

SPORTCLUBS IN BEELD

Basisrapportering over het Vlaamse Sportclub Panel 2009 (VSP09)

Jeroen Scheerder
Steven Vos

m.m.v.

Diane Breesch
Stefan Késenne
Jo Van Hoecke
Bart Vanreusel

2010

Met steun van de
Vlaamse Gemeenschap

SPORTCLUBS IN BEELD

Basisrapportering over het Vlaamse Sportclub Panel 2009 (VSP09)

Jeroen Scheerder
Steven Vos

m.m.v.

Diane Breesch
Stefan Késenne
Jo Van Hoecke
Bart Vanreusel

2010

Met steun van de
Vlaamse Gemeenschap

Beleid & Management in Sport (BMS)

BMS-Rapport 4

Sportclubs in beeld

Basisrapportering over het Vlaamse Sportclub Panel 2009 (VSP09)

Jeroen Scheerder

Steven Vos

m.m.v.

Diane Breesch

Stefan Késenne

Jo Van Hoecke

Bart Vanreusel

Dit is het vierde nummer in de reeks BMS-rapporten.

De BMS-rapporten willen een bijdrage leveren aan het sociaal-wetenschappelijke onderzoek naar beleid en management met betrekking tot sport en fysieke activiteit. Deze publicaties zijn een product van de Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement van de K.U.Leuven.

De BMS-rapporten kunnen mits registratie gratis gedownload worden via www.faber.kuleuven.be/BMS.

Vormgeving: J. Scheerder en S. Vos

Verantwoordelijke uitgever: J. Scheerder

Reproductie: K.U.Leuven

© 2010 Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement, Faculteit Bewegings- & Revalidatiewetenschappen, K.U.Leuven
Tervuursevest 101, 3001 Leuven (Heverlee)

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, gereproduceerd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

Alle rechten voorbehouden.

D/2010/Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

REEDS VERSCHENEN BMS-RAPPORTEN

Nr. 1

Scheerder, J. & Vos, S., m.m.v. Pluym, K. (2009). *Sportbeleidsplanning in Vlaanderen. Een inhoudelijke en financiële analyse* (Beleid & Management in Sport 1). Leuven: K.U.Leuven/Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement.

Nr. 2

Vos, S. & Scheerder, J. (2009). *'t Stad sport. Onderzoek naar de sportdeelname en sportbehoeften in de stad Antwerpen* (Beleid & Management in Sport 2). Leuven: K.U.Leuven/Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement.

Nr. 3

Scheerder, J. & Vos, S., m.m.v. Breesch, D., Lagae, W. & Van Hoecke, J. (2010). *De fitnesssector in beeld. Basisrapportering over het Vlaamse Fitness Panel 2009 (VFP09)* (Beleid & Management in Sport 3). Leuven: K.U.Leuven/Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement.

Nr. 4

Scheerder, J. & Vos, S., m.m.v. Breesch, D., Késenne, S., Van Hoecke, J. & Vanreusel, B. (2010). *Sportclubs in beeld. Basisrapportering over het Vlaamse Sportclub Panel 2009 (VSP09)* (Beleid & Management in Sport 4). Leuven: K.U.Leuven/Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement.

INHOUDSTAFEL

Inhoudstafel	v
Woord vooraf	vii
Hoofdstuk 1 Situering en opzet van het onderzoek.....	1
1. <i>Sportclubs in een veranderend sportlandschap</i>	1
2. <i>Context van het onderzoek</i>	5
3. <i>Dataverzameling</i>	6
4. <i>Steekproeftrekking</i>	9
5. <i>Respons en representativiteit</i>	12
6. <i>Besluit</i>	14
Hoofdstuk 2 Clubprofiel	15
1. <i>Spreiding</i>	15
2. <i>Oprichtingsjaar</i>	16
3. <i>Statuut</i>	17
4. <i>Grootte</i>	18
5. <i>Sportaanbod</i>	20
6. <i>Typologie van sportclubs</i>	24
7. <i>Besluit</i>	26
Hoofdstuk 3 (Sport)accommodatie	27
1. <i>Gebruik en bezit van (sport)accommodatie</i>	27
2. <i>Houding t.a.v. accommodatie</i>	29
3. <i>Besluit</i>	32
Hoofdstuk 4 Ledenprofiel.....	33
1. <i>Samenstelling ledenbestand</i>	33
2. <i>Doelgroepbeleid</i>	34
3. <i>Evolutie in het ledenbestand</i>	37
4. <i>Extra-sportieve activiteiten</i>	41
5. <i>Besluit</i>	42
Hoofdstuk 5 Medewerkersprofiel	45
1. <i>Inzet van vrijwilligers</i>	45

2. Sportbestuur.....	52
3. Sporttechnische begeleiding	55
4. Parasportieve functies.....	58
5. Extrapolatie.....	60
6. Besluit.....	61
Hoofdstuk 6 Financiële situatie	63
1. Inkomsten.....	63
2. Uitgaven	66
3. Bezittingen	70
4. Financiële toestand	72
5. Besluit.....	73
Hoofdstuk 7 Samenwerkingsverbanden	75
1. Samenwerkingsverbanden	75
2. Aard van de samenwerkingsverbanden	77
3. Houding t.a.v. samenwerking	79
4. Besluit.....	81
Synthese	83
1. Situering van de sportclubsector.....	83
2. Opzet van het onderzoek	83
3. Voornaamste bevindingen	84
Bibliografische referentielijst	89
Over de auteurs.....	93

WOORD VOORAF

In het voorliggende onderzoeksrapport worden de eerste resultaten voorgesteld uit het Vlaamse Sportclub Panel 2009 (VSP09). Het onderzoek naar sportclubs anno 2009 in Vlaanderen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest werd uitgevoerd door de Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement van de K.U.Leuven, met de steun van de Vlaamse Gemeenschap in het kader van het Steunpunt voor beleidsrelevant onderzoek Cultuur, Jeugd en Sport. Dit steunpunt verricht in opdracht van de Vlaamse overheid wetenschappelijk onderzoek ter ondersteuning van haar beleids- en beheerscyclus met betrekking tot cultuur, jeugd en sport.

Het onderzoek wil een actueel zicht geven op het profiel van Vlaamse sportclubs (de activiteiten die sportclubs aanbieden, de wijze waarop ze zich organiseren en profileren, de samenstelling van hun ledenbestand en de inzet van vrijwilligers, etc.).

De gegevens van de VSP09 werden verzameld aan de hand van een online bevraging bij voorzitters en secretarissen van sportclubs in Vlaanderen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Voor de verspreiding van de introductiebrieven van het onderzoek bij de sportclubs kon gerekend worden op de medewerking van 57 gemeenten, alsook van de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC).

In het eerste hoofdstuk geven we eerst een beknopt overzicht van een aantal kenmerken van het Vlaamse sportclublandschap. Vervolgens wordt dieper ingegaan op de onderzoeksmethode die voor de VSP09 werd gehanteerd. De assumpties die ten grondslag liggen aan de bevraging, de ontwikkeling van de vragenlijst, het steekproefkader, de respons en de representativiteit van de verzamelde gegevens komen hierbij aan bod.

In het tweede hoofdstuk van dit onderzoeksrapport wordt het organisatieprofiel van de Vlaamse sportclubs in kaart gebracht. Onder meer het statuut, het oprichtingsjaar, het sportaanbod en de omvang van de sportclubs worden toegelicht. Op basis van deze kenmerken, aangevuld met onder meer informatie over de inzet van sporttechnische begeleiders en financiële afhankelijkheid van lidgelden wordt bovendien ook een typologie van sportclubs gepresenteerd.

Het derde hoofdstuk gaat vervolgens dieper in op de (sport)accommodatie die sportclubs gebruiken en waarvan ze al dan niet eigenaar zijn.

Hoofdstuk vier bestudeert het ledenprofiel. In de analyse wordt een onderscheid gemaakt naar geslacht en leeftijd van de leden en komt eveneens de evolutie van het ledenbestand aan bod.

In het vijfde hoofdstuk staat het medewerkersprofiel centraal (vrijwilligers + professionelen). De aandacht gaat onder meer uit naar de functies die worden opgenomen, de evolutie in het medewerkersbestand, etc.

De financiële toestand van de sportclubs in termen van inkomstenbronnen en uitgavenposten wordt in het zesde hoofdstuk behandeld.

In het zevende en laatste hoofdstuk tenslotte wordt ingegaan op de positie van sportclubs in het (lokale) sportlandschap en eventuele samenwerkingsverbanden met andere (sport)actoren.

Het onderzoeksrapport wordt afgesloten met een synthese van de voornaamste bevindingen.

HOOFDSTUK 1

SITUERING EN OPZET VAN HET ONDERZOEK

In dit hoofdstuk bespreken we de opzet van het Vlaams Sportclub Panel 2009 (VSP09). Er wordt onder meer aandacht besteed aan de constructie van het bevragsingsinstrument, de bevragsingsmethode en de respons. Vooraleer dieper in te gaan op deze aspecten, worden eerst een aantal ontwikkelingen in het sportlandschap geschetst. Daarbij wordt in het bijzonder aandacht besteed aan de positie van de sportclubs.

1. Sportclubs in een veranderend sportlandschap

1.1 Ontwikkelingen in het sportlandschap

In Noord- en West-Europa kwam na de Tweede Wereldoorlog een actief en voorwaardelijk sportbeleid stap voor stap tot ontwikkeling. Tot het midden van de vorige eeuw werd, in het merendeel van de Europese landen, het sportlandschap op lokaal niveau beheerst door sportclubs. Deze traditionele sportverenigingen werden gedragen door een sterk vrijwilligersinitiatief en vertoonden in grote lijnen dezelfde kenmerken waarbij prestatiegerichtheid centraal stond en de sportbeoefening met strenge regels in competitieverband plaatsvond (Gratton & Kokolakis, 1997; Heinemann, 1998; Heinemann & Schubert, 1994; Lera-López & Rapún-Guarate, 2007; Scheerder, 2007, van Bottenburg e.a., 2005).

Later kwam hier stelselmatig verandering in: sportclubs bleven weliswaar een voorname rol vervullen, maar behielden niet langer hun monopoliepositie (Scheerder & Vanreusel, 2004; Scheerder e.a., 2006). Volgens Digel (1995) is deze evolutie naar alternatieve vormen voor het traditionele sportconcept een logisch gevolg van de waardeverschuiving die zich aftekent bij de overgang naar een postindustriële maatschappij. Waar het traditionele sportsysteem (nog steeds) beheerst wordt door materialistische waarden als competitie en prestatie, zijn de 'nieuwe' sportmodellen meer gericht op postmaterialistische waarden zoals ontspanning, gezondheid, plezier en zelfontplooiing. Door deze evolutie van een gesloten naar een open sportsysteem kwam ook meer ruimte voor informele sportbeoefening, hetzij individueel, hetzij in beperkte groep. Deze veranderingen werden onder meer

geïnitieerd door maatschappelijke veranderingen en versterkt door de intrede van en andere aanbieders van binnen en buiten de sportwereld. Wat het 'beleid' betreft, beperkte dit zich aanvankelijk voornamelijk tot subsidiëring en investeringen in infrastructuur (De Knop e.a., 1991, Gratton & Taylor, 2000; Houlihan, 2001; Houlihan, 2006; Scheerder, 2007).

Gaandeweg kwam in de jaren '60 – '70, voornamelijk in de West-Europese landen, de focus te liggen op een stimuleringsbeleid met betrekking tot sportparticipatie (cf. breedtesportcampagnes), geïnspireerd door het breedtesport-principe en vaak gekoppeld aan Sport voor Allen-campagnes en een breder welzijnsbeleid. Tot vandaag geldt dit als tegenbeweging voor de topsport-ideologie. Noorwegen was de eerste lidstaat die een grootschalige Sport voor Allen-campagne op poten zette, maar ook Vlaanderen geldt als één van de pioniers op dit vlak (Scheerder & Van Tuyckom, 2006).

Vanaf de laatste twee decennia van de vorige eeuw kleuren zowel publieke als private actoren, profit en non-profit spelers, als georganiseerde en niet-georganiseerde aanbieders en deelnemers het sportlandschap (Digel, 1995; Lera-López & Rapún-Gárate, 2007; Scheerder, 2007). De sportmarkt, waarin de amateurvereniging het aanvankelijk voor het zeggen had, evolueerde naar een sterk gefragmenteerde vraagmarkt, waarbij de sportklant steeds hogere eisen stelt op het vlak van betrouwbaarheid, klantgerichtheid en innovatie (De Knop e.a., 1996; Koski & Heikkala, 1998; Lucassen e.a., 2007; Van Hoecke e.a., 2009). De commerciële markt kent in dit landschap een groeiende rol, wat voornamelijk tot uiting komt in deelsegmenten zoals fitness en squash. De sportclub is op deze manier in een andere concurrentiële positie terechtgekomen, wat volgens diverse auteurs (o.a. Anthonissen, 1998; Laporte e.a., 1997; Verhoeven e.a. 1999) resulteert in verschillende spanningsvelden die clubbestuurders niet zelden voor dilemma's plaatst. Daarnaast blijkt vooral het toenemend tekort aan vrijwilligers een fundamentele bedreiging voor deze typische leden-voor-leden-verenigingen. Anderzijds wordt dit kaderprobleem door Laporte e.a. (1997) ook in relatie gebracht met het stijgend aantal taken en verantwoordelijkheden in de clubs, alsook de toenemende druk vanuit de directe omgeving. De overheid en andere regulerende instanties vragen immers meer competentie en professionaliteit in ruil voor subsidies en andere ondersteuningsvormen. Dit is een rechtstreeks gevolg van de rationele ondersteuningspolitiek die meer en meer gehanteerd wordt. De overheid bekleedt daarbij voornamelijk een regiefunctie met visieontwikkeling, planning en het verschaffen van (financiële) stimuli als de belangrijkste kerntaken. Hierbij liet men zich voornamelijk leiden door de visie dat de verantwoordelijkheden en acties best gelegd worden op de niveaus waarop maximaal kan ingestaan worden voor kwaliteit, klantgerichtheid, rationalisering en integriteit. Als gevolg van deze politiek worden steeds meer kwaliteitsvolle initiatieven op het veld gestimuleerd en ondersteund, tenminste op voorwaarde dat ze aan een aantal voorwaarden voldoen. In haar Strategisch Plan voor Sportend Vlaanderen stelde de

Vlaamse regering dan ook duidelijk dat de overheid kwalitatieve eisen moest durven stellen en dat de regelgeving er op gericht moet zijn om via responsabilisering kwaliteitscriteria uit te werken voor alle sectoren (Martens, 1997).

In deze context werden alle sportaanbieders de laatste jaren - direct of indirect - aangezet tot een systematische verbetering en bewaking van de kwaliteit van het sportaanbod (Lucassen e.a., 2007). Bijzondere aandacht werd besteed aan kwaliteitsbevorderende initiatieven met de traditionele sportclub en de jeugdsport als aanknopingspunt. Dit komt onder meer naar voor in het decreet van 13 juli 2001 houdende de regeling van de erkenning en subsidiëring van de Vlaamse sportfederaties, de koepelorganisatie en de organisaties voor de sportieve vrijetijdsbesteding (Vlaamse overheid, 2001). In dit decreet wordt duidelijk vermeld dat een sportfederatie de basisopdracht heeft om aantoonbare inspanningen te leveren in de sporttechnische, bestuurlijke, administratieve, sportpromotionele en sportmedische begeleiding van de aangesloten sportclubs met bijzondere aandacht voor de kwaliteitszorg. Daarnaast kunnen deze federaties via de facultatieve opdracht 'jeugdsport' extra subsidies verwerven voor specifieke projecten met als doelstelling de sportparticipatie of de kwaliteit van de jeugdsportwerking in de sportclubs te verhogen.

Vandaag bekleden traditionele sportclubs nog steeds een dominante positie in het sportlandschap, naast tal van initiatieven door de overheid en de groeiende impact van commerciële sportaanbieders. Ook in het actuele sportbeleid krijgt deze traditionele organisatievorm nog steeds bijzondere aandacht. In het kader van het nieuwe decreet op het lokaal Sport voor Allen-beleid is de ondersteuning en stimulering van sportverenigingen één van de verplichte inhoudelijke aandachtspunten die aan bod komen in het sportbeleidsplan van de lokale besturen (Vlaamse overheid, 2007). De directe financiële ondersteuning van sportverenigingen staat centraal. De sportverenigingen worden hierbij duidelijk erkend als partners in het realiseren van het lokale en regionale sportbeleid (De Knop e.a., 2006).

Het belang van de sportclubs voor het sportlandschap in Vlaanderen werd in de afgelopen jaren ook onderstreept door middel van een aantal (beleids)initiatieven, zoals bijvoorbeeld: 'De week van de sportclub' georganiseerd door BLOSO in samenwerking met de Vlaamse Sportfederatie (VSF), het 'Dynamo Project' van de VSF (Vlaamse Sportfederatie, 2009), maar ook een aantal kwaliteitsbevorderende projecten (o.a. IKGym, PASS, jeugd vriendelijke tennisclub, etc.) waarin voornamelijk gefocust wordt op het verenigingsmanagement en/of de jeugdwerking van deze sportclubs (zie bijvoorbeeld De Knop e.a., 1999; 2000).

1.2 Sportclubs

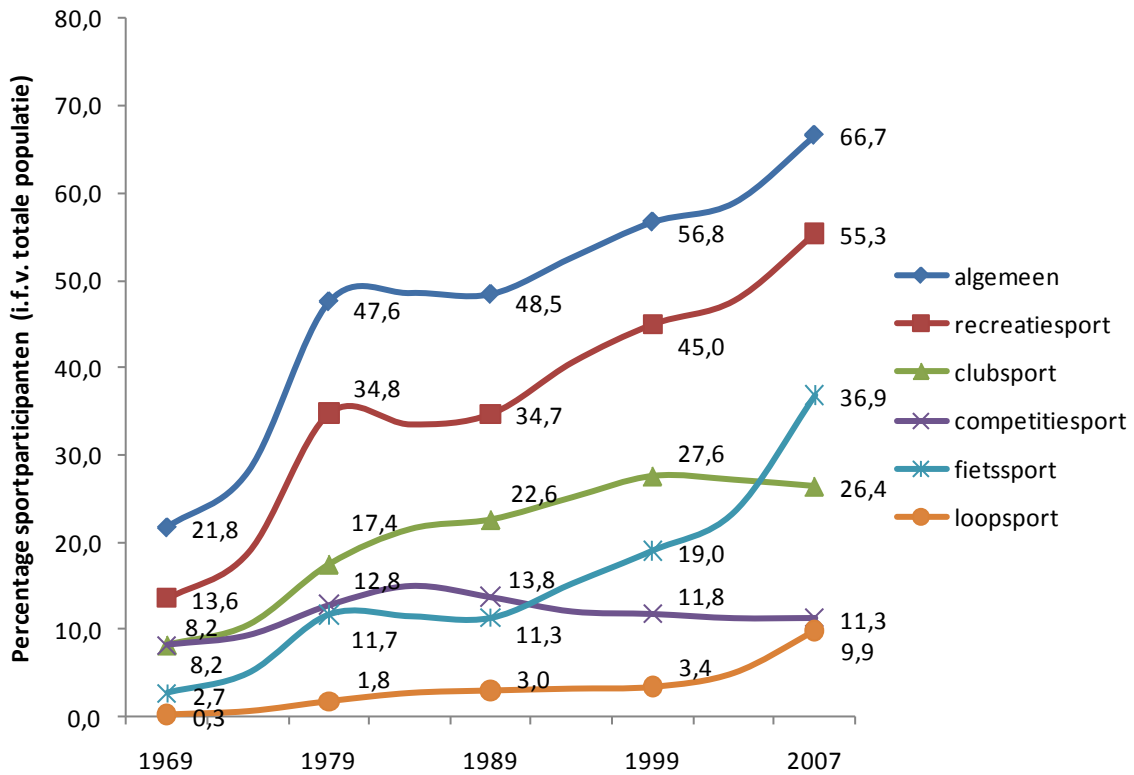
Anno 2004 telde Vlaanderen bij benadering een kleine 25 000 sportclubs, waarvan ongeveer 85 procent kan beschouwd worden als sportclub in de strikte zin van het woord en de overige 15 procent bestempeld kunnen worden als socio-culturele sportverenigingen. Dit komt neer op een gemiddelde van 77 clubs per gemeente (Van Lierde & Willems, 2006). Ter vergelijking: in de EU-25 zou ongeveer een derde van de bevolking actief zijn in ongeveer 750 000 sportclubs (Scheerder & Vermeersch, 2009).

Vlaanderen heeft een dicht netwerk van sportclubs: voor iedere 100 000 inwoners zijn er 319 sportclubs (Scheerder, 2004; Scheerder, Zintz & Delheye, in druk). Bijna 70 procent van de sportclubs is aangesloten bij een federatie die erkend en/of gesubsidieerd wordt door de Vlaamse overheid (Scheerder, Zintz & Delheye, in druk). Zaalvoetbalclubs (15%) en veldvoetbalclubs (14%) komen het meest voor, gevolgd door wielervedclubs (10%), volleybalclubs (7%) en clubs die oosterse vechtsporten aanbieden (7%) (Van Poppel, 2009).

1.3 Clubsporters

Het is niet vreemd dat de eerder geschetste ontwikkelingen in het sportlandschap ook tot uiting komen in de ontwikkelingen in de sportdeelname. Zo was er in de afgelopen decennia een sterke toename van het aantal sportactieve 12- tot en met 75-jarige Vlamingen. Anno 2007 doet ruim twee derde van deze groep actief aan sport (Scheerder & Vanreusel, 2009). Deze ontwikkelingen kunnen grotendeels toegeschreven worden aan de groei van de recreatiesport (Scheerder, 2007; Scheerder & Vanreusel, 2009). In 2007 beoefende 55 procent van de Vlaamse populatie (tussen 12 en 75 jaar) haar sport op een recreatieve wijze (zie figuur 1.1). Ongeveer een kwart participeert in clubsport (26%) en 11 procent doet competitiesport (Scheerder & Vanreusel, 2009). De Vlaamse sportclubs tellen ongeveer 1,5 miljoen leden. Uiteraard is het hierbij mogelijk dat mensen lid zijn van meer dan één sportclub (Scheerder, 2007: 129). Het aandeel clubsporters stagneert doorheen de tijd. Dit impliceert dat de hierboven beschreven groei dan ook gerealiseerd wordt door de andersgeorganiseerde en de niet-georganiseerde sport. Anderzijds zien we wel dat bijvoorbeeld in een populaire sport zoals de loopsport, waarbij het merendeel van de loopsporters actief is buiten een clubcontext, er ook een stijging is van het aantal clubgeorganiseerde loopsporters. Start to runners die actief zijn in clubverband hebben hierin ongetwijfeld hun aandeel (Scheerder, 2009).

Figuur 1.1 Evolutie van het aantal 12- tot en met 75-jarige sporters, recreatiesporters, clubsporters, competitiesporters, fietssporters en loopsporters in Vlaanderen 1969-2007, percentages i.f.v. de totale populatie

Bron: Scheerder & Vanreusel (2009: 35)

Wat het profiel van de clubsporters betreft, dient opgemerkt te worden dat de clubsportdeelname bij jongeren duidelijk hoger ligt dan bij volwassenen: ruim twee derde van de sportactieve jongeren sport in een club, terwijl dit bij volwassenen slechts 39 procent bedraagt (Scheerder & Vanreusel, 2009). Daarnaast speelt bovendien ook een gendereffect. Mannen doen in vergelijking met vrouwen in sterkere mate aan clubsport (Scheerder & Pauwels, 2002; Vos & Scheerder, 2009).

Resultaten van een recent onderzoek naar de sportparticipatie in de stad Antwerpen tonen aan dat bijna de helft van de sportactieve Antwerpenaren tussen 16 en 80 jaar oud sport in een sportclub. Iets meer dan een derde doet uitsluitend in clubverband aan sport (Vos & Scheerder, 2009).

2. Context van het onderzoek

Uit wat voorafging mag blijken dat sportclubs vandaag nog steeds nadrukkelijk aanwezig zijn in het sportlandschap en in belangrijke mate bijdragen tot een breed sportaanbod, ondanks de sterke

toename in de laatste decennia van het aantal commerciële sportaanbieders (cf. de fitnesscentra). Actueel ontbreekt evenwel een wetenschappelijk onderbouwd en representatief zicht op de sportclubsector in Vlaanderen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Het onderzoek in het kader van de VSP09 wil hier aan tegemoet komen en wil daarmee voortbouwen op de studies die in het verleden in Vlaanderen gebeurden naar sportclubs (cf. infra). In deze rapportering focussen we op de huidige situatie van de sportclubs in Vlaanderen.

Meer specifiek wil dit onderzoek een zicht geven op het profiel van de Vlaamse sportclubs (de activiteiten die sportclubs¹ aanbieden, de wijze waarop ze zich organiseren en profileren, de samenstelling van hun ledenbestand en de inzet van vrijwilligers, etc.). Op deze manier wordt een totaal overzicht van de sportclubsector in Vlaanderen bekomen en kan beter ingespeeld worden op de ontwikkeling en de positionering van de sector in het sportlandschap zodat waar nodig kan worden bijgestuurd.

3. Dataverzameling

3.1 Inleiding

De gegevens voor het onderzoek werden verzameld door middel van een gestandaardiseerde vragenlijst. Dit instrument kwam tot stand in twee fasen. In een eerste fase werd op basis van literatuuronderzoek een ontwerp vragenlijst ontwikkeld. Uitgaande van de vooropgestelde onderzoeksdoelstellingen werd maximaal gestreefd naar een vergelijkbaarheid van de onderzoeksresultaten met gelijkaardige studies in binnen- en buitenland. De ontwerp vragenlijst werd vervolgens getest in een pilotstudie (zie verder). Op basis van de bevindingen van deze studie werd het bevragsinstrument verder verfijnd tot een definitieve versie. In wat volgt worden beide fasen meer uitvoerig toegelicht.

3.2 Ontwerp vragenlijst

3.2.1 Ontwikkeling

De ontwikkeling van de ontwerp vragenlijsten gebeurde op basis van voorafgaand literatuuronderzoek. Hierbij werd gekeken naar studies die in het verleden in Vlaanderen gebeurden (De Knop e.a., 1991; Laporte e.a., 1997; Van Lierde & Willems, 2006; Van Meerbeek, 1977; 1986)

¹ In de VSP09 werd gekozen om de afbakening van het begrip 'sportclub' over te laten aan de gemeentelijke sportdiensten. Dit impliceert dat zowel sportclubs in de 'echte' betekenis van het woord als socio-culturele sportverenigingen die bijvoorbeeld hondendressuur, vinkenzetten, duivenmelken, etc. aanbieden in rekening werden gebracht. Deze clubs kunnen al dan niet erkend en/of gesubsidieerd zijn door het gemeentebestuur.

enerzijds en gelijkaardig onderzoek in Nederland (van Kalmthout e.a., 2006; van Kalmthout & Lucassen, 2008; van Kalmthout e.a., 2009) en Duitsland (Breuer & Wicker, 2008; 2009) anderzijds.

In functie van de doelstellingen van het VSP09-onderzoek werd getracht om zo maximaal mogelijk de vergelijkbaarheid met bovenstaande studies te realiseren.

3.2.2 Pilootstudie

Zoals eerder aangegeven werd de ontwerpversie van de vragenlijst getest in een pilootstudie. Op die manier konden de inhoud van de vragenlijst en de bevragsingsvorm getoetst worden.

In de pilootstudie werd gewerkt met een *convenience sample*: de clubs werden geselecteerd op basis van de woonplaats van de interviewers. In de periode juli-augustus 2008 werden twintig sportclubs bevraagd. De ene helft werd mondeling bevraagd, de andere helft werd gevraagd om de vragenlijst schriftelijk in te vullen. Bij deze laatste groep werd op voorhand de vragenlijst kort toegelicht. Na het invullen van de vragenlijst werd deze vervolgens samen met de respondent overlopen.

De afname van de mondelinge interviews nam, inclusief een introductie door de interviewer, gemiddeld 45 minuten in beslag. Voor de schriftelijke variant was het niet mogelijk om de interviewtijd te bepalen. De pilootstudie bracht geen noemenswaardige problemen of hindernissen aan het licht.

3.3 Definitieve vragenlijst

Op basis van de bevindingen uit de pilootstudie werd de vragenlijst bijgestuurd. De definitieve vragenlijst is voorzien van een algemene inleiding die gevolgd wordt door zeven grote blokken van vragen, namelijk:

(1) Algemene gegevens

In het eerste deel van het meetinstrument wordt gevraagd naar de contactgegevens en het statuut van de sportclub, de sporttakken die aangeboden worden, het niveau van sportbeoefening, lidmaatschap van federaties en/of sportverenigingen, etc.

(2) (Sport)accommodatie

Deel twee van de vragenlijst gaat dieper in op de (sport)accommodatie die de sportclub bezit en/of gebruikt. Hierbij wordt onder meer ook aandacht besteed aan de financiële investeringen die daarvoor nodig zijn.

(3) Organisatie

In dit deel van de vragenlijst staat de organisatie van de sportclub centraal. Er wordt gevraagd naar de samenstelling van het bestuur, het trainers- en begeleiderskorps, de inzet van betaalde krachten, etc.

(4) Vrijwilligers

Het vierde deel van de vragenlijst gaat dieper in op de rol van vrijwilligers in de sportclubs. Er wordt gepeild naar het aantal vrijwilligers dat wordt ingezet, de taken die zij op zich nemen, de ondersteuning die de sportclubs bieden aan vrijwilligers, etc.

(5) Leden

De samenstelling van het ledenbestand, evoluties in het aantal leden en de activiteiten die clubs aanbieden aan hun leden, etc. vormen het onderwerp van het vijfde deel van de vragenlijst.

(6) Financieel

Deel zes van de vragenlijst gaat dieper in op de financiële toestand van de sportclubs. Zo wordt gevraagd naar inkomsten, uitgaven, etc.

(7) Partnerships

Het zevende en laatste deel van de vragenlijst besteedt aandacht aan de samenwerking die sportclubs kunnen hebben met andere organisaties. Er werd onder meer gevraagd of er een samenwerking is met andere clubs, de sportdienst, scholen, commerciële sportaanbieders, etc.

3.4 Bevragingvorm

Er werd gekozen voor een online bevraging. In de pilootstudie konden immers geen opmerkelijke of systematische verschillen gevonden worden tussen de mondelinge en de schriftelijke variant voor wat de kwaliteit van de antwoorden betreft. Een online bevraging is qua benadering gelijkaardig aan een schriftelijke bevraging maar heeft als voordeel dat er geen aparte data-invoer nodig is. Dit is niet enkel tijdsbesparend maar voorkomt ook mogelijke fouten bij de data-invoer. Aan respondenten die niet over internet beschikten of voor wie het geen evidentie was om een online vragenlijst in te vullen werd de mogelijkheid geboden om een papieren versie van de vragenlijst in te vullen.

3.5 Bevragingprocedure

3.5.1 Contacteren van gemeentelijke sportdiensten

Er werd voor geopteerd om sportclubs te contacteren in een representatief staal van gemeenten (zie verder). De geselecteerde gemeentelijke sportdiensten (n=60) en de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) ontvingen een introductiebrief per post en per e-mail. Aan de e-mail

werd een bijlage toegevoegd waarin een beschrijving gegeven werd van de doelstellingen en het opzet van het onderzoek, de meerwaarde van het onderzoek voor de gemeente en de wijze waarop een samenwerking in het kader van dit onderzoek vorm kon krijgen. De sportdiensten werd gevraagd om hun deelname aan het onderzoek per e-mail of per telefoon kenbaar te maken.

De gemeenten die niet reageerden op de introductiebrief werden in een latere fase telefonisch gecontacteerd. Uiteindelijk zegden 57 gemeenten in Vlaanderen en de Vlaamse Gemeenschapscommissie toe om deel te nemen aan het onderzoek.

3.5.2 Contacteren van sportclubs

De gemeenten die deelnamen aan het onderzoek werd gevraagd om (1) een introductiebrief, opgesteld door de K.U.Leuven, te verspreiden per e-mail of per post bij de sportclubs in de eigen gemeente; of (2) contactgegevens (postadres en/of e-mail) ter beschikking te stellen van de onderzoekers zodat de verzending van de introductiebrieven vanuit de K.U.Leuven kon gebeuren.

In de introductiebrief werd het onderzoek kort toegelicht en werd gevraagd om deel te nemen aan de online bevraging met vermelding van de url. Hierbij werd de mogelijkheid geboden aan sportclubs die niet over een internetaansluiting beschikten of die de voorkeur gaven aan een schriftelijke enquête om een papieren versie van de vragenlijst op te vragen bij de onderzoekers.

Onder meer omwille van privacyredenen namen drie op vijf gemeenten zelf de verzending van de introductiebrief voor hun rekening. De sportclubs in de overige gemeenten werden aangeschreven door de K.U.Leuven op basis van adreslijsten die door de gemeenten ter beschikking werden gesteld.

Een tiental sportclubs gaf per e-mail of per telefoon aan graag een papieren versie van de vragenlijst te ontvangen. Het betrof hier eerder kleinere sportclubs met een wat ouder doelpubliek.

4. Steekproeftrekking

4.1 Inleiding

Zoals aangegeven in de voorgaande paragraaf werden de sportclubs gecontacteerd via de gemeentelijke sportdiensten. Diverse argumenten verantwoordden deze benadering. Het ontbreekt in Vlaanderen immers aan administratieve gegevens die een overzicht geven van alle sportclubs in Vlaanderen in functie van sporttak en grootte. Een andere mogelijkheid was om sportclubs te contacteren via de sportfederaties. Omdat we evenwel de variatie in sporttakken maximaal wilden laten spelen en we sportclubs wensten te bereiken die al dan niet aangesloten zijn bij een (erkende /

gesubsidieerde) federatie, werd gekozen om de sportclubs te benaderen via de gemeentelijke sportdienst.

4.2 Socio-economisch profiel van de gemeente

Om verantwoorde uitspraken te kunnen doen over sportclubs in Vlaanderen werd een representatieve steekproef van 60 gemeenten getrokken. De sportclubs in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest werden benaderd via de Vlaamse Gemeenschapscommissie (zie verder).

Naar analogie met het onderzoek van Scheerder en Vos (2009a, 2009b) werd de steekproef van 60 gemeenten in Vlaanderen getrokken uit een bestand waarin alle 308 Vlaamse gemeenten werden opgedeeld op basis van hun socio-economisch profiel. Voor het toekennen van dit profiel maakten we gebruik van de zogenaamde Dexia-indeling (Dexia, 2007). Daarbij worden zestien verschillende gemeenteprofielen onderscheiden die geclusterd kunnen worden tot zes types van gemeenten.

Een dergelijke typologie bevat 'rijkere' informatie in vergelijking met een indeling van gemeenten die zich beperkt tot de geografische spreiding en het inwonersaantal. Zo wordt in de Dexia-indeling onder meer rekening gehouden met socio-economische, morfologische, demografische, culturele en financiële verschillen tussen gemeenten.

Volgende zes types van gemeenten worden onderscheiden:

(1) **Woongemeenten**

Woongemeenten hebben een inkomensniveau dat boven het regionale gemiddelde zit en hebben een eerder lage centrumfunctie. Ze worden gekenmerkt door een middelgroot inwonersaantal. Dit type van gemeente omvat vier subtypes van gemeenten.

(2) **Landelijke gemeenten**

Deze gemeenten worden gekenmerkt door een lage verstedelijkingsgraad. Drie groepen van gemeenten kunnen ondergebracht worden in deze groep.

(3) **Gemeenten met een concentratie van economische activiteit**

Gemeenten uit deze groep onderscheiden zich voornamelijk van andere gemeenten omwille van hun industriële activiteit. Binnen deze groep kan een onderscheid gemaakt worden tussen landelijke en agrarische gemeenten, verstedelijkte plattelandsgemeenten en steden en agglomeratiegemeenten.

(4) **Semi-stedelijke en agglomeratiegemeenten**

De groep van semi-stedelijke en agglomeratiegemeenten bestaat uit (semi)stedelijke gemeenten met een lager gemiddeld inkomen en een lagere graad van economische activiteit.

(5) Centrumgemeenten

Centrumgemeenten hebben een grote aantrekkingskracht omwille van hun centrumfunctie. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen middelgrote steden, regionale steden en hoofdsteden.

(6) Toeristische gemeenten

Toeristische gemeenten worden voornamelijk gekenmerkt door hun toeristische karakter. De acht gemeenten in deze groep zijn allen kustgemeenten.

De getrokken steekproef van gemeenten is representatief voor het aandeel van de verschillende clusters in de populatie (zie tabel 1.1).

Tabel 1.1 *Indeling van gemeenten op basis van hun socio-economisch profiel. Vergelijking tussen Vlaanderen en de steekproef, in percentages*

	Vlaanderen (N=308)	steekproef (N=60)
Woongemeenten	26,9	26,1
In landelijke zones	30,1	31,3
In de stadsrand	32,5	31,3
Agglomeratiegemeenten met tertiaire activiteit	20,5	18,8
Residentiële randgemeenten met hoge inkomens	16,9	18,8
Landelijke gemeenten	31,5	30,0
Kleine landbouwgemeenten	27,8	27,8
Erg landelijke gemeenten met sterke vergrijzing	34,0	33,3
Landelijke of verstedelijkte plattelandsgemeenten met sterke demografische groei	38,1	38,9
Gemeenten met een concentratie van economische activiteit	13,0	13,3
Landelijke en landbouwgemeenten met industriële activiteit	50,0	50,0
Verstedelijkte plattelandsgemeenten met industriële activiteit en demografische groei	30,0	25,0
Steden en agglomeratiegemeenten met een industrieel karakter	20,0	25,0
Semi-stedelijke of agglomeratiegemeenten	13,6	13,3
Weinig verstedelijkte gemeenten met demografische achteruitgang	50,0	50,0
Sterk verstedelijkte gemeenten met lage inkomens	50,0	50,0
Centrumgemeenten	12,3	13,3
Middelgrote steden	63,2	62,5
Regionale steden	21,1	25,0
Grote en regionale steden – hoofdplaatsen	15,8	12,5
Toeristische gemeenten	2,6	3,3
Kustgemeenten	100,0	100,0
Totaal	100,0	100,0

5. Respons en representativiteit

In totaal werkten 57 van de 60 geselecteerde gemeenten mee aan het onderzoek. Dit impliceert dat, aangevuld met de 260 Nederlandstalige sportclubs die gekend zijn door de Vlaamse Gemeenschapscommissie, bij benadering 4 700 sportclubs potentieel konden worden bereikt. Aangezien een groot aantal gemeentelijke sportdiensten zelf instonden voor de contactopname² met de sportclubs in hun gemeente kan niet met zekerheid bepaald worden hoeveel sportclubs daadwerkelijk werden aangezocht om deel te nemen aan het onderzoek. Er namen 651 sportclubs effectief deel aan het onderzoek. Indien we het potentieel te bereiken aantal sportclubs als basis nemen zou dit een responsratio van 14 procent impliceren. Dit is evenwel met zekerheid een onderschatting.

² De gemeenten kregen hiervoor van de onderzoeksteam introductiebriefjes ter beschikking gesteld en aanvullend werden suggesties gegeven over hoe er kon gecommuniceerd worden naar de sportclubs over het onderzoek. In een aantal gemeenten werd daarnaast door de sportfunctionaris ook gecommuniceerd over het onderzoek op een bijeenkomst van de sportraad, via de gemeentelijke website, etc.

Aangezien er geen administratieve gegevens beschikbaar zijn die toelaten om de representativiteit van de verzamelde gegevens af te toetsen, is het zinvol om voor een aantal algemene kenmerken van de deelnemende sportclubs een vergelijking te maken met twee relatief recente studies in Vlaanderen (Van Lierde & Willems, 2006, Van Poppel, 2009). In tabel 1.2 wordt de VSP09 voor wat betreft de grootte en het type vergeleken met de studie van Van Lierde en Willems (2006). Uit de tabel blijkt dat de onderlinge verschillen verwaarloosbaar zijn.

Tabel 1.2 Sportclubgrootte en -type, vergelijking VSP09 met Van Lierde & Willems (2006), in percentages

	VSP09	Van Lierde & Willems (2006)
Sportclubgrootte		
Klein (<61 leden)	52,5	51,0
Middelgroot (61-200 leden)	30,1	29,5
Groot (>200 leden)	17,4	19,5
Uni- versus omnisport		
Unisport	87,9	89,0
Omnisport	12,1	11,0

In tabel 1.3 worden vervolgens de tien meest voorkomende sporttakken uit de VSP09 vergeleken met de cijfers verzameld door Van Poppel (2009) op basis van een bevraging bij gemeenten in het kader van het *Cijferboek lokaal sportbeleid 2008-2010*. Hierbij dient wel opgemerkt te worden, dat in deze laatste studie enkel de erkende en/of gesubsidieerde sportclubs in rekening werden gebracht. In de VSP09 werd dit criterium niet vooropgesteld. De verschillen in tabel 1.3 kunnen hier mogelijk deels door verklaard worden. Anderzijds zijn de verschillen beperkt en treffen we overwegend dezelfde sporten aan in de top tien in beide studies. De VSP09 maakt bovendien een onderscheid tussen wielrennen en recreatief fietsen. Wanneer we beide cijfers samennemen komt dit overeen met het cijfer voor wielrennen in de studie van Van Poppel (2009).

Op basis van deze en de voorgaande vergelijking menen we dan ook te mogen concluderen dat onze steekproef van sportclubs weinig tot niet afwijken van bevindingen uit andere, recente studies in Vlaanderen.

We merken tenslotte op dat er een duidelijk verschil is tussen een top tien van de meest populaire sporttakken en een top tien van de sporttakken die de meeste clubs tellen. Zo kunnen grote federaties verhoudingsgewijs minder clubs tellen, maar wel een ruim publiek bereiken (cf. grote clubs). Omgekeerd kunnen kleinere federaties met een groot aantal clubs, die alle een eerder beperkt ledenbestand hebben, wel opgenomen zijn in de top tien van de sportclubs. In de VSP09

gaat het om een representatief staal van alle sportclubs en werd dus bijvoorbeeld geen rekening gehouden met de grootte van de clubs (cf. grotere jeugdsportclubs).

Tabel 1.3 Sportaanbod van de sportclubs – top 10, vergelijking VSP09 met Van Poppel (2009).

VSP09		Van Poppel (2009)	
Sporttak	%	Sporttak	%
Voetbal	15,2	Zaalvoetbal/minivoetbal	15,1
Oosterse vechtsport	8,4	Voetbal	14,2
Volleybal	5,9	Wielrennen	9,5
Wielrennen	5,8	Volleybal	7,1
Zaalvoetbal	5,4	Oosterse vechtsport	6,7
Gymnastiek	4,4	Gymnastiek	4,0
Tennis	3,7	Tennis	3,3
Wandelen	3,6	Dans / Ballet	3,2
Recreatief fietsen	3,1	Badminton	3,1
Zwemmen	3,0	Paardensport	3,0

6. Besluit

In dit hoofdstuk werd de context van het onderzoek naar sportclubs in Vlaanderen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest toegelicht. Er werd toelichting gegeven bij het opzet van de online bevraging bij sportclubs in Vlaanderen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Hierbij werd dieper ingegaan op de constructie van de vragenlijst, de steekproeftrekking, de respons en de representativiteit van het gerealiseerde databestand.

In wat volgt worden de resultaten van de bevraging bij sportclubs in Vlaanderen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest toegelicht. Vooreerst wordt in het volgende hoofdstuk het organisatieprofiel van de Vlaamse sportclubs uitgewerkt.

HOOFDSTUK 2

CLUBPROFIEL

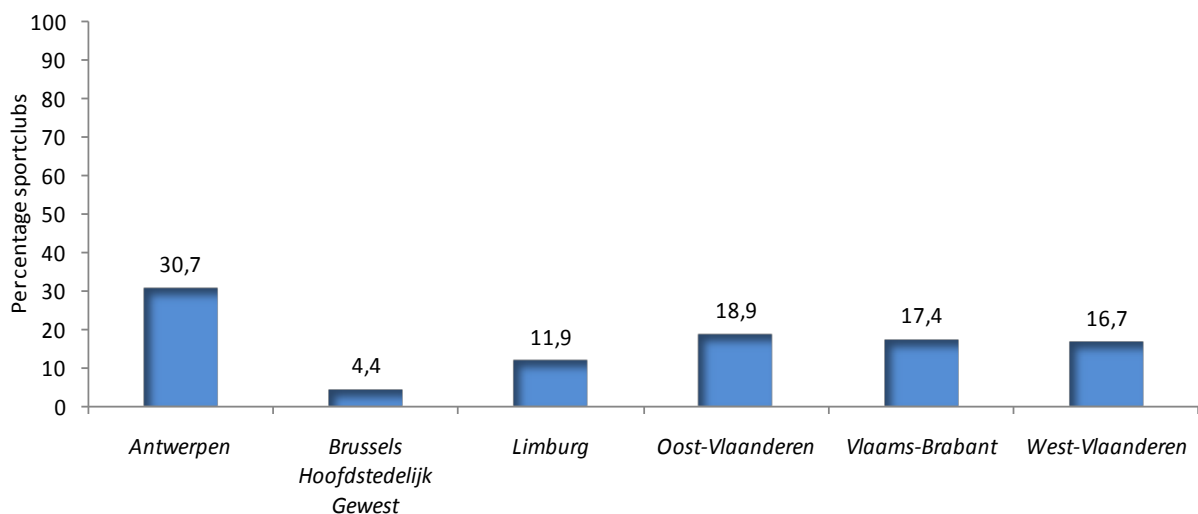
In dit hoofdstuk geven we een beschrijving van het organisatieprofiel van de bevroegde sportclubs. In eerste instantie gaan we dieper in op het oprichtingsjaar en het statuut. Vervolgens komen onder meer het sportaanbod en de grootte van de sportclub aan bod.

1. Spreiding

1.1 Geografische spreiding

In figuur 2.1 wordt de geografische spreiding van de bevroegde sportclubs weergegeven. Hierbij wordt een opdeling gemaakt tussen de vijf Vlaamse provincies, aangevuld met het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De provincie Antwerpen is duidelijk het sterkst vertegenwoordigd bij de bevroegde clubs. Dit hoeft op zich weinig te verbazen: in onze steekproeftrekking was de stad Antwerpen één van de 57 deelnemende gemeenten. De cijfers in onderstaande figuur gelden dan ook bijgevolg enkel voor de sportclubs die deelnamen aan het onderzoek en kan niet als een spiegel van de Vlaamse sportclubpopulatie worden beschouwd.

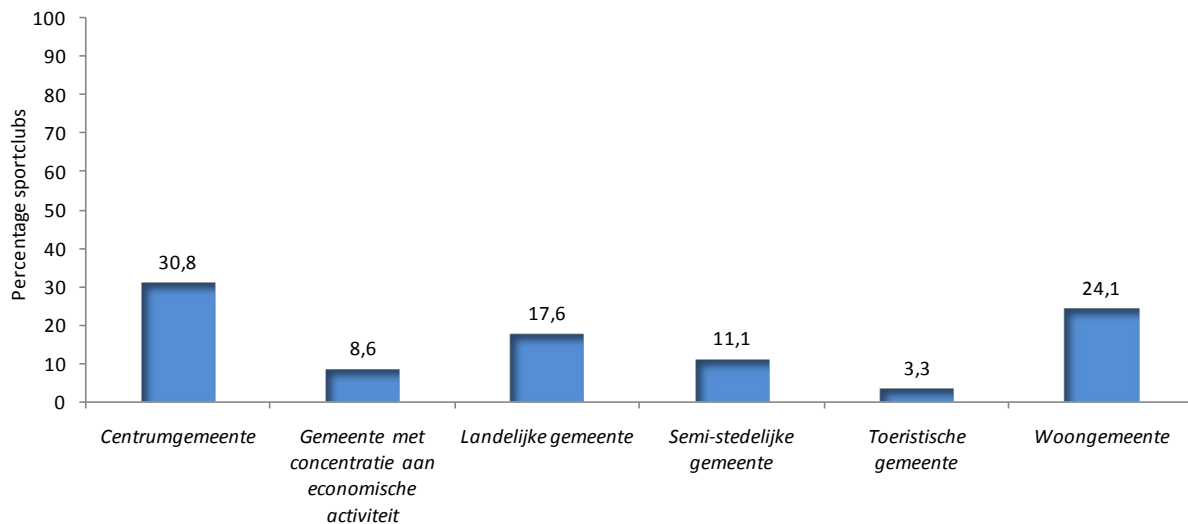
Figuur 2.1 Geografische spreiding van de sportclubs (N=630)

1.2 Socio-economisch profiel van de gemeente

De deelnemende sportclubs zijn opvallend meer gevestigd in centrumgemeenten en woongemeenten. Clubs uit toeristische gemeenten en gemeenten met een concentratie aan economische activiteit zijn duidelijk minder vertegenwoordigd. Naar analogie met de vorige paragraaf dient ook hier opgemerkt te worden dat deze verdeling wellicht voor een stuk beïnvloed werd door de opname van een grote centrumstad zoals Antwerpen (met een groot aantal sportclubs) in het onderzoek. Bovendien zijn de woongemeenten samen met de landelijke gemeenten het sterkst vertegenwoordigd in Vlaanderen en bijgevolg ook in de steekproef, waardoor een sterkere vertegenwoordiging van clubs uit woongemeenten niet vreemd hoeft te zijn.

Figuur 2.2 Socio-economisch profiel van de vestigingsplaats van sportclubs (N=639)

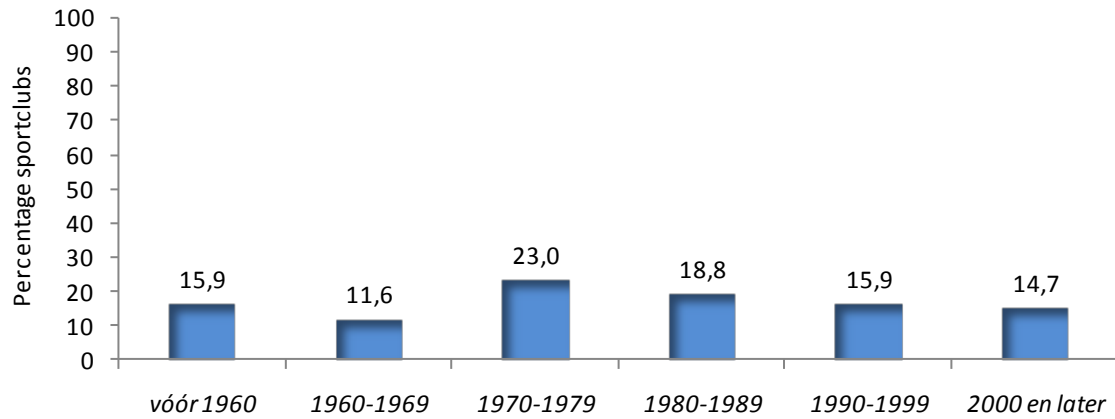

2. Oprichtingsjaar

Zoals blijkt uit de in het eerste hoofdstuk geschetste ontwikkelingen in het sportlandschap, zijn sportclubs de traditionele aanbieders van sport in Vlaanderen. Uit figuur 2.3 blijkt dat doorheen de tijd min of meer sprake is van een gelijkaardige ontwikkeling voor wat betreft de oprichting van nieuwe sportclubs. Zestien procent van de bevroegde sportclubs was reeds actief vóór 1960. In de jaren '70 is er een kleine piek: vrijwel een kwart van de bevroegde clubs werd in deze periode opgericht die gepaard ging met een sterkere betrokkenheid van de overheid in sport (o.a. investeringen in sportinfrastructuur, grootschalige sportcampagnes, etc.). Drie op tien van de

deelnemende sportclubs werd opgericht in de afgelopen 20 jaar. Vijf procent van de clubs is jonger dan 5 jaar (cijfer niet opgenomen in figuur 2.3).

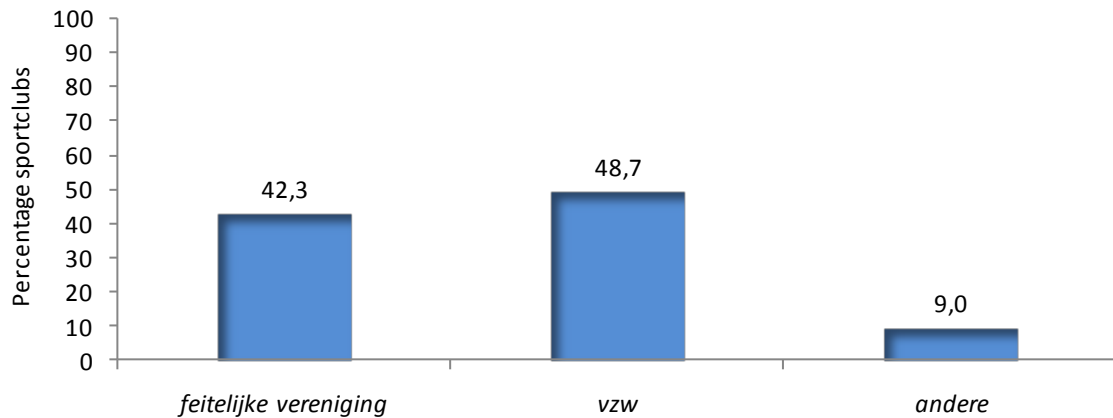
Figuur 2.3 Oprichtingsjaar van de sportclubs (N=621)

3. Statuut

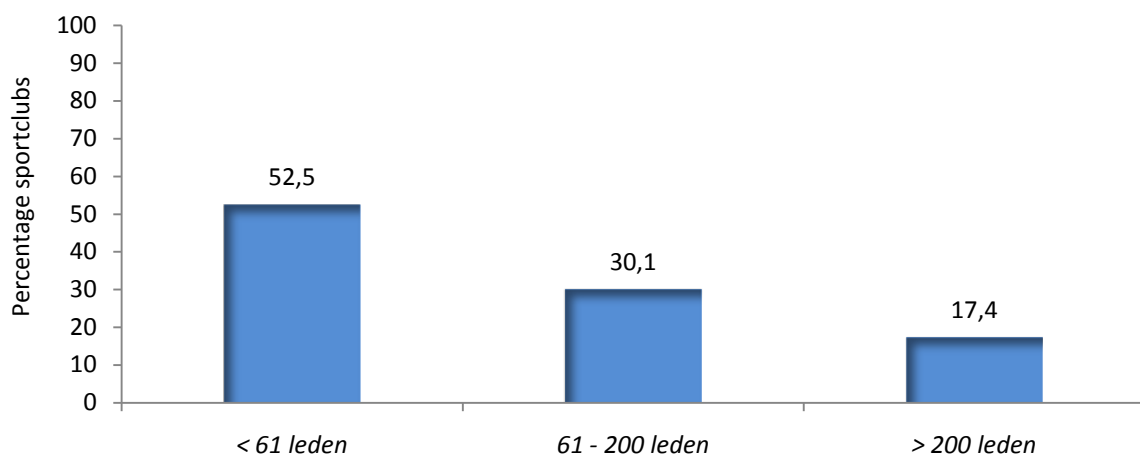
Geheel in lijn met de aard van de sportclubs en de sterke vertegenwoordiging van vrijwilligers, is minimaal 91% van de sportclubs een non-profit organisatie. Negen procent van de bevroegde sportclubs heeft een ander statuut zoals bijvoorbeeld een vennootschapsstructuur (zie figuur 2.4).

Respectievelijk 42 procent en 49 procent van de sportclubs zijn een feitelijke vereniging (i.e., zonder rechtspersoonlijkheid en bijgevolg onbeperkte aansprakelijkheid voor de leden) dan wel een vzw (i.e., met rechtspersoonlijkheid en beperkte aansprakelijkheid voor de leden). Grote clubs (cf. infra) hebben veelal een vzw-structuur. Kleine clubs daarentegen zijn daarentegen vaker actief als feitelijke vereniging.

Figuur 2.4 Statuut van de sportclubs (N=636)

4. Grootte

Om de grootte van de sportclubs te operationaliseren werd gebruik gemaakt van het ledenaantal. Op basis van voorgaande studies werden twee verschillende indelingen gehanteerd. In de eerste indeling worden naar analogie met de studie van Van Lierde & Willems (2006) drie groepen onderscheiden: (1) kleine clubs (< 61 leden); (2) middelgrote clubs (61-200 leden); en (3) grote clubs (> 200 leden).

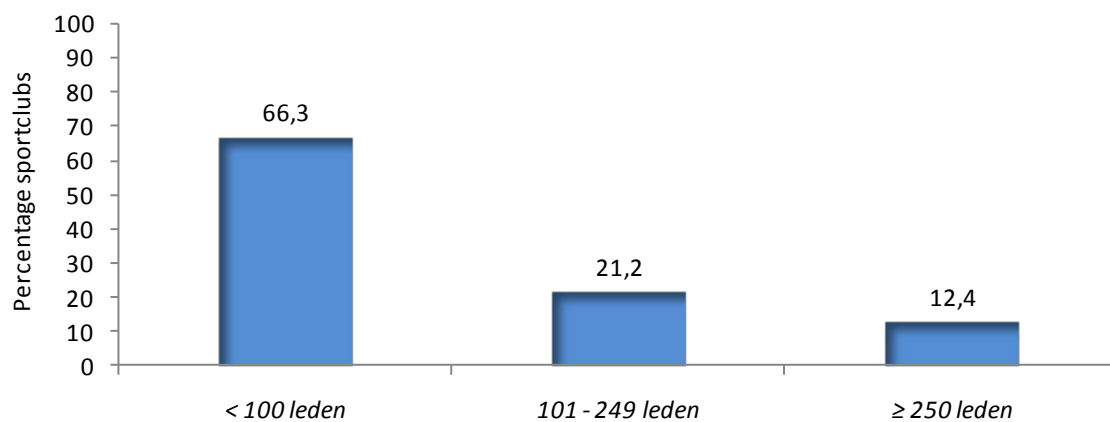
Figuur 2.5 Sportclubgrootte, operationalisering naar analogie met Van Lierde & Willems (2006) (N=499)

Ongeveer de helft van de sportclubs telt maximaal 60 leden. Bijna een derde heeft tussen de 61 en de 200 leden en 17 procent van de bevroegde clubs telt minimaal 200 leden (zie figuur 2.5). Deze

cijfers komen vrijwel perfect overeen met de cijfers uit de studie van Van Lierde & Willems (2006): 51% telde minder dan 61 leden, 29,5% van de clubs had tussen de 61 en de 200 leden en de overige 19,5% had meer dan 200 leden in haar ledenbestand.

De tweede indeling onderscheidt eveneens drie groepen en is gebaseerd op de indeling die het Nederlandse Mulier Instituut hanteert (van Kalmthout e.a., 2006; van Kalmthout & Lucassen, 2008; van Kalmthout e.a., 2009). Het verschilpunt met de eerste indeling is dat hier de ondergrenzen voor de drie categorieën hoger liggen. Twee op drie sportclubs tellen maximaal 100 leden. Een derde heeft zelfs minder dan 40 leden (cijfer niet opgenomen in figuur 2.6). Ongeveer een vijfde van de bevroegde sportclubs kan bestempeld worden als een middelgrote sportclub (21%). Deze clubs tellen tussen de 100 en de 250 leden. De derde groep van sportclubs, clubs met minimaal 250 leden, vertegenwoordigen 12 procent van alle sportclubs (zie figuur 2.6). Een vergelijking met de studie van van Kalmthout e.a. (2009) toont aan dat Vlaanderen in vergelijking met Nederland eerder over wat kleinere clubs beschikt³.

Figuur 2.6 Sportclubgrootte, operationalisering naar analogie met van Kalmthout e.a. (2009) (N=499)

³ Het Nederlandse verenigingspanel telt 41 procent kleine verenigingen, 26 procent middelgrote verenigingen en 33 procent grote verenigingen.

5. Sportaanbod

5.1 Sporttak

Bijna 90 procent van de sportclubs (88%) is een unisportclub. Deze clubs bieden één sport of verwante sporten aan (vb. skiën en snowboarden). De overige clubs (12%) zijn omnisportclubs. In deze clubs worden verschillende sporten beoefend.

Uit tabel 2.1 blijkt dat er een sterke variatie in sporten wordt aangeboden door de bevroegde sportclubs. De tabel telt een vijftigtal sporten waarvan ruim een derde door minder dan vijf clubs in ons panel worden beoefend. In de tabel worden zowel de sportclubs in de 'echte' betekenis van het woord als de socio-culturele sportverenigingen die bijvoorbeeld hondendressuur, vinkenzetten, duivenmelken, etc. aanbieden in rekening gebracht⁴. Voetbal wordt het meest aangeboden (15%), gevolgd door Oosterse vechtsport (8%) en volleybal (6%). De top vijf wordt vervolledigd door wielrennen (6%) en zaalvoetbal (5%).

⁴ Op basis van extrapolatie telt Vlaanderen volgens Van Lierde en Willems (2006) 23 861 sportclubs: 20 147 sportclubs in de echte betekenis van het woord en 3 714 socio-culturele sportverenigingen.

Tabel 2.1 Sportaanbod van de sportclubs (N=643)

Sporttak	N	%
Voetbal	98	15,2
Oosterse vechtsport	55	8,4
Volleybal	38	5,9
Wielrennen	37	5,8
Zaalvoetbal	35	5,4
Gymnastiek	28	4,4
Tennis	24	3,7
Wandelen	23	3,6
Recreatief fietsen	20	3,1
Zwemmen	19	3,0
Diersport (hondensport, duivensport, ...)	19	3,0
Hengelsport	18	2,8
Badminton	16	2,5
Basketbal	15	2,3
Schietsport	14	2,2
Dans / Ballet	14	2,2
Omnisport	12	1,9
Onderwatersport / scuba / diepzeeduiken	12	1,9
Petanque	11	1,7
Atletiek	11	1,7
Watersport	11	1,7
Tafeltennis	10	1,6
Loopsport	9	1,4
Paardensport	9	1,4
Biljart	8	1,2
Denksport	7	1,1
Darts	6	0,9
G-sport	6	0,9
Gemotoriseerde sport	6	0,9
Veldhockey	5	0,8
Korfbal	5	0,8
Lichaamsoefeningen ⁵	5	0,8
MTB / BMX	5	0,8
Krachtbal	4	0,6
Bowling	4	0,6
Luchtsport	4	0,6
Boksen	3	0,5
Squash	3	0,5
Touwtrekken	2	0,3
Volkssport	2	0,3
Baseball / American football	2	0,3
Handbal	2	0,3
Inline skating	2	0,3
Golf	1	0,2
Rope-skippping	1	0,2
Triatlon / duatlon	1	0,2
Wintersport	1	0,2
Totaal	643	100,0

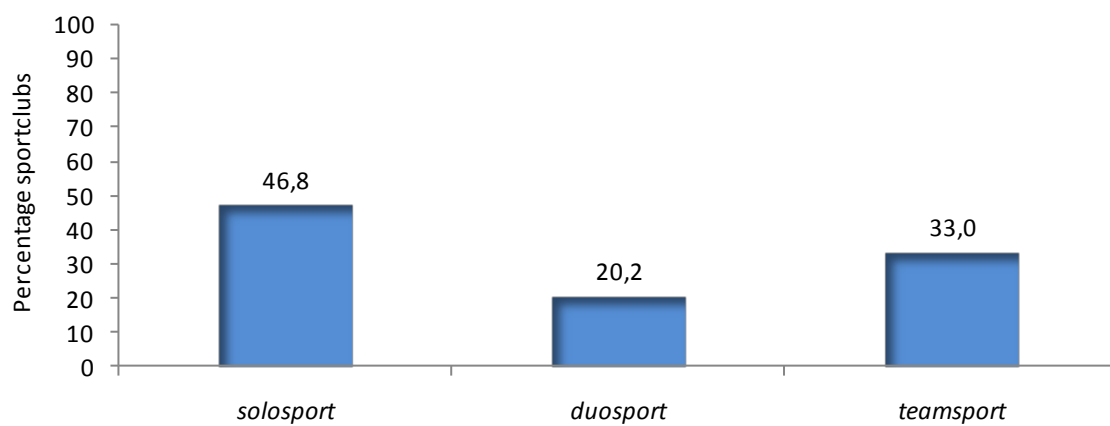
⁵ Onder 'lichaamsoefeningen' worden onderhoudsgymnastiek en yoga bedoeld.

In het eerste hoofdstuk van dit rapport werd reeds een vergelijking gemaakt met de bevindingen van Van Poppel (2009) op basis van een bevraging bij gemeenten in het kader van het *Cijferboek lokaal sportbeleid 2008-2010*, voor wat betreft de tien meest voorkomende sporttakken.

5.2 Sporttype⁶

Ongeveer de helft van de sportclubs (47%) biedt een solo- of individuele sport aan. Een derde (33%) organiseert een teamsport en 20 procent biedt een duosport aan (zie figuur 2.7).

Figuur 2.7 Type van sport aangeboden door de sportclubs (N=643)

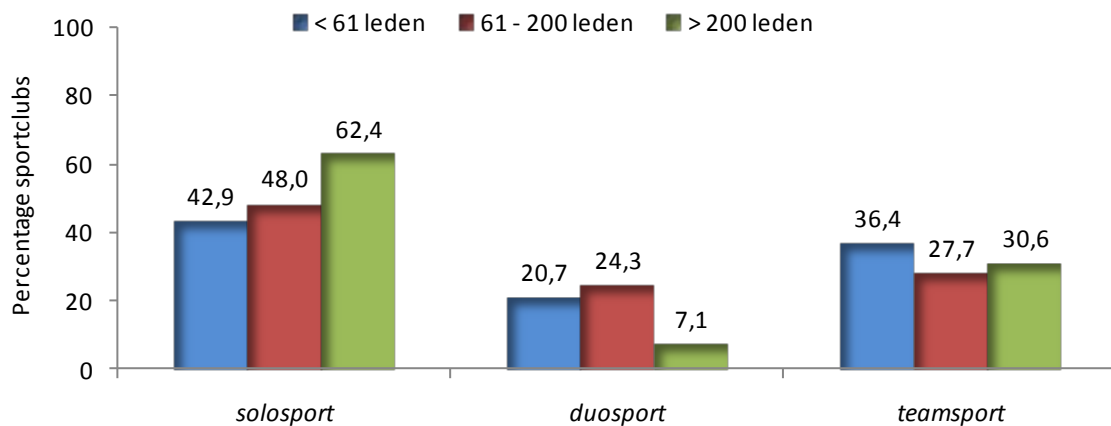

In functie van de grootte van de sportclubs zijn er onderlinge verschillen. Zo blijkt uit figuur 2.8 dat de solosporten sterker vertegenwoordigd zijn binnen de grote sportclubs (> 200 leden). Omgekeerd zijn de duosporten binnen deze groep duidelijk ondervertegenwoordigd. Wat betreft de teamsporten scoren de kleine sportclubs (< 61 leden) het best. Deze verschillen zijn statistisch significant⁷.

⁶ Solosporten zijn sporten die geen tegenstander vereisen. Duosporten vereisen minimaal één tegenstander om aan de formele spelvorm tegemoet te komen en voor teamsporten zijn minimaal twee tegenstanders nodig (De Haan, & Breedveld, 2000: 27; Scheerder, 2007: 52)

⁷ $\chi^2 = 16,1 / DF=4 / p < .05$

Figuur 2.8 Type van sport aangeboden door de sportclubs naar omvang van het ledenbestand (N=494)

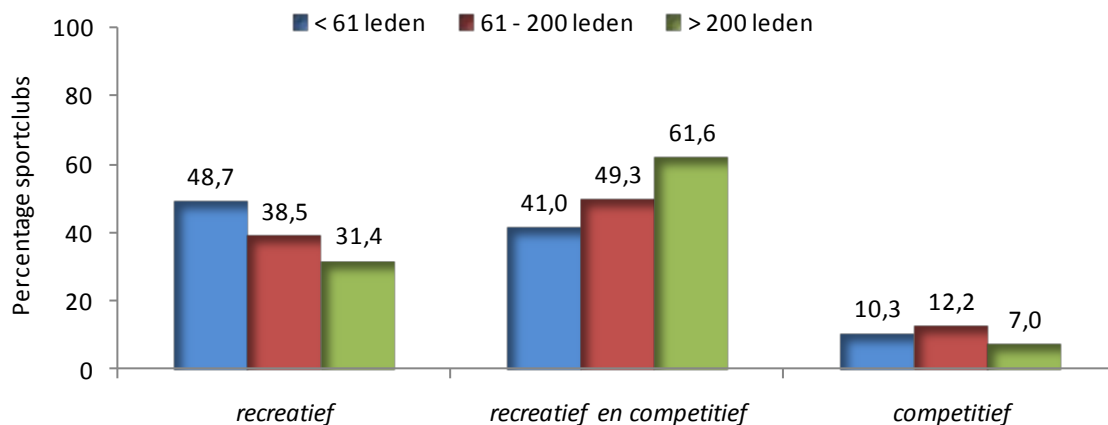

5.3 Niveau van sportbeoefening

Aan de deelnemende sportclubs werd gevraagd om de focus van de eigen club op competitieve sportbeoefening in te schatten. Uit de resultaten blijkt dat vier op tien (43%) zichzelf aanziet als een sportclub die voornamelijk of enkel gericht is op recreatieve sportbeoefening. Elf procent daarentegen geeft aan enkel of vrijwel uitsluitend gericht te zijn op competitieve sportbeoefening. De overige ruim 40 procent (47%) combineert recreatieve en competitieve sportbeoefening.

Ook wat betreft het niveau van de sportbeoefening wordt een opdeling gemaakt naar grootte van de sportclubs. Grote clubs combineren opvallend vaker een combinatie van recreatieve en competitieve sportbeoefening. Clubs met maximaal 60 leden daarentegen zijn in sterkere mate gericht op recreatieve sportbeoefening. Deze verschillen zijn statistisch significant⁸.

⁸ $\chi^2 = 12,9 / DF = 4 / p < .05$

Figuur 2.9 Niveau van sportbeoefening in sportclubs naar omvang van het ledenbestand (N=495)

6. Typologie van sportclubs

Op basis van de organisatiekenmerken die in dit hoofdstuk werden toegelicht (grootte, oprichtingsjaar, niveau van sportbeoefening en sporttak⁹), aangevuld met een aantal andere aspecten die meer uitvoerig in de volgende hoofdstukken aan bod komen, zoals het beschikken over eigen sportinfrastructuur, de mate waarin vrijwilligers ondersteund worden in het volgen van opleiding, de afhankelijkheid van lidgelden en de kwalificatiegraad van de sporttechnische begeleiding, werd een typologie van sportclubs opgemaakt (zie figuur 2.10).

Meer bepaald worden de verschillende groepen van variabelen door middel van een statistische techniek (canonische correlatieanalyse) aan elkaar gerelateerd en weergegeven in een tweedimensionale ruimte. Deze methode laat toe om een patroon van relaties te bekijken tussen groepen van variabelen. Hoe dichter twee kenmerken in de grafische voorstelling bij elkaar liggen, hoe sterker het verband of de samenhang tussen de betekenis van beide punten. Omgekeerd geldt dat een grotere afstand tussen punten wijst op geen of slechts een beperkte inhoudelijke samenhang. Daarnaast is ook de afstand ten opzichte van het nulpunt (het punt waar beide assen elkaar kruisen) van belang voor de interpretatie van de grafische voorstelling. Kenmerken (punten) die verder verwijderd liggen van het nulpunt zijn meer uitgesproken dan kenmerken die dicht bij de kruising van de assen liggen.

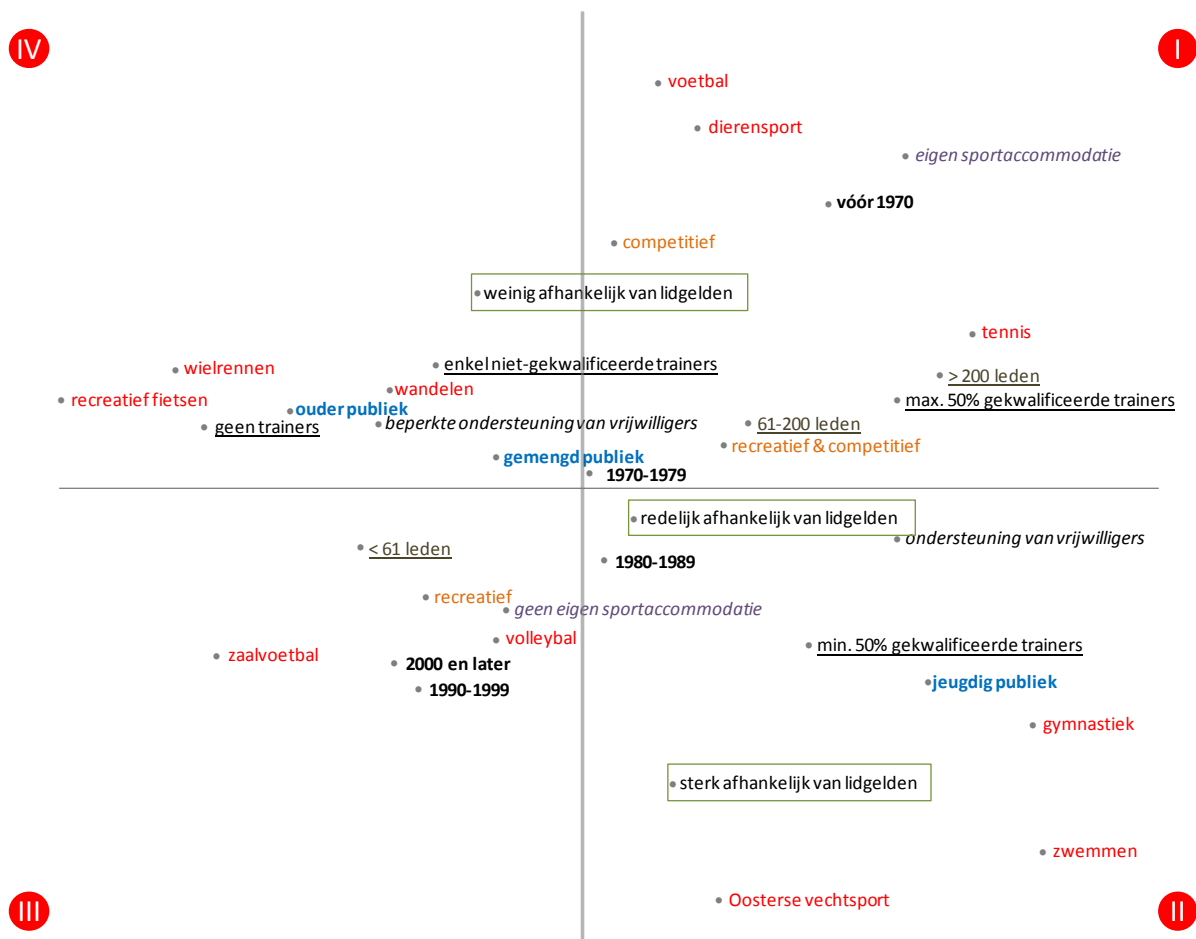
Door het kruisen van de x-as en de y-as ontstaan vier kwadranten die ieder lijken samen te vallen met een bepaald type sportclub. In het eerste kwadrant vinden we de eerder grote en oudere clubs

⁹ De top tien van de meest voorkomende sporttakken werd in rekening gebracht.

die veelal gericht zijn op een competitieve beoefening van sport. Deze clubs beschikken vaak over eigen accommodatie. Sporten zoals voetbal, tennis en dierensporten zoals hondensport en duivensport treffen we aan binnen dit segment. We zouden deze clubs kunnen omschrijven als *traditioneel competitieve sportclubs*.

Een tweede type van clubs kan omschreven worden als *jeugdclubs* (kwadrant II). Deze clubs hebben voornamelijk jongeren (min 18 jaar) als lid en zijn in sterke mate afhankelijk van lidgelden. Ze doen een beroep op een gekwalificeerd trainerskorps en zetten in op de ondersteuning van hun vrijwilligers door middel van opleiding. Clubs die gymnastiek, zwemmen en Oosterse vechtsport aanbieden behoren tot deze groep.

Figuur 2.10 Typologie van sportclubs op basis van (organisatie)kenmerken van sportclubs

Recreatieclubs treffen we aan in het derde kwadrant. Deze clubs zijn veelal klein en werden eerder recent opgericht. Ze maken gebruik van beschikbare (sport)accommodaties. Binnen dit type van clubs vinden we heel wat recreatieve zaalvoetbal- en volleybalclubs terug.

Een vierde en laatste groep van clubs tenslotte zijn *senioren sportclubs*. Deze clubs richten zich in sterke mate naar een ouder publiek en bieden gezondheidsgerelateerde sporten aan zoals wandelen en fietsen. Deze clubs doen geen beroep op trainers of zetten enkel niet-gekwalificeerde trainers in.

7. Besluit

In dit hoofdstuk werd het profiel van de bevroagde sportclubs toegelicht. Uit de resultaten blijkt dat het overgrote deel van de sportclubs reeds een zekere traditie heeft. De provincie Antwerpen is het meest nadrukkelijk vertegenwoordigd en de bevroagde sportclubs zijn voornamelijk gevestigd in centrumgemeenten en woongemeenten. De aanwezigheid van de stad Antwerpen in de groep van gemeenten die meewerkten aan de studie is hier niet vreemd aan.

De helft van de bevroagde sportclubs heeft maximaal 60 leden en twee derde telt minder dan 100 leden. Het overgrote deel van de clubs biedt één sport aan, hoewel er hierin een sterke variatie is. Sportclubs die solosporten aanbieden zijn het meest nadrukkelijk vertegenwoordigd. Het Vlaamse Sportclubpanel 2009 (VSP09) omvat een vijftigtal verschillende sporttakken. Voetbal en Oosterse vechtsporten zijn veruit het meest populair.

In het volgende hoofdstuk gaan we dieper in op de (sport)accommodatie die sportclubs gebruiken en/of bezitten.

HOOFDSTUK 3

(SPORT)ACCOMMODATIE

In dit hoofdstuk gaan we dieper in op de (sport)accommodatie die sportclubs gebruiken en waarvan ze al dan niet eigenaar zijn. Daarnaast komen ook een aantal opvattingen van sportclubs over onder meer de beschikbaarheid en het onderhoud van (sport)accommodatie aan bod.

1. Gebruik en bezit van (sport)accommodatie

1.1 Globaal

Dertig procent van de bevroegde sportclubs bezit¹⁰ zelf (sport)accommodatie. Deze clubs kunnen daarnaast uiteraard ook nog gebruik maken van andere accommodatie (vb. kantine, vergaderruimte, etc.).

In tabel 3.1 wordt een overzicht gegeven van de (sport)accommodatie die de bevroegde sportclubs respectievelijk gebruiken en bezitten. Vrijwel twee derde van de clubs maakt gebruik van een kantine. Een kwart van alle clubs is zelf ook eigenaar van een kantine ofwel 41 procent van de clubs die gebruik maken van deze voorziening. Sporthallen en grasvelden vervolledigen de top drie van de meest gebruikte (sport)accommodaties. Een derde van alle sportclubs maakt gebruik van de voorziening van een sporthal. Het overgrote deel van deze clubs is evenwel zelf geen eigenaar van deze accommodatie. Een kwart van de clubs maakt gebruik van grasvelden. Dit is wellicht niet vreemd gegeven de sterke vertegenwoordiging van voetbalclubs in de steekproef. Iets meer dan de helft van deze clubs, ofwel 14 procent van alle clubs beschikken zelf over grasvelden.

Wanneer we kijken naar het aandeel gebruikers van een bepaalde (sport)accommodatie die ook eigenaar zijn van deze voorziening, blijkt dat maar liefst acht van de tien clubs die gebruik maken van een kunstgrassterrein hier zelf ook eigenaar van zijn. Respectievelijk 75% van de clubs die gebruik maken van (boog)schietruimten en 67 procent van de clubs die een Finse piste benutten zijn hier ook zelf eigenaar van.

¹⁰ Eigenaar of verantwoordelijk voor het dagelijks beheer en het onderhoud.

Tabel 3.1 Gebruik en bezit van (sport)accommodatie door sportclubs naar accommodatietype (N=610)¹¹

	Gebruik		N	Bezit	
	N	%		%-alle sportclubs	%-gebruikers
Kantine	380	62,3	155	25,4	40,8
Sporthal	220	36,1	14	2,3	6,4
Grasveld	162	26,6	86	14,1	53,1
Vechtsportzaal	55	9,0	15	2,5	27,3
Zwembad (openlucht / overdekt)	52	8,5	3	0,5	5,8
(Parochie)zaal / café	40	6,6	9	1,5	22,5
Tennisterrein (outdoor)	35	5,7	22	3,6	62,9
Dans- of aerobicszaal	31	5,1	4	0,7	12,9
Watersportcentrum / open water / visvijver	24	3,9	15	2,5	62,5
Atletiekpiste	23	3,8	1	0,2	4,3
Turnzaal	21	3,4	2	0,3	9,5
Groepsfitnessruimte	18	3,0	10	1,6	55,6
Tennishal (indoor)	16	2,6	4	0,7	25,0
Petanquebaan	15	2,5	7	1,1	46,7
Outdoor / buitenpiste	11	1,8	3	0,5	27,3
Kunstgrasterrein	10	1,6	8	1,3	80,0
Openbare weg	8	1,3	/	/	/
(Boog)schietruimte	8	1,3	6	1,0	75,0
Manege	7	1,1	2	0,3	28,6
Squashbaan	5	/	1	/	/
Finse piste	3	/	2	/	/
Andere	21	3,4	3	0,5	14,3

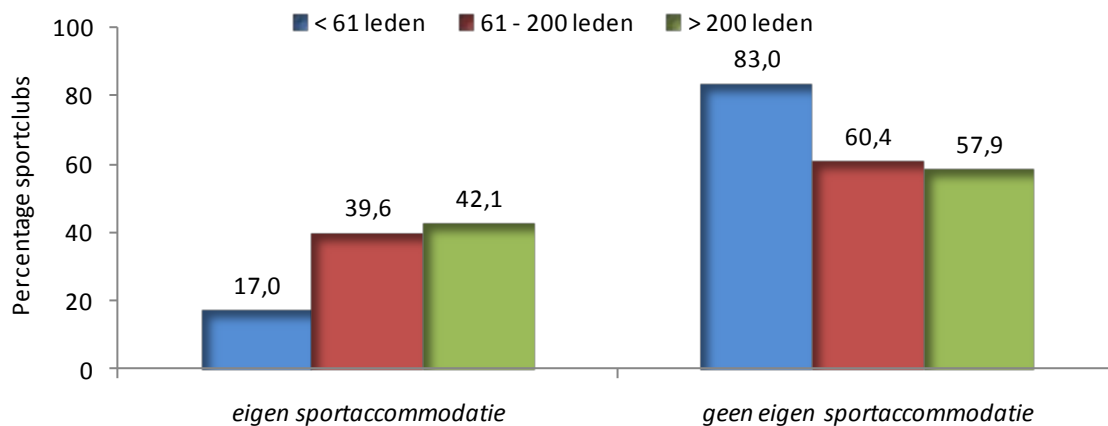
1.2 Naar omvang ledenbestand

Uit figuur 3.1 blijkt dat er wat betreft het bezitten van (sport)accommodatie verschillen zijn in functie van de omvang van het ledenbestand van de sportclub. Grote sportclubs zullen in vergelijking met kleine clubs vaker zelf beschikken over (sport)accommodatie. Iets meer dan vier op tien van de clubs met minimaal 200 leden beschikt zelf over (sport)accommodatie. Dit geldt vrijwel in gelijke mate ook voor de middelgrote sportclubs. Van de kleine clubs in de VSP09 beschikt slechts 17 procent over (sport)accommodatie. Deze verschillen zijn statistisch significant¹².

¹¹ Omwille van een te kleine N worden voor de squashbanen en de Finse pistes geen percentages opgenomen.

¹² $\chi^2 = 30,4 / DF=2 / p < .0001$

Figuur 3.1 Bezit van (sport)accommodatie naar omvang van het ledenbestand van de sportclub (N=445)

Een opdeling van de verschillende types van (sport)accommodaties, zoals die in tabel 3.1 gebeurde, naar omvang van het ledenbestand is niet aangewezen gezien de enorme variatie in accommodatietypes en bijgevolg het eerder beperkt aantal clubs dat over deze accommodaties beschikt. Voor wat betreft het bezit van een kantine (25%) en grasvelden (14%) kan dit wel. Voor beide accommodatietypes geldt dat het aandeel van de grote sportclubs dat eigenaar is, hoger ligt dan het aandeel binnen de middelgrote clubs. Dit aandeel ligt op haar beurt dan weer hoger dan het aandeel binnen de kleine clubs dat eigenaar is van een kantine en/of grasvelden. Bijna de helft van de grote clubs beschikt zelf over een kantine. Voor de middelgrote en de kleine clubs is dit respectievelijk 33 procent en tien procent. Voor de grasvelden variëren de aandelen van 22 procent voor de clubs met meer dan 200 leden, over 17 procent van de middelgrote clubs, tot zes procent voor de clubs met maximaal 60 leden.

2. Houding t.a.v. accommodatie

2.1 Globaal

De voorzitters of secretarissen van de deelnemende sportclubs kregen zes stellingen voorgelegd met betrekking tot de beschikbaarheid en het onderhoud van (sport)accommodaties. Er werd gevraagd om telkens aan te geven op een vijfpuntenschaal (1='helemaal niet akkoord', 5='helemaal akkoord') in welke mate men het eens of oneens is met de geformuleerde stellingen. Bijna acht op tien van de bevraagde sportclubs is tevreden over de staat van de (sport)accommodaties die ze gebruiken. Een minderheid (22%) geeft aan onvoldoende gebruik te kunnen maken van de eigen of de ter

beschikking gestelde (sport)accommodatie. We merken op dat dit cijfer het gemiddelde weerspiegelt over alle mogelijke sporttakken heen. Zo is het niet ondenkbaar dat bijvoorbeeld clubs die sporttakken aanbieden die veel trainingsuren vergen minder positief kunnen zijn over de beschikbaarheid van de (sport)accommodatie.

Een wat hoger percentage (29%) geeft bovendien aan dat de groei van de club hierdoor geremd wordt. Iets meer dan de helft van de bevroegde clubs is tevreden over de inspanningen die de gemeente levert om hen optimaal te laten sporten, een kwart is ontevreden en eenzelfde aandeel heeft hierover geen uitgesproken mening.

Bijna de helft van de clubs onderschrijft de stelling dat het onderhoud en/of de huur van (sport)accommodatie een zware financiële last vormen.

Tabel 3.2 *Houding van sportclubs ten aanzien van de beschikbaarheid en het onderhoud van (sport)accommodaties, in percentages op een vijfpuntenschaal (N=576)*

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Noch akkoord, noch niet akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord
De (sport)accommodatie die de club gebruikt is in goede staat.	2,8	7,7	11,7	52,0	25,9
De club beschikt over voldoende accommodatie of kan voldoende gebruik maken van de accommodatie die ter beschikking wordt gesteld.	6,3	15,4	14,8	42,2	21,3
De gemeente levert inspanningen opdat de club zo optimaal mogelijk kan sporten.	10,8	12,8	24,5	37,3	14,6
De groei van de club wordt geremd door een tekort aan sport accommodatie	23,6	30,8	17,3	16,5	11,7
Het onderhoud en/of de huur van (sport)accommodatie is een zware financiële last voor de club.	15,4	19,8	19,4	22,8	22,6

2.2 Naar bezit van (sport)accommodatie

In tabel 3.3 worden de gemiddelde score op de stellingen weergegeven in functie van het al dan niet bezitten van (sport)accommodatie. Uit de tabel blijkt dat clubs die zelf geen eigenaar zijn van de (sport)accommodatie die ze gebruiken gemiddeld genomen meer tevreden zijn over de staat van de (sport)accommodaties die ze gebruiken. Anderzijds dient wel opgemerkt te worden dat ook de clubs die zelf eigenaar zijn van (sport)accommodatie boven het schaal midden scores.

Eigenaars van (sport)accommodatie onderschrijven in sterkere mate, dan clubs die zelf geen (sport)accommodatie bezitten, de financiële last die het onderhoud van (sport)accommodaties met

zich meebrengt. Voor de overige stellingen werden geen significante verschillen gevonden tussen beide groepen.

Tabel 3.3 *Houding van sportclubs ten aanzien van de beschikbaarheid en het onderhoud van (sport)accommodaties in functie van het bezitten van sportinfrastructuur, in gemiddelde waarden op een vijfpuntenschaal (N=478)*

	Eigenaar	Geen eigenaar	Significantie
De (sport)accommodatie die de club gebruikt is in goede staat.	3,7	4,0	*
De club beschikt over voldoende accommodatie of kan voldoende gebruik maken van de accommodatie die ter beschikking wordt gesteld.	3,5	3,6	NS
De gemeente levert inspanningen opdat de club zo optimaal mogelijk kan sporten.	3,3	3,3	NS
De groei van de club wordt geremd door een tekort aan sport accommodatie	2,8	2,6	NS
Het onderhoud en/of de huur van (sport)accommodatie is een zware financiële last voor de club.	3,4	3,1	*

NS = niet significant / * = $p < .05$

2.3 Naar omvang ledenbestand

In functie van de omvang van het ledenbestand werden er weinig tot geen verschillen gevonden wat betreft de houding ten aanzien van de beschikbaarheid en het onderhoud van (sport)accommodatie (zie tabel 3.4).

Tabel 3.4 *Houding van sportclubs ten aanzien van de beschikbaarheid en het onderhoud van (sport)accommodaties naar omvang van het ledenbestand, in gemiddelde waarden op een vijfpuntenschaal (N=478)*

	Klein (< 61 leden)	Middelgroot (61 – 200 leden)	Groot (>200 leden)	Signif.
De (sport)accommodatie die de club gebruikt is in goede staat.	4,0	3,8	3,8	NS
De club beschikt over voldoende accommodatie of kan voldoende gebruik maken van de accommodatie die ter beschikking wordt gesteld.	3,5	3,5	3,5	NS
De gemeente levert inspanningen opdat de club zo optimaal mogelijk kan sporten.	3,3	3,2	3,3	NS
De groei van de club wordt geremd door een tekort aan sport accommodatie	2,7	2,7	2,6	NS
Het onderhoud en/of de huur van (sport)accommodatie is een zware financiële last voor de club.	3,2	3,3	3,3	NS

NS = niet significant

3. Besluit

In dit hoofdstuk werd dieper ingegaan op de (sport)accommodatie die sportclubs gebruiken en waarvan ze al dan niet eigenaar zijn. Accommodatie die niet aan één sport gebonden is, zoals een kantine, wordt het meest gebruikt. Sporthallen en grasvelden vervolledigen de top drie van de meest gebruikte (sport)accommodaties. Verder werd ook aandacht besteed aan de houding van sportclubs met betrekking tot de beschikbaarheid en het onderhoud van (sport)accommodaties. Het overgrote deel van de sportclubs is tevreden over de staat van de (sport)accommodatie die ze gebruiken en zegt over voldoende (sport)accommodatie te kunnen beschikken. We merken wel op dat dit cijfer het gemiddelde weerspiegelt over alle mogelijke sporttakken heen. Zo is het niet ondenkbaar dat bijvoorbeeld clubs die sporttakken aanbieden die veel trainingsuren vergen minder positief kunnen zijn over de beschikbaarheid van de (sport)accommodatie. Anderzijds geeft bijna de helft van de clubs aan dat het onderhoud en/of de huur van (sport)accommodatie een zware financiële last vormen.

In het volgende hoofdstuk wordt toelichting gegeven bij het profiel van de leden van de bevraagde sportclubs.

HOOFDSTUK 4

LEDENPROFIEL

Dit hoofdstuk besteedt aandacht aan het ledenprofiel van de sportclubs. Hierbij wordt onder meer dieper ingegaan op de verdeling naar leeftijd en geslacht, de evolutie in het ledenbestand en het jeugdbeleid van de bevroagde sportclubs. Daarnaast wordt ook een overzicht gegeven van de verschillende nevenactiviteiten die sportclubs aanbieden voor hun leden.

1. Samenstelling ledenbestand

1.1 Omvang

De sportclubs die deelnamen aan de VSP09 tellen gemiddeld 116 leden. Wanneer we een onderscheid maken tussen sportende en niet-sportende leden tellen de bevroagde clubs gemiddeld 99 sportactieve leden en 17 sportinactieve leden. De mediaanwaarde voor alle leden is 58 en respectievelijk 50 en vier voor de sportende en de niet-sportende leden.

Uit het tweede hoofdstuk van dit rapport bleek reeds dat er een sterke variatie tussen de clubs in termen van hun grootte. Een kwart van de clubs telt minder dan 30 leden en de helft heeft maximaal 60 leden. Anderzijds heeft een kwart van alle clubs meer dan 150 leden. Een kleine tien procent heeft een ledenbestand van minimaal 300 leden en drie procent telt zelfs meer dan 500 leden. Vier clubs in de VSP09 hebben 1 000 of meer leden.

1.2 Geslacht

Aan de clubs werd gevraagd om een overzicht te geven van hun ledenbestand in functie van leeftijd en geslacht. Twee derde van de clubs vulde dit overzicht in.

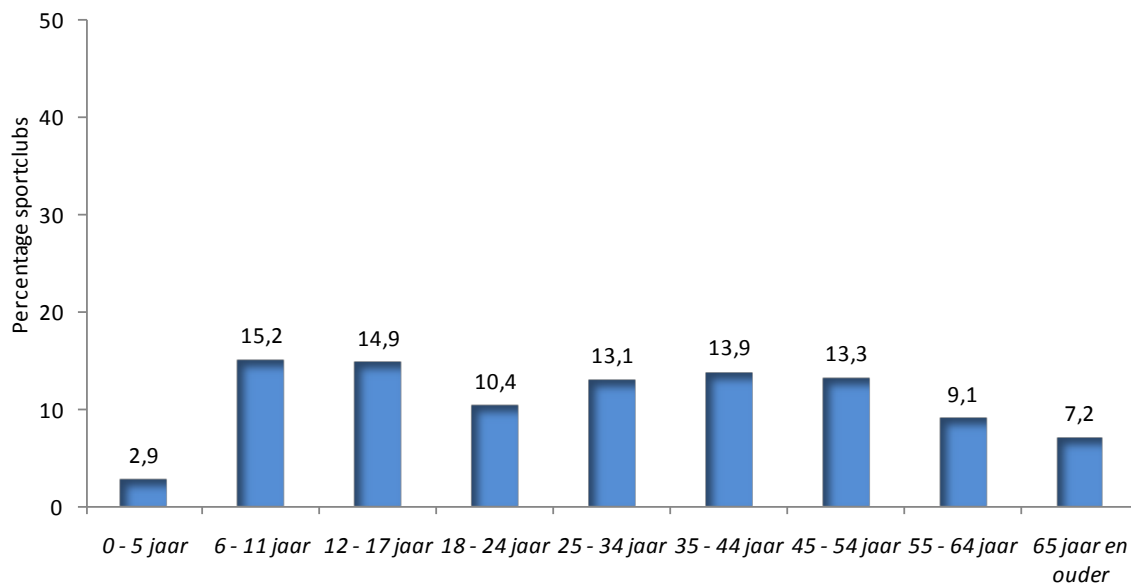
Vrouwen maken een derde van het ledenbestand uit. Een kwart van de clubs telt geen vrouwen in haar ledenbestand. Anderzijds telt slechts drie procent van de clubs geen mannen. De helft van de clubs telt maximaal 20 procent vrouwen in haar ledenbestand en vier vijfde heeft een vrouwelijke vertegenwoordiging van minder dan 50 procent. Tien procent van alle clubs tenslotte telt minimaal 66 procent vrouwen. Hierbij dient opgemerkt te worden dat een typische populaire mannsport zoals voetbal nadrukkelijk vertegenwoordigd is in de VSP09, wat een afspiegeling is van de realiteit.

De bovenstaande cijfers bevestigen de bevindingen uit sportparticipatiestudies waaruit blijkt dat mannen in vergelijking met vrouwen in sterkere mate aan clubsport doen (Scheerder & Pauwels, 2002; Vos & Scheerder, 2009).

1.3 Leeftijd

Ongeveer een derde van de leden in de bevroegde clubs zijn jonger dan 18 jaar. Vrijwel een zelfde aandeel is anderzijds 45-plusser en zeven procent is zelfs 65 jaar of ouder (zie figuur 4.1). Een derde van de clubs heeft geen leden die ouder zijn dan 55 jaar. Ruim vier op tien (44%) van de clubs heeft anderzijds geen jeugdleden.

Figuur 4.1 Ledenbestand van de sportclub naar leeftijd (N=422)

2. Doelgroepbeleid

2.1 Globaal

Zeventig procent van de bevroegde sportclubs geeft aan specifieke activiteiten te organiseren voor één of meerdere groepen van mensen. In tabel 4.1 wordt een overzicht gegeven van deze doelgroepen. Binnen de doelgroepen of kansengroepen die traditioneel onderscheiden worden komen activiteiten voor ouderen het meest frequent voor. Een vijfde van de bevroegde clubs zegt te beschikken over een specifiek sportaanbod voor 55-plussers. Acht procent van de clubs biedt

activiteiten aan voor personen met een handicap, zeven procent heeft in haar activiteitenaanbod specifieke aandacht voor allochtonen.

Ongeveer de helft van de clubs organiseert een specifiek aanbod voor volwassenen. Ongeveer een derde heeft activiteiten die specifiek gericht zijn op jongeren onder de 12 jaar.

Tabel 4.1 *Specifieke activiteiten georganiseerd in sportclubs voor bepaalde doelgroepen (N=500)*

	N-ja	%-ja
Volwassenen	256	51,2
Jongeren (13-18 jaar)	187	37,4
Jongeren (tot 12 jaar)	165	33,0
Jongens / mannen	111	22,2
Ouderen (55-plussers)	105	21,0
Meisjes / vrouwen	89	17,8
Personen met een handicap	39	7,8
Allochtonen	35	7,0
Andere	20	4,0

Een derde van de clubs geeft aan een specifiek jeugdbeleid te voeren. Aan deze clubs werd gevraagd om aan te geven hoe dit beleid tot uiting komt (zie tabel 4.2). Bijna acht op tien van de clubs die een specifiek jeugdbeleid voeren, hebben een specifieke jeugdtrainer aangesteld. Ruim vier op tien beschikt respectievelijk over een jeugdsportcoördinator (ongeacht zijn/haar takenpakket) of heeft een specifieke bestuursfunctie met betrekking tot jeugdsport. Een vrijwel gelijk aandeel van de clubs heeft haar jeugdbeleid neergeschreven in een actieplan.

Tabel 4.2 *Aard van het jeugdbeleid in sportclubs met een jeugdbeleid (N=159)*

	N-ja	%-ja
Aanstelling specifieke jeugdtrainer(s)	124	78,0
Aanstelling jeugdsportcoördinator	70	44,0
Specifieke bestuursfunctie m.b.t. jeugdsport	70	44,0
Actieplan m.b.t. jeugdsport	62	39,0
Andere	30	18,9

2.2 Naar omvang ledenbestand

Voor wat betreft kansengroepen zoals personen met een handicap, allochtonen en ouderen zijn er geen verschillen naargelang de grootte van de sportclub. Met andere woorden, kleine, middelgrote en grote sportclubs bieden grosso modo even vaak, of beter gezegd even weinig specifieke activiteiten aan voor deze groepen. Wat betreft het aanbod voor jongeren en specifieke activiteiten voor mannen dan wel vrouwen is er een significant verschil in functie van de omvang van het

ledenbestand. Grote sportclubs bieden deze activiteiten eerder aan dan middelgrote en kleine sportclubs.

Tabel 4.3 *Specifieke activiteiten georganiseerd in sportclubs voor bepaalde doelgroepen naar omvang van het ledenbestand, in percentages (N=498)*

	Klein (< 61 leden)	Middelgroot (61 – 200 leden)	Groot (>200 leden)	Signif.
Volwassenen	51,7	45,3	59,8	NS
Jongeren (13-18 jaar)	25,7	46,0	57,5	***
Jongeren (tot 12 jaar)	16,5	48,7	55,2	***
Jongens / mannen	20,3	18,7	34,5	*
Ouderen (55-plussers)	19,2	21,3	26,4	NS
Meisjes / vrouwen	13,4	18,7	29,9	**
Personen met een handicap	8,0	5,3	11,5	NS
Allochtonen	5,0	7,3	12,6	NS
Andere	3,4	4,7	4,6	NS

NS = niet significant / * = $p < .05$ / ** = $p < .01$ / *** = $p < .001$

Het aandeel grote clubs dat beschikt over een jeugdsportcoördinator is duidelijk groter dan die voor de middelgrote en de kleine clubs. Iets meer dan zes op tien van de clubs met minimaal 200 leden heeft een jeugdsportcoördinator aangesteld. Eenzelfde redenering gaat op voor de opmaak van een actieplan met betrekking tot jeugdsport.

Tabel 4.4 *Aard van het jeugdbeleid in sportclubs met een jeugdbeleid naar omvang van het ledenbestand, in percentages (N=158)*

	Klein (< 61 leden)	Middelgroot (61 – 200 leden)	Groot (>200 leden)	Signif.
Aanstelling specifieke jeugdtrainer(s)	67,6	81,3	79,6	NS
Aanstelling jeugdsportcoördinator	17,6	45,3	61,2	***
Specifieke bestuursfunctie m.b.t. jeugdsport	17,6	48,0	57,1	**
Actieplan m.b.t. jeugdsport	17,6	41,3	49,0	*
Andere	14,7	20,0	20,4	NS

NS = niet significant / * = $p < .05$ / ** = $p < .01$ / *** = $p < .001$

2.3 Naar oprichtingsjaar

Naar oprichtingsjaar van de sportclubs is er voor wat betreft het aanbieden van activiteiten specifiek voor jongeren, mannen en vrouwen een significant verband. Oudere clubs die zijn opgericht vóór 1970 bieden deze activiteiten frequenter aan (zie tabel 4.5).

Tabel 4.5 Specifieke activiteiten georganiseerd in sportclubs voor bepaalde doelgroepen in functie van het oprichtingsjaar van de sportclub, in percentages (N=481)

	Voor 1970	Tussen 1970 en 1989	1990 of later	Signif.
Volwassenen	52,0	52,7	47,7	NS
Jongeren (13-18 jaar)	48,8	35,6	28,1	**
Jongeren (tot 12 jaar)	41,5	32,7	25,5	*
Jongens / mannen	31,7	19,5	18,3	*
Ouderen (55-plussers)	26,0	21,5	14,4	NS
Meisjes / vrouwen	26,0	13,7	15,7	*
Personen met een handicap	5,7	7,3	8,5	NS
Allochtonen	8,1	6,8	5,2	NS
Andere	2,4	3,9	5,9	NS

NS = niet significant / * = $p < .05$ / ** = $p < .01$

Enkel voor wat betreft het voorzien van één of meerdere bestuursfuncties met betrekking tot jeugdsport is er een significant verschil in functie van het oprichtingsjaar. Zes op tien van de clubs die werden opgericht voor 1970 hebben een dergelijke bestuursfunctie. Van de clubs die werden opgericht in de afgelopen 20 jaar beschikt slechts 15 procent over deze functie.

Tabel 4.6 Aard van het jeugdbeleid in sportclubs met een jeugdbeleid in functie van het oprichtingsjaar van de sportclub, in percentages (N=153)

	Voor 1970	Tussen 1970 en 1989	1990 of later	Signif.
Aanstelling specifieke jeugdtrainer(s)	79,2	82,1	66,7	NS
Aanstelling jeugdsportcoördinator	56,6	43,3	30,3	NS
Specifieke bestuursfunctie m.b.t. jeugdsport	58,5	44,8	15,2	***
Actieplan m.b.t. jeugdsport	41,5	38,8	39,4	NS
Andere	15,1	23,9	12,1	NS

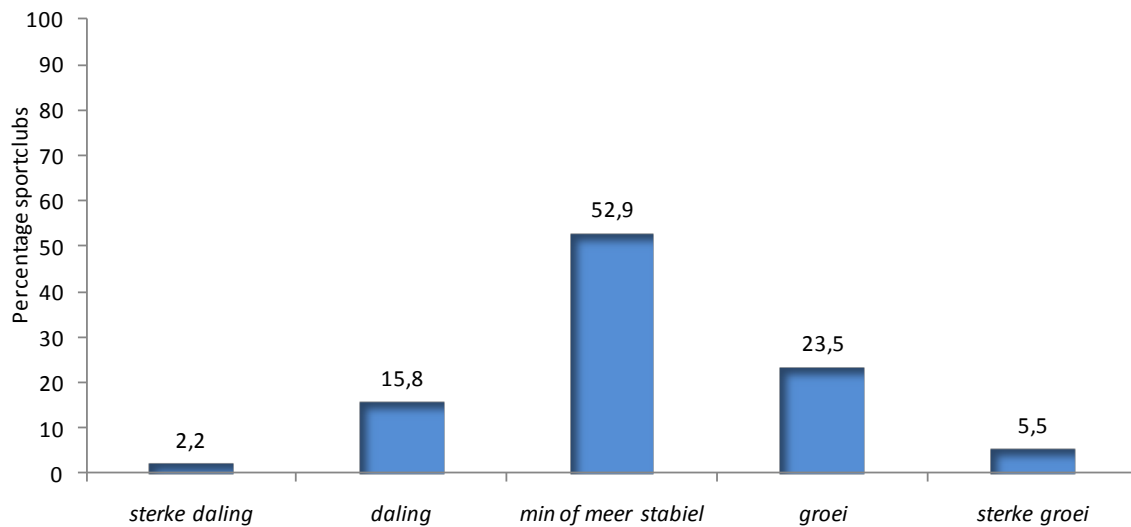
NS = niet significant / *** = $p < .001$

3. Evolutie in het ledenbestand

3.1 Globaal

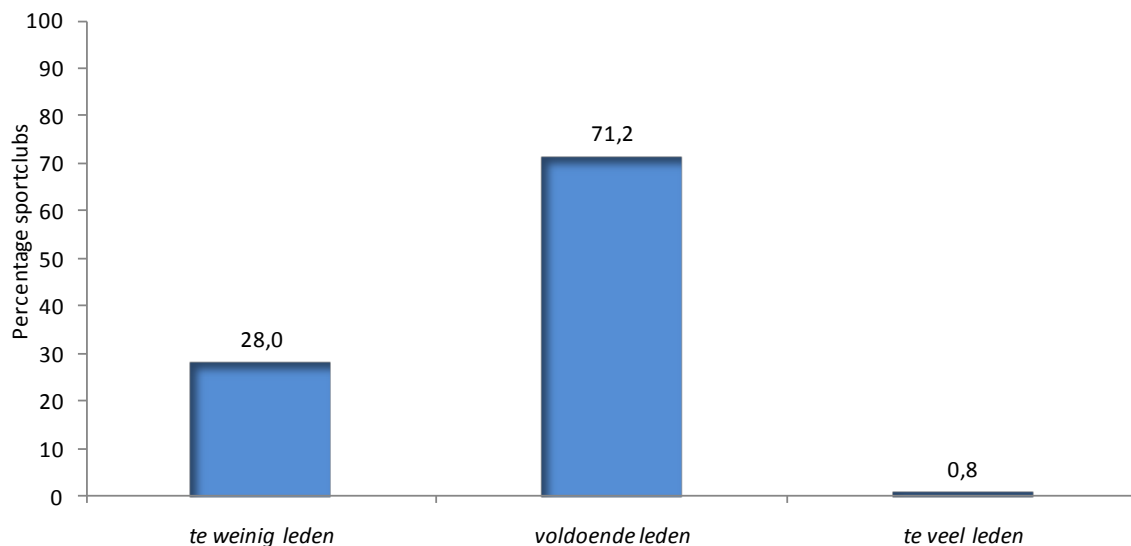
Ongeveer 30 procent van de bevroegde sportclubs geeft aan een groeiend ledenbestand te hebben. Zes procent omschrijft dit zelfs als een sterke groei. Omgekeerd heeft 19 procent van de clubs te kampen met een daling. De helft van alle clubs tenslotte heeft een min of meer stabiel ledenbestand (zie figuur 4.2).

Figuur 4.2 Ledenbestand van de sportclubs in vergelijking met vroeger (N=507)

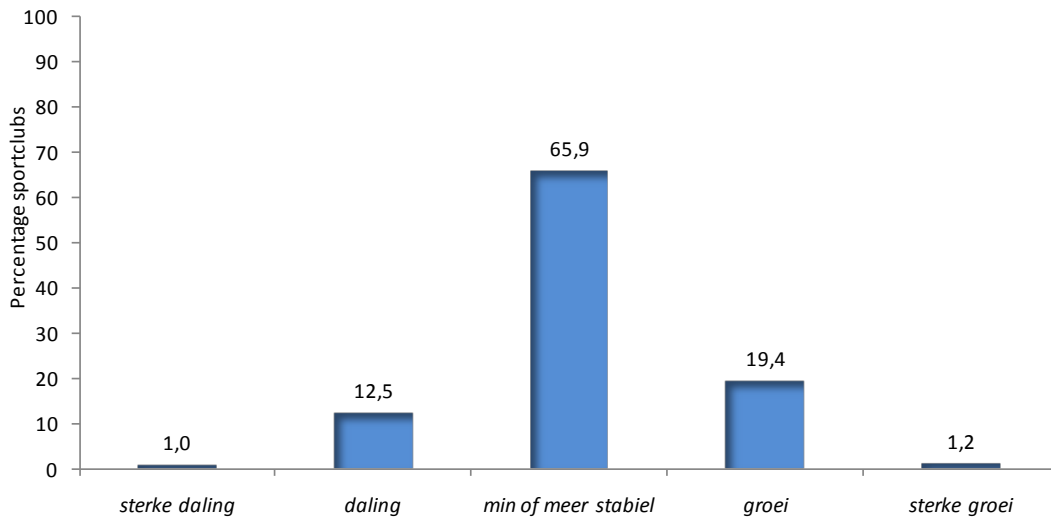

Een kwart van de sportclubs heeft te weinig leden, zeven op tien clubs geven aan over voldoende leden te beschikken en vier clubs hebben zelfs te veel leden (zie figuur 4.3). Twaalf procent van de bevroegde clubs geeft aan potentiële leden te weigeren omwille van een ledenstop.

Figuur 4.3 Beoordeling van de omvang van het klantenbestand van de sportclubs (N=479)

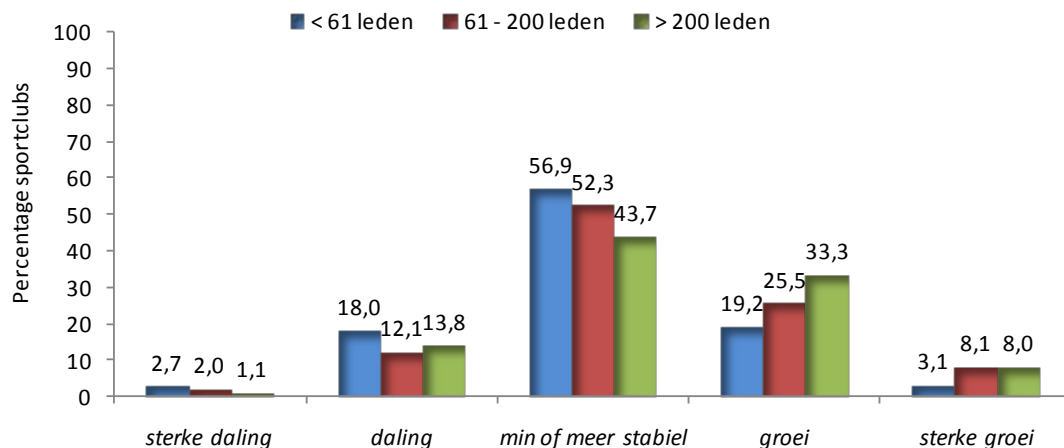
Het merendeel van de clubs ziet de toekomst positief tegemoet. Twee derde van de clubs verwacht in de komende jaren een stabilisering van haar ledenaantal en één op vijf verwacht een groei. Anderzijds verwacht 13 procent van de bevroegde clubs een daling van het aantal leden.

Figuur 4.4 Verwachte evolutie van het ledenbestand van de sportclubs (N=509)

We merken op dat deze cijfers het gemiddelde over sporttakken heen weerspiegelen. Het is dus bijvoorbeeld niet ondenkbaar dat clubs die een bepaalde sporttak aanbieden geconfronteerd worden met een grote drop-out.

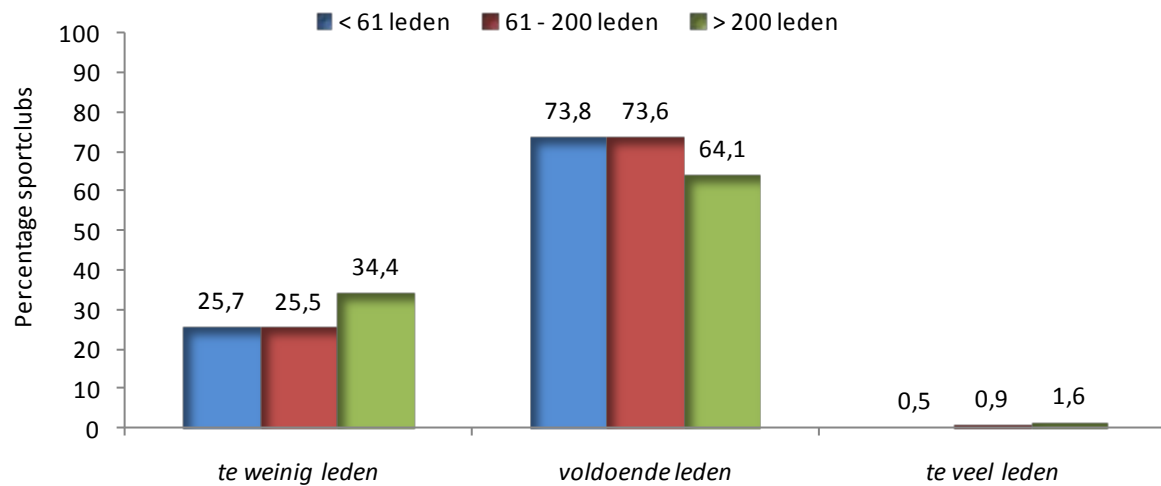
3.2 Naar omvang ledenbestand

De verschillen in functie van de omvang van het ledenbestand zijn eerder beperkt. In vergelijking met de kleine sportclubs, geven de (middel)grote sportclubs in iets sterkere mate aan een groeiend ledenbestand te hebben.

Figuur 4.5 Ledenbestand van de sportclubs in vergelijking met vroeger naar omvang van het ledenbestand (N=491)

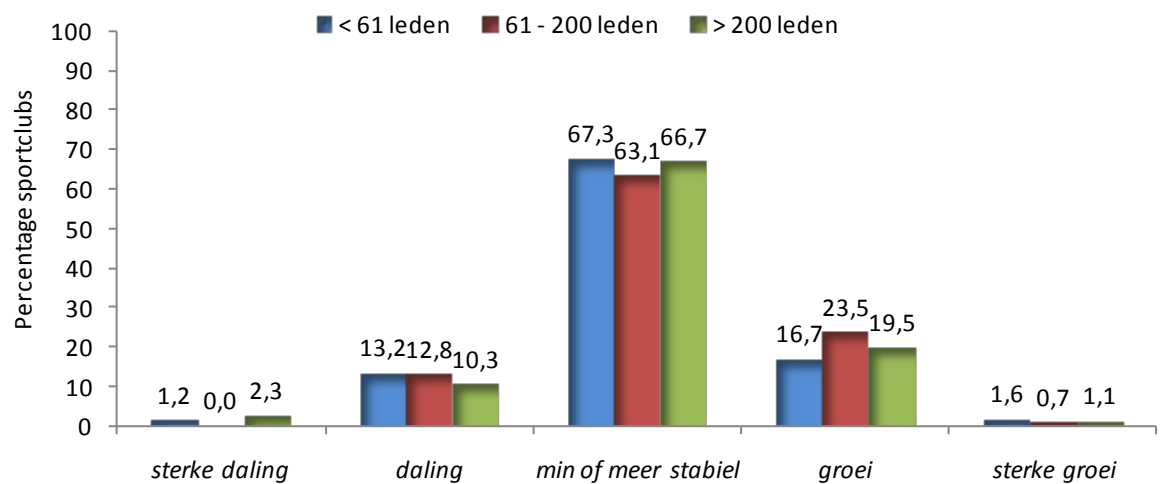
De grote sportclubs geven in vergelijking met de andere clubs meer aan over onvoldoende leden te beschikken. Een derde van de grote clubs zegt te weinig leden te hebben, tegenover een kwart van respectievelijke de kleine en de middelgrote clubs.

Figuur 4.6 Beoordeling van de omvang van het klantenbestand van de sportclubs naar omvang van het ledenbestand (N=361)

Kleine, middelgrote en grote clubs verschillen weinig tot niet in de evolutie die ze verwachten in hun ledenbestand. Slechts een minderheid verwacht een negatieve evolutie.

Figuur 4.7 Verwachte evolutie van het ledenbestand van de sportclubs naar omvang van het ledenbestand (N=493)

4. Extra-sportieve activiteiten

4.1 Globaal

Naast het reguliere sportaanbod (o.a. trainingen, wedstrijden, begeleidingen, etc.) biedt ruim 90 procent van de clubs ook andere activiteiten en voorzieningen aan voor hun leden. Grosso modo kunnen een tweetal groepen van extra-sportieve activiteiten onderscheiden worden: (1) sociale activiteiten (vb. feestjes); en (2) activiteiten die gericht zijn op de verbetering van het sportaanbod (vb. opleiding) of de begeleiding van sporters (vb. verzorging / kinesitherapie).

De meest voorkomende activiteiten situeren zich binnen de eerste groep (= sociale activiteiten), namelijk: ledenfeesten (69%), nieuwjaarsrecepties (40%), geldacties (39%) en Kerst-, Paas- en sinterklaasfeestjes (37%).

Voordrachten en seminars (9%), de verkoop van sportgerelateerde goederen (8%), EHBO-cursussen (5%), kinderopvang (1,4%) en het aanbieden van verzorging en kinesitherapie (1,2%) komen eerder in beperkte mate voor.

Tabel 4.7 Aard van de nevenactiviteiten in sportclubs (N=496)

	N	%-alle clubs	%-clubs met nevenactiviteiten
Ledenfeest	340	68,5	74,1
Nieuwjaarsreceptie	196	39,5	42,7
Geldacties	193	38,9	42,0
Kerstfeest / paasfeest / sinterklaasfeest	183	36,9	39,9
Uitstapjes in het binnenland	178	35,9	38,8
Informatieavonden	123	24,8	26,8
Sportkamp(en)	110	22,2	24,0
Uitstapjes / reis naar het buitenland	104	21,0	22,7
Huur of gebruik van vergaderruimte of cafetaria	91	18,3	19,8
Vrijwilligersavond / vrijwilligersfeest	91	18,3	19,8
Opleiding tot trainer, coach, begeleider	90	18,1	19,6
Andere	73	14,7	15,9
Voordrachten / seminars	44	8,9	9,6
Verkoop sportgerelateerde goederen	41	8,3	8,9
EHBO-cursus	27	5,4	5,9
Kinderopvang / kinderspeelruimte	7	1,4	1,5
Verzorging / kinesitherapie	6	1,2	1,3

4.2 Naar omvang ledenbestand

Bijna 90 procent van de clubs met minder dan 60 leden organiseert extrasportieve nevenactiviteiten. Dit aandeel ligt lager dan het aandeel middelgrote (97%) en grote clubs (98%) dat nevenactiviteiten organiseert voor haar leden.

Uit tabel 4.8 blijkt dat de verschillen in grootte van de sportclub tot uiting komen in het organiseren van nieuwjaarsrecepties, kerst- en sinterklaasfeestjes, informatieavonden, sportkampen, vrijwilligersavonden, opleidingen, voordrachten, het verhuren van vergaderruimtes en de verkoop van sportgerelateerde goederen. Voor ieder van deze activiteiten geldt dat het aandeel clubs met meer dan 200 leden duidelijk hoger ligt dan het aandeel binnen de middelgrote clubs. Dit ligt op haar beurt dan weer opvallend hoger dan het respectievelijk aandeel binnen de clubs met maximaal 60 leden.

Tabel 4.8 Aard van de nevenactiviteiten in sportclubs naar omvang van het ledenbestand, in percentages (N=494)

	Klein (< 61 leden)	Middelgroot (61 – 200 leden)	Groot (>200 leden)	Signif.
Ledenfeest	65,9	69,8	73,6	NS
Nieuwjaarsreceptie	30,2	47,0	55,2	***
Geldacties	35,3	41,6	43,7	NS
Kerstfeest / paasfeest / sinterklaasfeest	24,8	44,3	58,6	***
Uitstapjes in het binnenland	34,1	38,3	36,8	NS
Informatieavonden	11,6	36,9	43,7	***
Sportkamp(en)	11,6	30,2	40,2	***
Uitstapjes / reis naar het buitenland	18,6	21,5	27,6	NS
Huur of gebruik van vergaderruimte of cafetaria	13,2	21,5	27,6	**
Vrijwilligersavond / vrijwilligersfeest	10,5	18,8	41,4	***
Opleiding tot trainer, coach, begeleider	10,1	24,8	31,0	***
Andere	9,7	20,8	19,5	NS
Voordrachten / seminaries	5,0	13,4	12,6	**
Verkoop sportgerelateerde goederen	5,4	7,4	18,4	**
EHBO-cursus	4,3	8,1	4,6	NS
Kinderopvang / kinderspeelruimte	0,4	1,3	3,4	NS
Verzorging / kinesitherapie	0,8	0,7	3,4	NS

NS = niet significant / ** = $p < .01$ / *** = $p < .001$

5. Besluit

In dit hoofdstuk werd dieper ingegaan op de ledenprofiel van de sportclubs. De sportclubs in het Vlaamse Sportclubpanel 2009 (VSP09) tellen gemiddeld 116 leden, waarvan twee derde mannen. Een derde van de leden is jonger dan 18 jaar, zeven procent is 65 jaar of ouder. De clubs hebben eerder een beperkt aanbod voor specifieke doelgroepen zoals ouderen, allochtonen en personen met een handicap. Er is hierbij geen verschil naar grootte van de club, noch naar anciënniteit. Een derde van de clubs heeft een specifiek jeugdbeleid.

Bijna één op vijf sportclubs heeft te kampen met een daling in het aantal leden en ongeveer een derde geeft aan over onvoldoende leden te beschikken. Anderzijds ziet het merendeel van de clubs de toekomst positief tegemoet; ze verwachten een stabilisering of een groei van hun ledenaantal. Ruim 90 procent van de bevroegde clubs biedt naast reguliere sportactiviteiten zoals trainingen, wedstrijden en toernooien ook extra-sportieve activiteiten aan. Ledenfeesten, nieuwjaarsfeestjes en geldacties zijn hierbij het meest populair.

In het volgende hoofdstuk wordt toelichting gegeven bij het profiel van de medewerkers van de bevroegde sportclubs.

HOOFDSTUK 5

MEDEWERKERSPROFIEL

Medewerkers, waarvan het overgrote deel actief als vrijwilliger, vormen het fundament van een sportclub. Hun inzet is cruciaal voor de werking van de sportclub en dit zowel wat betreft het aanbieden van sportactiviteiten als wat betreft de organisatie van tal van nevenactiviteiten (cf. vorige hoofdstuk). In een eerste deel van dit hoofdstuk wordt dieper ingegaan op de aard van de activiteiten waarvoor een beroep wordt gedaan op vrijwilligers en de opvattingen van sportclubs ten aanzien van de inzet en de rekrutering van vrijwilligers. Vervolgens wordt het profiel van bestuurders, trainers en andere medewerkers in sportclubs bestudeerd. Hierbij wordt er onder meer ingegaan op achtergrondkenmerken zoals leeftijd en geslacht, het aantal uren dat per maand gepresteerd wordt en de aard van de vergoeding die ze hiervoor ontvangen. Last but not least zal op basis van deze survey-gegevens een extrapolatie gemaakt worden voor Vlaanderen, wat betreft de inzet van medewerkers door sportclubs.

1. Inzet van vrijwilligers

1.1 Algemeen

Vrijwel alle bevroagde clubs geven aan een beroep te doen op vrijwilligers en dit voor wat betreft bestuursfuncties, sporttechnische functies en parasportieve functies (zie verder). Anderzijds geeft slechts drie procent van de bevroagde sportclubs aan personeel in dienst te hebben. Grote clubs doen in vergelijking met middelgrote en kleine clubs iets meer een beroep op beroepskrachten.

1.2 Activiteiten

Tabel 5.1 geeft een overzicht van de taken en werkzaamheden waarvoor de sportclubs een beroep doen op vrijwilligers. Vier vijfde van de deelnemende clubs zet vrijwilligers in voor de organisatie van nevenactiviteiten of club activiteiten. Ongeveer een zelfde aandeel kan rekenen op vrijwilligers voor het opnemen van administratieve taken (78%) en 73 procent van de clubs heeft vrijwilligers die algemene bestuurstaken opnemen. Ongeveer twee derde van de clubs zet vrijwilligers in voor

trainingen en of sportieve begeleiding (64%) en bijna 60 procent van clubs kan rekenen op vrijwilligers voor de organisatie van wedstrijden, competities en toernooien.

Tabel 5.1 *Activiteiten waarvoor sportclubs een beroep doen op vrijwilligers (N=580)*

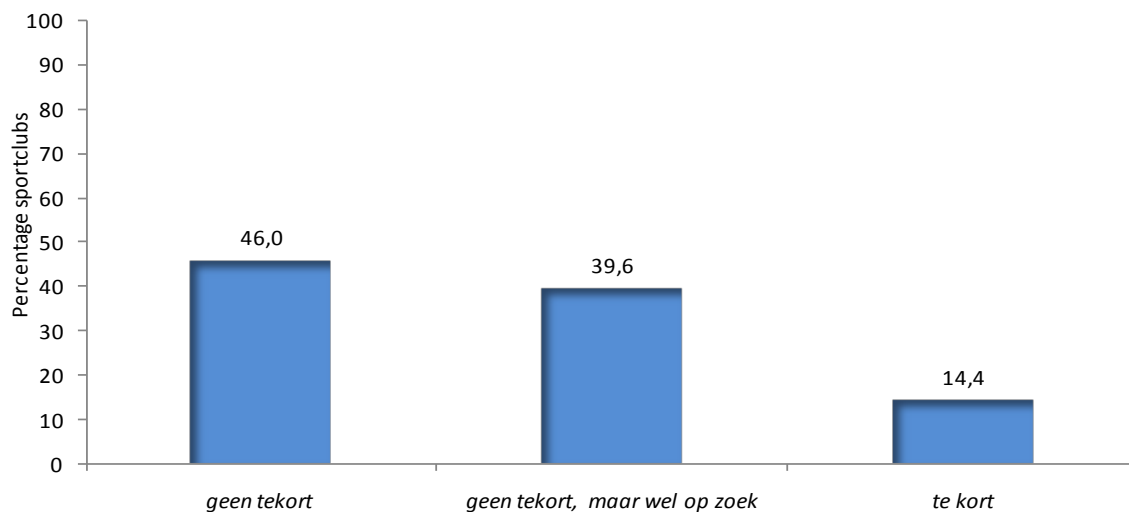
	N-ja	%-ja
Organisatie van nevenactiviteiten / clubactiviteiten	459	79,1
Administratie	450	77,6
Algemene bestuurstaken	423	72,9
Training / begeleiding	371	64,0
Organisatie van wedstrijden / competities / toernooien	341	58,8
Onderhoud materiaal	258	44,5
Ledenblad / website / communicatie	242	41,7
Arbitrage / jurering	174	30,0
Onderhoud sportterreinen / infrastructuur	169	29,1
Kantine / cafetaria	168	29,0
Verzorging / medische begeleiding	79	13,6
Andere	27	4,7

1.3 Rekrutering van vrijwilligers

1.3.1 Globaal

Iets meer dan de helft van de clubs zijn op zoek naar bijkomende vrijwilligers (54%). Het overgrote deel van deze groep, of te wel 40 procent van alle clubs, zegt weliswaar te beschikken over voldoende vrijwilligers, maar is toch op zoek naar bijkomende medewerkers. Anderzijds geeft 14 procent van de respondenten aan over onvoldoende medewerkers te beschikken (zie figuur 5.1).

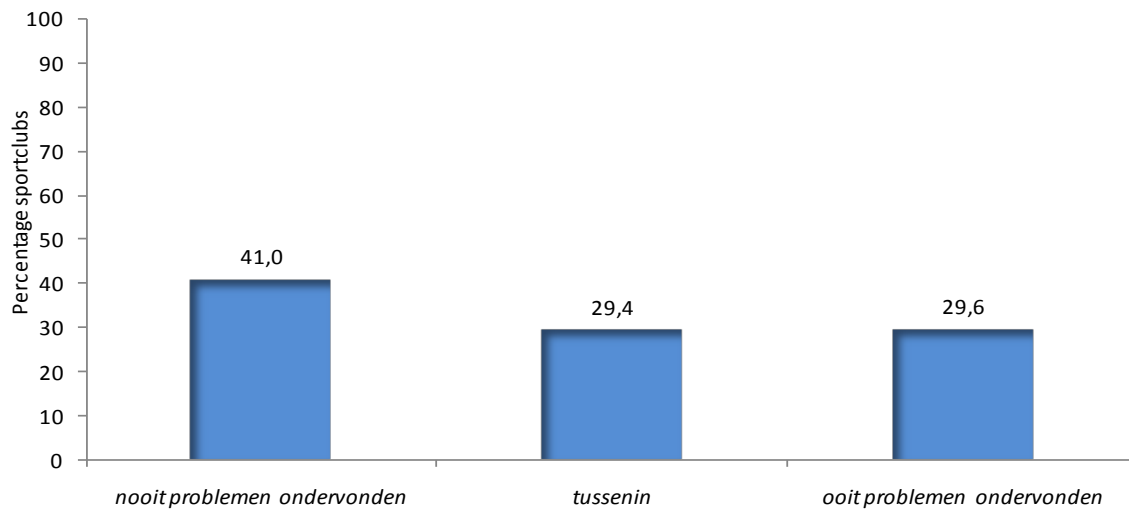
Figuur 5.1 *Beoordeling van het aantal vrijwilligers van de sportclubs (N=598)*

Deze cijfers lijken in tegenspraak te zijn met signalen die regelmatig hoorbaar zijn vanuit het werkveld. We merken evenwel op dat in de VSP09 een staalkaart werd genomen van alle mogelijk sportclubs (inclusief socio-culturele sportverenigingen). Wanneer we specifiek zouden focussen op bijvoorbeeld de eerder traditionele georganiseerde jeugdsportclubs zou dit plaatje er wellicht anders uitzien.

Aan de deelnemende clubs werd ook gevraagd om aan te geven of ze ooit problemen ondervonden om vrijwilligers te rekruteren. Drie op tien sportclubs geven aan ooit problemen ondervonden te hebben bij het rekruteren van vrijwilliger. Anderzijds geeft 41 procent aan nooit problemen te hebben ondervonden. De overige 29 procent heeft hierover geen uitgesproken mening.

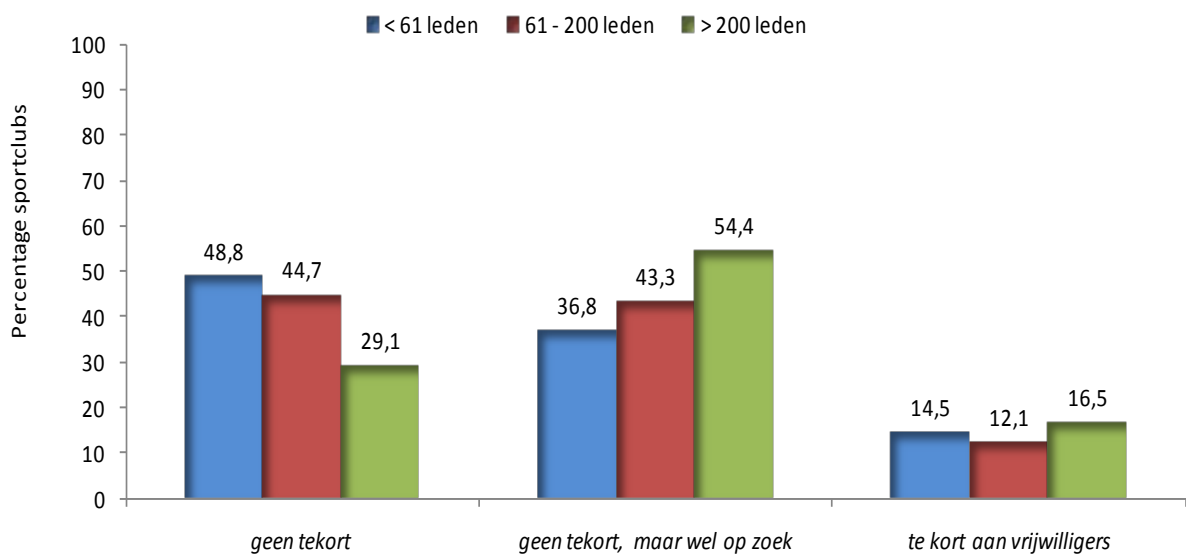
Figuur 5.2 *Problemen bij het rekruteren van vrijwilligers door sportclubs (N=596)*

1.3.2 Naar omvang ledenbestand

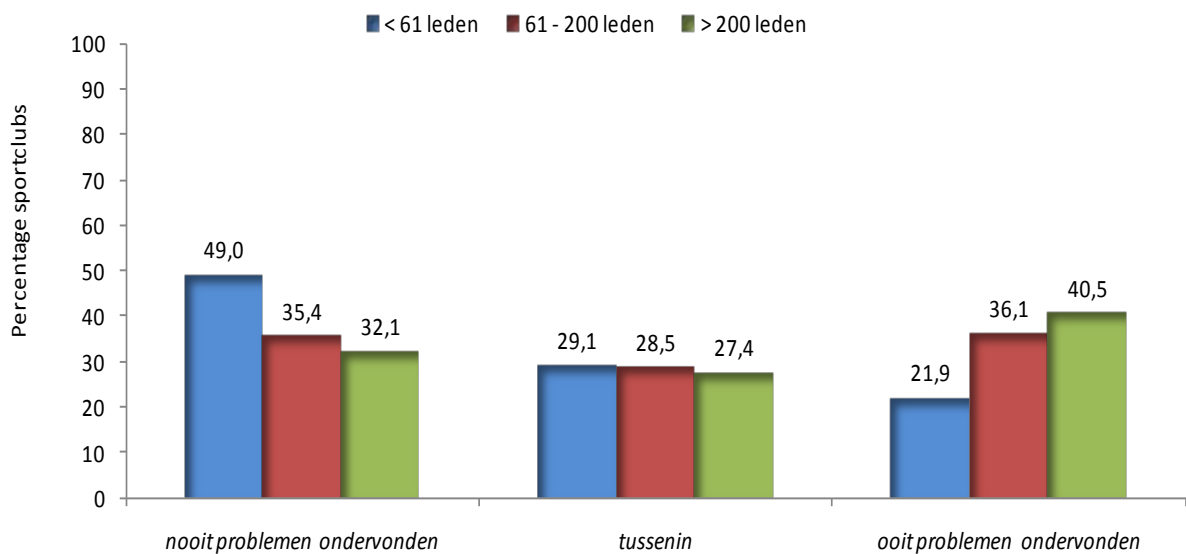
Er is weinig tot geen verschil in het aandeel van de clubs, naar grootte, dat een tekort heeft aan vrijwilligers. Anderzijds blijkt wel dat de grote clubs, met meer dan 200 leden in sterkere mate toch op zoek zijn naar bijkomende vrijwilligers (zie figuur 5.3).

Figuur 5.3 Beoordeling van het aantal vrijwilligers van de sportclubs, naar omvang van het ledenbestand (N=462)

Een op vijf van de sportclubs heeft ooit problemen ondervonden met het rekruteren van vrijwilligers. Van de middelgrote en de grote sportclubs is dat respectievelijk 36 procent en 41 procent. De helft van de clubs met minder dan 60 leden heeft ooit problemen ondervonden op dit vlak. Dit geldt slechts voor een derde van de middelgrote en de grote clubs.

Figuur 5.4 Problemen bij het rekruteren van vrijwilligers door sportclubs naar omvang van het ledenbestand (N=475)

1.4 Ondersteuning van vrijwilligers

1.4.1 Globaal

De sportclubs kregen een drietal stellingen voorgelegd met betrekking tot de ondersteuning die ze bieden aan vrijwilligers, met een specifieke focus op opleiding. Iets meer dan een derde van de clubs geeft aan te investeren in de opleiding van haar vrijwilligers en 19 procent van de clubs voorziet hiervoor een jaarlijks opleidingsbudget. Anderzijds geeft vier op tien van de bevroegde clubs aan niet te investeren in de opleiding van vrijwilligers. Twee derde van de clubs voorziet bijgevolg dan ook niet in een opleidingsbudget. Iets meer dan 40 procent van de respondenten onderschrijft de stelling dat voor de club relevante opleidingen vergoed worden. Vier op tien clubs zijn het niet eens met deze stelling en 17 procent heeft hierover geen mening (zie tabel 5.2). We merken op dat er bij deze stellingen geen onderscheid werd gemaakt tussen sporttechnische medewerkers en andere medewerkers. Mogelijk zijn er verschillen tussen beide groepen.

Tabel 5.2 *Houding van sportclubs ten aanzien van de ondersteuning van vrijwilligers door middel van opleiding, in percentages op een vijfpuntenschaal (N=574)*

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Noch akkoord, noch niet akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord
De club investeert in opleidingen voor haar vrijwilligers.	20,6	18,8	26,5	24,2	9,9
Vrijwilligers die voor de club relevante opleidingen of bijscholing volgen krijgen deze vergoed door de club.	25,2	15,0	16,8	26,4	16,6
De club voorziet een jaarlijks budget voor opleiding van medewerkers.	38,4	25,6	18,4	13,9	3,7

1.4.2 Naar omvang ledenbestand

In tabel 5.3 worden de gemiddelde scores op deze stellingen weergegeven in functie van de grootte van de sportclub. Er zijn hierbij duidelijk verschillen. Zo investeren grote clubs meer dan kleine en middelgrote clubs in de opleiding van hun vrijwilligers. Grote en middelgrote clubs voorzien hiervoor ook eerder dan kleine clubs een jaarlijks budget. Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat de gemiddelde score voor deze stelling voor de drie groepen onder het schaal midden ligt. Clubs met meer dan 200 leden gaan in sterke mate akkoord met de stelling dat ze opleidingen die door hun vrijwilligers gevolgd worden en die relevant zijn voor de club, vergoeden.

Tabel 5.3 *Houding van sportclubs ten aanzien van de ondersteuning van vrijwilligers door middel van opleiding naar omvang van het ledenbestand, in gemiddelde waarden op een vijfpuntenschaal (N=459)*

	Klein (< 61 leden)	Middelgroot (61 – 200 leden)	Groot (>200 leden)	Signif.
De club investeert in opleidingen voor haar vrijwilligers.	2,4	3,2	3,5	***
Vrijwilligers die voor de club relevante opleidingen of bijscholing volgen krijgen deze vergoed door de club.	2,4	3,4	3,8	***
De club voorziet een jaarlijks budget voor opleiding van medewerkers.	1,8	2,5	2,9	***

*** = $p < .001$

1.5 Houding t.a.v. de vergoeding van vrijwilligers

1.5.1 Globaal

Tabel 5.4 geeft een overzicht van de houding van de sportclubs ten aanzien van de inzet van betaalde medewerkers en het vergoeden van vrijwilligers. Op basis van deze stellingen zou tien procent van de clubs haar vrijwilligers vergoeden. Het overgrote deel van de clubs (82%) is van mening dat hun club drijft op de dynamiek van haar vrijwilligers en vindt dat dit zo moet blijven. Een absolute minderheid (6%) is het hier niet mee eens en 13 procent heeft hierover geen uitgesproken mening. Het al dan niet vergoeden van vrijwilligers is blijkbaar ook geen discussiepunt binnen de clubs: slechts negen procent van de clubs geeft aan dat er binnen de club discussie bestaat over het al dan niet vergoeden van vrijwilligers. Anderzijds geven bijna vier op vijf van de respondenten aan dat dit geen item is binnen hun sportvereniging.

Wat de inzet van betaalde krachten betreft, tenslotte, is 16 procent van de clubs van mening dat dit de club ten goede zou komen. Een op vijf is het noch eens, noch oneens met deze stelling en een meerderheid van 64 procent denkt dat de inzet van (meer) betaalde krachten de club niet ten goede komt.

Tabel 5.4 *Houding van sportclubs ten aanzien van de vergoeding van vrijwilligers en de inzet van betaalde medewerkers, in percentages op een vijfpuntenschaal (N=594)*

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Noch akkoord, noch niet akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord
De inzet van (meer) betaalde krachten zou de club ten goede komen.	35,6	28,4	19,7	10,0	6,2
De club drijft op de inzet van vrijwilligers en dat moet zo blijven.	1,7	3,9	12,8	40,4	41,2
Binnen de club bestaat discussie over het al dan niet vergoeden van vrijwilligers.	45,9	32,4	12,6	6,8	2,2
De club vergoedt haar vrijwilligers.	51,0	26,0	13,3	6,9	2,8

1.5.2 Naar omvang ledenbestand

Grote clubs geloven in sterkere mate in de voordelen voor de club van het inzetten van (meer) betaalde krachten. Deze clubs geven ook in sterkere mate aan hun medewerkers te vergoeden en geven aan dat er discussie staat over het al dan niet vergoeden van clubs. De gemiddelde waarden voor deze drie items liggen evenwel alle onder het schaal midden.

Ongeacht de grootte van de clubs zijn de respondenten van mening dat hun clubs drijven op de dynamiek van hun vrijwilligers en ze vinden dat dit zo moet blijven. Hoewel de verschillen gering zijn, zijn de kleine clubs in iets sterkere mate deze mening toegedaan.

Tabel 5.5 *Houding van sportclubs ten aanzien van de vergoeding van vrijwilligers en de inzet van betaalde medewerkers naar omvang van het ledenbestand, in gemiddelde waarden op een vijfpuntenschaal (N=464)*

	Klein (< 61 leden)	Middelgroot (61 – 200 leden)	Groot (>200 leden)	Signif.
De inzet van (meer) betaalde krachten zou de club ten goede komen.	2,0	2,3	2,7	***
De club drijft op de inzet van vrijwilligers en dat moet zo blijven.	4,2	4,1	3,9	*
Binnen de club bestaat discussie over het al dan niet vergoeden van vrijwilligers.	1,7	2,0	2,2	**
De club vergoedt haar vrijwilligers.	1,7	1,9	2,2	***

* = $p < .05$ / ** = $p < .01$ / *** = $p < .001$

2. Sportbestuur

2.1 Bestuursfuncties

In de bevraagde sportclubs zijn er gemiddeld 5,6 bestuursleden actief. Een minderheid van de clubs (6%) heeft meer dan tien bestuursleden. Er is een duidelijke samenhang wat betreft de omvang van het bestuur en de grootte van de sportclub. Clubs met minder dan 60 leden beschikken gemiddeld over 4,5 bestuursleden, middelgrote clubs kunnen rekenen op de inzet van 6,4 bestuursleden en in de besturen van de clubs met meer dan 200 leden zijn gemiddeld 7,2 bestuursleden actief.

Tabel 5.6 Bestuursfuncties in sportclubs (N=635)

	N-clubs	%-clubs
Voorzitter	631	99,4
Ondervoorzitter	375	59,1
Secretaris	604	95,1
Penningmeester	566	89,1
Andere bestuursfunctie	406	63,9

Vrijwel alle clubs in de VSP09 beschikken over een voorzitter en een secretaris. Negen op tien clubs hebben een penningmeester en 60 procent van de bevraagde clubs beschikt over een ondervoorzittersfunctie. Ongeveer een zelfde aandeel clubs heeft daarnaast nog andere bestuursfuncties (zie tabel 5.6 en tabel 5.7).

Tabel 5.7 Aantal bestuursfuncties in sportclubs

	N-personen	%-personen
Voorzitter	631	17,9
Ondervoorzitter	375	10,6
Secretaris	604	17,1
Penningmeester	566	16,0
Andere bestuursfunctie	1 351	38,3
Totaal	3 527	100,0

2.2 Geslacht

In lijn met de algemene genderkloof in topfuncties, blijven in het algemeen ook sportbesturen een mannenaangelegenheid. Vier op vijf bestuursfuncties wordt ingenomen door een man¹³, wat op zich al hoger ligt dan het algemeen Belgisch gemiddelde van 12 procent vrouwen in topposities (Grant

¹³ Zie ook Scheerder & Vos (2009c)

Thornton International, 2009). In tabel 5.8 wordt voor de verschillende bestuursfuncties een opdeling gemaakt in functie van het geslacht. Uit de tabel blijkt dat vrouwen in alle bestuursfuncties ondervertegenwoordigd zijn. De meest scheve verdeling vinden we bij de voorzitters (12%) en de ondervoorzitters (14%). Ongeveer een kwart van de secretarissen in de bevroegde clubs zijn vrouwen. Vrijwel eenzelfde aandeel vrouwen is penningmeester of neemt een andere bestuursfunctie op.

Tabel 5.8 Bestuursfuncties in sportclubs naar geslacht, rijpercentages (N=635)

	%-mannen	%-vrouwen
Voorzitter	88,1	11,9
Ondervoorzitter	85,9	14,1
Secretaris	73,2	26,8
Penningmeester	76,9	23,1
Andere bestuursfunctie	77,8	22,2
Algemeen	79,6	20,4

2.3 Leeftijd

De gemiddelde leeftijd van de sportbesturen bedraagt 49 jaar. Voorzitters zijn gemiddeld genomen wat ouder. De jongste voorzitter in ons bestand is 19 jaar, de oudste 86 jaar. Drie kwart van de voorzitters is een zestigplusser en ongeveer tien procent is 70 jaar of ouder.

Tabel 5.9 Bestuursfuncties in sportclubs naar leeftijd, gemiddelde waarden (N=635)

	Gemiddelde
Voorzitter	52,1
Ondervoorzitter	50,7
Secretaris	48,9
Penningmeester	49,7
Andere bestuursfunctie	46,9
Algemeen	49,1

2.4 Tijdsinvestering

Bestuursleden besteden gemiddeld 16 uur per maand aan hun bestuurstaak. Secretarissen besteden gemiddeld 20 uur per week, gevolgd door voorzitters met 18 uur. Achter deze cijfers gaat een variatie schuil. Zo besteedt bijvoorbeeld 50 procent van de voorzitters maximaal 10 uur per maand aan de sportclub. Anderzijds is tien procent minimaal 40 uur per maand actief.

Tabel 5.10 Bestuursfuncties in sportclubs naar tijdsinvestering per maand in uren, gemiddelde waarden (N=578)

	Gemiddelde
Voorzitter	18,0
Ondervoorzitter	13,5
Secretaris	20,0
Penningmeester	14,8
Andere bestuursfunctie	14,4
Algemeen	16,0

2.5 Vergoeding

Het overgrote deel van de bestuursleden ontvangt geen vergoeding voor het uitvoeren van zijn/haar bestuurstaken (92%). Anderhalf procent van de bestuursleden ontvangt een vrijwilligersvergoeding, zes procent krijgt een onkostenvergoeding en een absolute minderheid (1%) krijgt een uurvergoeding voor zijn/haar bestuurstaken (zie tabel 5.11).

Tabel 5.11 Bestuursfuncties in sportclubs naar vergoeding, rijpercentages (N=608)

	Geen vergoeding	Vrijwilligersvergoeding	Onkostenvergoeding	uurvergoeding
Voorzitter	94,4	1,3	4,1	0,2
Ondervoorzitter	94,1	1,6	3,7	0,5
Secretaris	91,7	1,6	6,6	0,2
Penningmeester	92,8	1,3	4,6	1,3
Andere bestuursfunctie	89,5	1,7	8,0	0,8
Algemeen	91,8	1,5	6,1	0,6

2.6 Duur van een bestuursmandaat

Aan de respondenten werd gevraagd om een globale inschatting te maken van de gemiddelde duur van een bestuursmandaat. Een minderheid van de clubs (8%) geeft aan dat bestuursmandaten gemiddeld voor maximaal twee jaar worden opgenomen. Anderzijds zegt één op drie van de bevroegde clubs dat de gemiddelde duur van een bestuursmandaat in hun club drie tot vijf jaar duurt. In ruim zestig procent van de club zijn de bestuurders minimaal zes jaar actief in het clubbestuur. In een derde van de clubs, tenslotte, bedraagt deze termijn zelfs meer dan elf jaar.

Tabel 5.12 Gemiddelde duur van een bestuursmandaat in sportclubs (N=600)

	N	%
Minder dan 1 jaar	5	0,8
1 – 2 jaar	43	7,2
3 – 5 jaar	181	30,2
6 – 10 jaar	164	27,3
11 jaar en meer	207	34,5
Totaal	600	100,0

3. Sporttechnische begeleiding

3.1 Sporttechnische functies

Zeventig procent van de bevroegde clubs heeft één of meerdere sporttechnische begeleiders. Deze clubs beschikken gemiddeld over zeven sporttechnische begeleiders. Clubs met minder dan 60 leden beschikken gemiddeld over 3,1 trainers, middelgrote clubs kunnen rekenen op de inzet van zeven sporttechnische begeleiders en in de clubs met meer dan 200 leden zijn gemiddeld 13,3 trainers actief.

Tabel 5.13 Sporttechnische functies in sportclubs (N=624)

	N-clubs	%-clubs
Niet gekwalificeerde trainer	402	64,4
VTS gediplomeerde trainer	329	52,7
Regent / Bachelor LO of kiné	174	27,9
Licentiaat / master LO of kiné	139	22,3
Regent / Bachelor LO of kiné + VTS-diploma	109	17,5
Licentiaat / master LO of kiné + VTS-diploma	105	16,8

Bijna twee derde van de clubs heeft één of meerdere trainers zonder een specifieke kwalificatie. Ongeveer de helft van de clubs beschikt over trainers met een diploma van de Vlaamse Trainersschool of een daarmee gelijkgesteld diploma (zie tabel 5.12).

In tabel 5.14 wordt opnieuw een verdeling van de sporttechnische functies gegeven, maar ditmaal op het niveau van individuen. Bijna zes op tien van de trainers is niet gekwalificeerd, 43% van de trainers heeft daarentegen wel een sporttechnische kwalificatie. Binnen de deze laatste groep zijn de trainers met een diploma van de Vlaamse Trainersschool het sterkst vertegenwoordigd.

Tabel 5.14 Aantal sporttechnische functies in sportclubs

	N-personen	%-personen
Niet gekwalificeerde trainer	1 730	57,2
VTS gediplomeerde trainer	968	32,0
Regent / Bachelor LO of kiné	175	5,8
Licentiaat / master LO of kiné	82	2,7
Regent / Bachelor LO of kiné + VTS-diploma	37	1,2
Licentiaat / master LO of kiné + VTS-diploma	34	1,1
Totaal	3 026	100,0

3.2 Geslacht

Drie kwart van de trainers die actief zijn in de bevraagde sportclubs zijn mannen. Dit geldt zowel voor wat betreft de gekwalificeerde trainers als de niet-gekwalificeerde trainers. Enkel voor wat betreft de trainers met een diploma regent/bachelor of licentiaat/master Lichamelijke opvoeding en/of kinesitherapie is er min of meer sprake van een gelijke verdeling tussen mannen en vrouwen.

Tabel 5.15 Sporttechnische functies in sportclubs naar geslacht, rijpercentages (N=436)

	%-mannen	%-vrouwen
Niet gekwalificeerde trainer	73,8	26,2
VTS gediplomeerde trainer	79,3	20,7
Regent / Bachelor LO of kiné	53,7	46,3
Licentiaat / master LO of kiné	56,1	43,9
Regent / Bachelor LO of kiné + VTS-diploma	67,6	32,4
Licentiaat / master LO of kiné + VTS-diploma	67,6	32,4
Algemeen	73,8	26,2

3.3 Tijdsinvestering

Sporttechnische begeleiders besteden gemiddeld 19 uur per maand aan hun trainerstaak. Trainers met een diploma van de Vlaamse Trainersschool besteden gemiddeld 22 uur per maand, gevolgd door niet gekwalificeerde trainers met 18 uur. Ook achter deze cijfers gaat een variatie schuil. Zo besteedt bijvoorbeeld een derde van de VTS gediplomeerde trainers maximaal tien uur per maand. Een kwart besteedt daarentegen meer dan 25 uur per maand aan de sporttechnische begeleiding.

Tabel 5.16 Sporttechnische functies in sportclubs naar tijdsinvestering per maand in uren, gemiddelde waarden (N=406)

	Gemiddelde
Niet gekwalificeerde trainer	18,1
VTS gediplomeerde trainer	22,2
Regent / Bachelor LO of kiné	17,7
Licentiaat / master LO of kiné	12,6
Regent / Bachelor LO of kiné + VTS-diploma	15,8
Licentiaat / master LO of kiné + VTS-diploma	13,6
Algemeen	18,8

3.4 Vergoeding

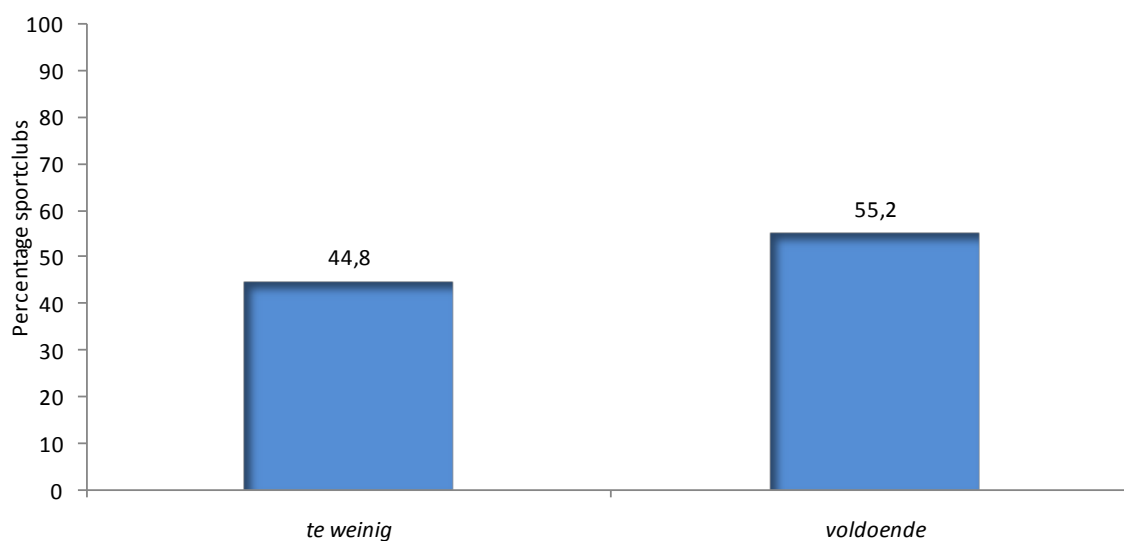
In vergelijking met de vergoedingen voor de bestuurders zien we bij de sporttechnische begeleiders een ander plaatje. De helft van de bevroegde clubs betaalt geen vergoedingen aan haar trainers. Anderzijds voorziet 18 procent in een vrijwilligersvergoeding, geeft één op vijf onkostenvergoedingen en betaalt 13 procent van de bevroegde clubs uurvergoedingen. Dit laatste geldt in sterkere mate voor sportgekwalificeerde begeleiders (zie tabel 5.17).

Tabel 5.17 Sporttechnische functies in sportclubs naar vergoeding, rijpercentages

	Geen vergoeding	Vrijwilligersvergoeding	Onkostenvergoeding	uurvergoeding
Niet gekwalificeerde trainer	62,4	15,7	14,8	7,1
VTS gediplomeerde trainer	41,4	18,3	21,9	18,3
Regent / Bachelor LO of kiné	34,3	20,4	25,9	19,4
Licentiaat / master LO of kiné	43,8	20,0	28,8	7,5
Regent / Bachelor LO of kiné + VTS-diploma	57,1	16,7	11,9	14,3
Licentiaat / master LO of kiné + VTS-diploma	53,8	17,9	15,4	12,8
Algemeen	50,3	17,6	19,5	12,6

3.5 Rekrutering van sporttechnische begeleiders

Iets meer dan de helft van de clubs in de VSP09 (55%) zegt over voldoende trainers en begeleiders te beschikken. Anderzijds beschikt 45 procent van de bevroegde clubs over te weinig sporttechnische begeleiders. Dit laatste geldt in sterkere mate voor grote sportclubs (zie figuur 5.5).

Figuur 5.5 Beoordeling van het aantal trainers in de sportclubs (N=469)

4. Parasportieve functies

4.1 Parasportieve functies

Bijna 80 procent van de bevroegde clubs heeft één of meerdere parasportieve functies. Deze clubs beschikken gemiddeld over twaalf parasportieve medewerkers. Clubs met minder dan 60 leden beschikken gemiddeld over 8,8 parasportieve vrijwilligers. Voor de middelgrote en de grote clubs is dat respectievelijk 13,7 en 17,2.

Tabel 5.18 Parasportieve functies in sportclubs (N=469)

	N-clubs	%-clubs
Organisatie nevenactiviteiten	226	48,2
Scheidsrechter / Jurering	174	37,1
Verzorging	60	12,8
Onderhoud	187	39,9
Kantine	140	29,9
Andere	47	10,0

Veertig procent van de parasportieve functies in de bevroegde clubs houdt zich bezig met de organisatie van nevenactiviteiten. Ongeveer één op vijf staat in voor de uitbating van de kantine en elf procent is verantwoordelijk voor het onderhoud van de (sport)accommodatie en/of het materiaal.

Tabel 5.19 Aantal parasportieve functies in sportclubs

	N-personen	%-personen
Organisatie nevenactiviteiten	1 870	39,7
Scheidsrechter / Jurering	732	15,6
Verzorging	93	2,0
Onderhoud	511	10,9
Kantine	892	19,0
Andere	607	12,9
Totaal	4 705	100,0

4.2 Geslacht

Een kleine 40 procent van de parasportieve functies worden uitgeoefend door vrouwen. Dit komt voornamelijk tot uiting in de uitbating van de kantine (49%) en de organisatie van nevenactiviteiten (41%). Slechts één op vijf van de onderhoudsfuncties wordt ingevuld door een vrouw. Dit geldt ook voor de functie van scheidsrechter en/of jurylid.

Tabel 5.20 Parasportieve functies in sportclubs naar geslacht, rijpercentages (N=469)

	%-mannen	%-vrouwen
Organisatie nevenactiviteiten	59,5	40,5
Scheidsrechter / Jurering	78,8	21,2
Verzorging	61,3	38,7
Onderhoud	78,3	21,7
Kantine	51,5	48,5
Andere	57,2	42,8
Algemeen	62,9	37,1

4.3 Tijdsinvestering

Parasportieve vrijwilligers besteden gemiddeld 16 uur per maand aan hun taak. De uitbating van de kantine en het onderhoud van (sport)accommodatie en/of –materiaal vergen de meeste tijdsinvestering (zie tabel 5.21).

Tabel 5.21 *Parasportieve functies in sportclubs naar tijdsinvestering per maand in uren, gemiddelde waarden (N=379)*

	Gemiddelde
Organisatie nevenactiviteiten	8,2
Scheidsrechter / Jurering	11,6
Verzorging	9,1
Onderhoud	17,7
Kantine	33,1
Andere	23,0
Algemeen	16,4

4.4 Vergoeding

Drie kwart van de clubs betalen geen vergoeding aan hun parasportieve medewerkers, tien procent betaalt vrijwilligersvergoedingen, elf procent voorziet in onkostenvergoedingen en drie procent keert uurvergoedingen uit. Uit tabel 5.22 blijkt dat er grote verschillen zijn naar gelang de aard van de functie.

Tabel 5.22 *Parasportieve functies in sportclubs naar vergoeding, rijpercentages (N=379)*

	Geen vergoeding	Vrijwilligersvergoeding	Onkostenvergoeding	uurvergoeding
Organisatie nevenactiviteiten	95,3	2,8	1,4	0,5
Scheidsrechter / Jurering	55,0	10,7	28,4	5,9
Verzorging	60,6	16,9	16,9	5,6
Onderhoud	73,9	12,5	10,8	2,8
Kantine	82,7	10,5	3,8	3,0
Andere	72,9	15,7	7,1	4,3
Algemeen	75,8	10,0	11,0	3,2

5. Extrapolatie

In wat vooraf ging werd voor de drie onderscheiden groepen van functies telkens een aparte analyse gemaakt. In tabel 5.23 wordt de onderlinge verhouding tussen de drie functiegroepen weergegeven. Een derde van de medewerkers in een sportclub neemt een bestuursfunctie op. Iets meer dan een kwart van alle medewerkers heeft een sporttechnische functies en de parasportieve functies tenslotte vertegenwoordigen 42 procent van alle functies.

Tabel 5.23 Engagementen in sportclubs naar functie (N=651)

	N-personen	%-personen
Bestuursfuncties	3 527	31,3
Sporttechnische functies	3 026	26,9
Parasportieve functies	4 705	41,8
Totaal	11 258	100,0

Op basis van deze cijfers is het mogelijk om een extrapolatie te maken van het aantal medewerkers dat actief is in de Vlaamse sportclubsector (zie tabel 5.24). Het aantal sportvrijwilligers in Vlaanderen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wordt geraamd op 417 108. Ongeveer 130 000 mensen zouden een bestuursfunctie uitoefenen, 112 000 vrijwilligers nemen een sporttechnische functie op en 174 000 personen vervullen ondersteunende taken in de Vlaamse sportclubs.

Tabel 5.24 Extrapolatie engagementen in sportclubs in sportclubs, naar functie

	N-personen
Bestuursfuncties	130 675
Sporttechnische functies	112 113
Parasportieve functies	174 320
Totaal	417 108

6. Besluit

In dit hoofdstuk werd dieper ingegaan op het medewerkersprofiel van de Vlaamse sportclubs. De sportclubs geloven in sterke mate in de dynamiek van hun vrijwilligers en iets meer dan de helft van de clubs is op zoek naar bijkomende vrijwilligers.

Op basis van een extrapolatie voor Vlaanderen werd het aantal vrijwilligers dat actief is in een sportclub geraamd op ruim 400 000. Parasportieve functies zijn hierbij het meest nadrukkelijk vertegenwoordigd, gevolgd door bestuursfuncties en sporttechnische functies. Uit de resultaten blijkt dat mannen nog steeds sterker vertegenwoordigd zijn dan vrouwen in het vrijwilligersbestand van de sportclubs. Dit geldt in sterke mate voor de sportbesturen die nog steeds de stempel dragen van een mannenbastion, met een relatief hoge gemiddelde leeftijd. Vrouwen zijn iets nadrukkelijker vertegenwoordigd in de eerder typische ondersteunende taken.

In het volgende hoofdstuk staat de financiële situatie van de sportclubs centraal.

HOOFDSTUK 6

FINANCIËLE SITUATIE

De financiële situatie van sportclubs staat centraal in dit hoofdstuk. Meer bepaald wordt ingegaan op voornaamste inkomensbronnen, uitgavenposten en bezittingen en de inschatting van de financiële situatie van de sportclubs door voorzitters en secretarissen.

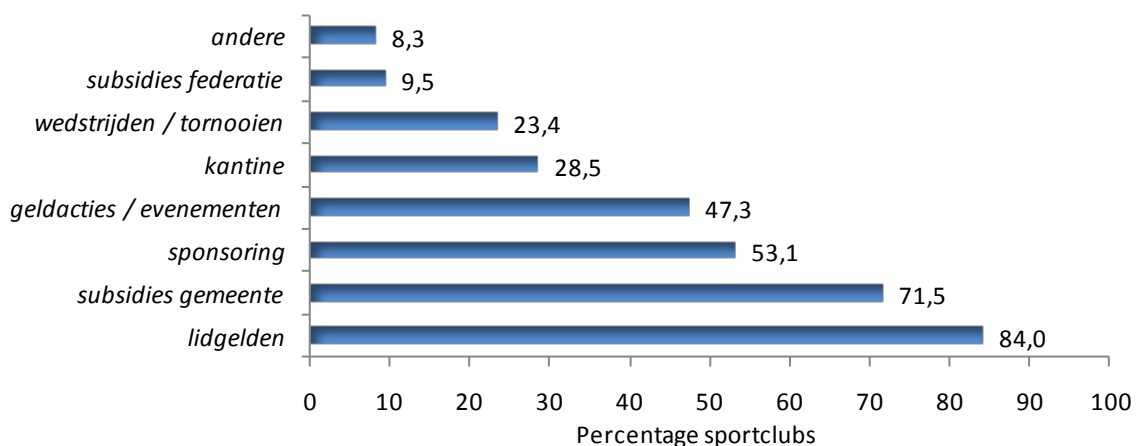
1. Inkomsten

1.1 Aard van de inkomstenbronnen

1.1.1 Globaal

Figuur 6.1 geeft een overzicht van de verschillende inkomstenbronnen van de bevroagde sportclubs. Uit de figuur blijkt dat het overgrote deel van de clubs inkomsten genereren uit lidgelden (84% van de clubs) en directe gemeentelijke subsidies (72% van de clubs). Iets meer dan de helft van de club kan rekenen op inkomsten uit sponsoring (53% van de clubs) en 47 procent genereert zelf inkomsten door middel van allerhande geldacties en de organisaties van evenementen. Ongeveer een kwart van alle clubs kunnen rekenen op opbrengsten van respectievelijk hun kantine en inkomsten uit wedstrijden en/of toernooien. Een minderheid van de bevroagde clubs (10%) ontvangt subsidies van zijn of haar federatie.

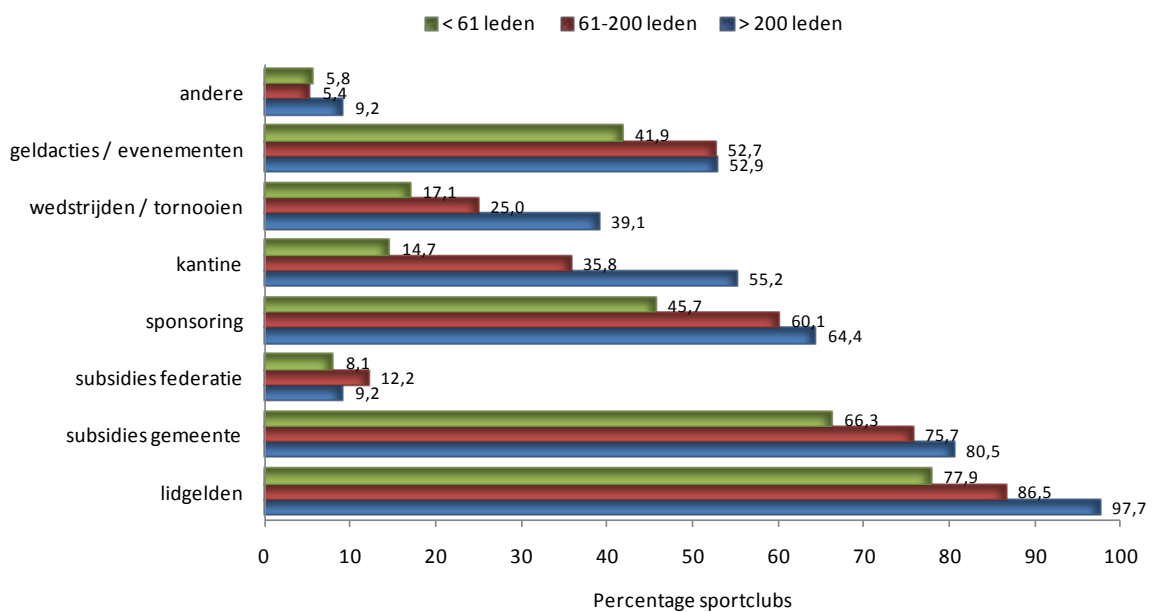
Figuur 6.1 Inkomstenbronnen van de sportclubs (N=495)

1.1.2 Naar grootte

Voor het merendeel van de inkomstenbronnen speelt er een effect van de grootte van de sportclubs. Het aandeel grote sportclub (minimaal 200 leden) dat inkomsten genereert uit respectievelijk lidgelden, directe subsidies van de gemeente, sponsoring, kantineverkoop en wedstrijden en/of toernooien ligt systematischer hoger dan het aandeel binnen de middelgrote clubs (61-200 leden). Dit laatste aandeel ligt op haar beurt, voor deze inkomstencategorieën hoger dan het aandeel van de kleine clubs (maximaal 60 leden) dat op deze inkomstenbronnen kan rekenen (zie figuur 6.2).

Figuur 6.2 Inkomstenbronnen van de sportclubs naar omvang van het ledenbestand (N=495)

1.2 Aandeel van de inkomstenbronnen

1.2.1 Globaal

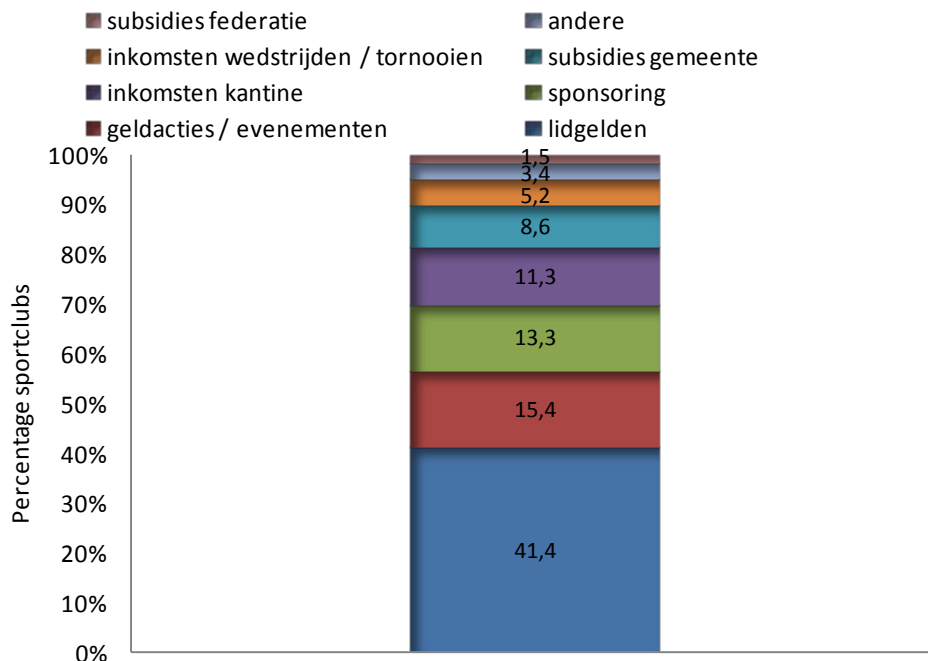
In figuur 6.3 wordt het aandeel van de verschillende inkomstenbronnen in de totale inkomsten van de sportclub grafisch weergegeven. Clubs genereren gemiddeld 41 procent van hun inkomsten uit lidgelden. Geldacties en evenementen, sponsoring en kantine-inkomsten vertegenwoordigen respectievelijk 15 procent, 13 procent en 11 procent van het totale budget. Directe subsidies van de gemeente en inkomsten gegenereerd door wedstrijden en/of toernooien hebben een eerder beperkte impact op de inkomsten (9% en 5%). Deze cijfers tonen aan dat ruim drie kwart van de inkomsten door de sportclubs zelf gegenereerd worden, hetzij via de leden, hetzij via sympathisanten. Ongeveer een kwart van de middelen zijn afkomstig van subsidies en sponsoring. Sportclubs zijn met andere woorden sterk afhankelijk van de middelen die ze zelf genereren. Dit impliceert dat ze relatief

onafhankelijk kunnen handelen, wat zeker een pluspunt is, en bijgevolg zelfredzaam en/of marktvatbaar zouden zijn. Anderzijds zou men ook kunnen opperen dat een te grote afhankelijkheid van de eigen leden op termijn wellicht ook geen ideale situatie is.

Een vergelijking met figuur 6.1 toont bovendien aan dat er een duidelijk onderscheid dient gemaakt te worden tussen de inkomstenbronnen waarover men kan beschikken enerzijds en het aandeel van deze inkomsten in de totale inkomsten. Zo blijkt onder meer dat hoewel het merendeel van de sportclubs subsidies ontvangen van hun gemeente, het aandeel van deze middelen in het totale budget van de sportclubs eerder beperkt is. Dit wil evenwel niet zeggen dat deze middelen niet noodzakelijk zouden zijn. Bovendien mag zeker niet uit het ook verloren worden dat indirecte overheidssubsidiëring (vb. ter beschikking stellen van infrastructuur, onderhoud van accommodatie, etc.) hier niet in rekening wordt gebracht.

De bepalingen in het kader van decreet op het lokale Sport voor Allen-beleid (Vlaamse overheid, 2007) die aan gemeenten oplegt om minimaal 50% van de ontvangen beleidssubsidie te besteden aan de ondersteuning van sportverenigingen lijkt dan ook een gerechtvaardigde keuze te zijn (Scheerder & Vos, 2009a; 2009b).

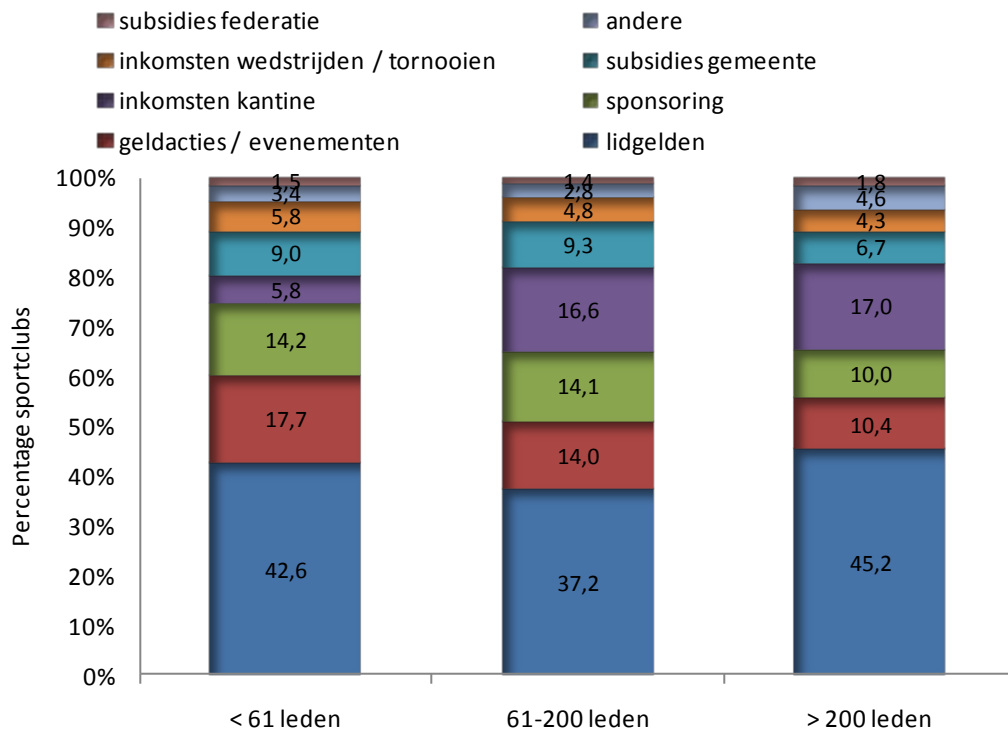
Figuur 6.3 Aandeel van de inkomstenbronnen in het totale inkomen van de sportclubs (N=408)

1.2.2 Naar omvang ledenbestand

Naar analogie met de verschillende inkomstenbronnen waarover sportclubs beschikken wordt ook voor wat betreft het aandeel van de bronnen in de totale inkomsten een onderscheid gemaakt in functie van de grootte van de sportclubs. Kleine clubs en grote clubs zijn in vergelijking met middelgrote clubs in iets sterkere mate afhankelijk van lidgelden. Anderzijds zien we dat (middel)grote clubs in vergelijking met kleine clubs in sterkere mate rekenen op inkomsten van hun kantine. Kleine clubs daarentegen zijn in sterkere mate afhankelijk van geldacties en de organisatie van evenementen.

Figuur 6.4 Aandeel van de inkomstenbronnen in het totale inkomen van de sportclubs naar omvang van het ledenbestand (N=402)

2. Uitgaven

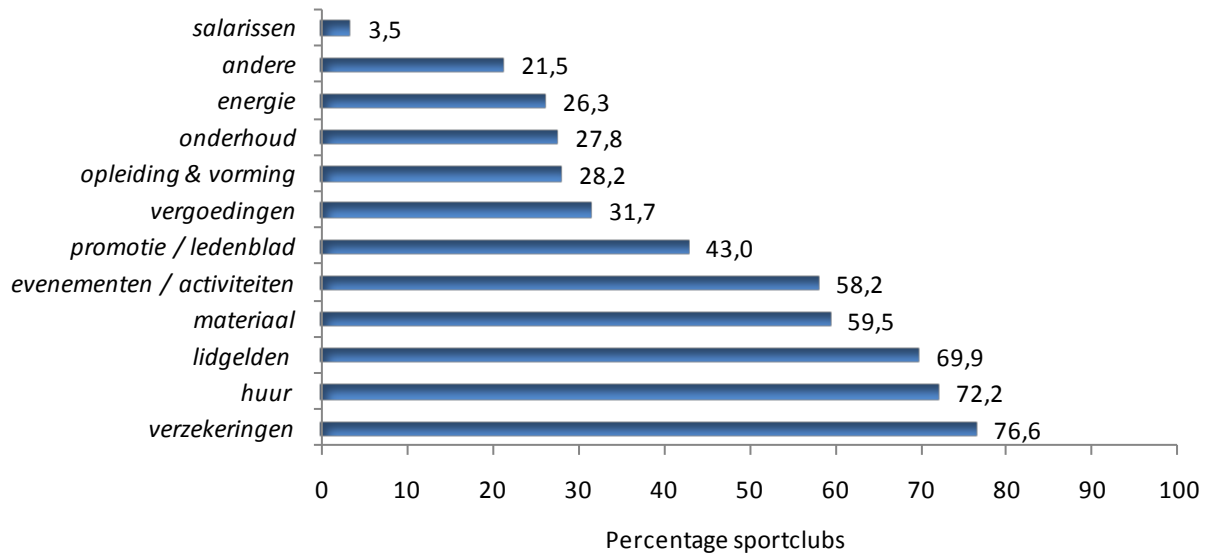
2.1 Aard van de uitgavenposten

2.1.1 Globaal

Uit figuur 6.5 blijkt dat verzekeringen (77% van de clubs), huur (72% van de clubs) en lidgelden van bonden en federaties (70% van de clubs) de meest voorkomende uitgavenposten zijn. Zes op tien clubs hebben kosten voor de aankoop van sportmateriaal en de organisatie van activiteiten en evenementen. Ongeveer een derde van de clubs geeft aan kosten te hebben voor het uitbetalen van

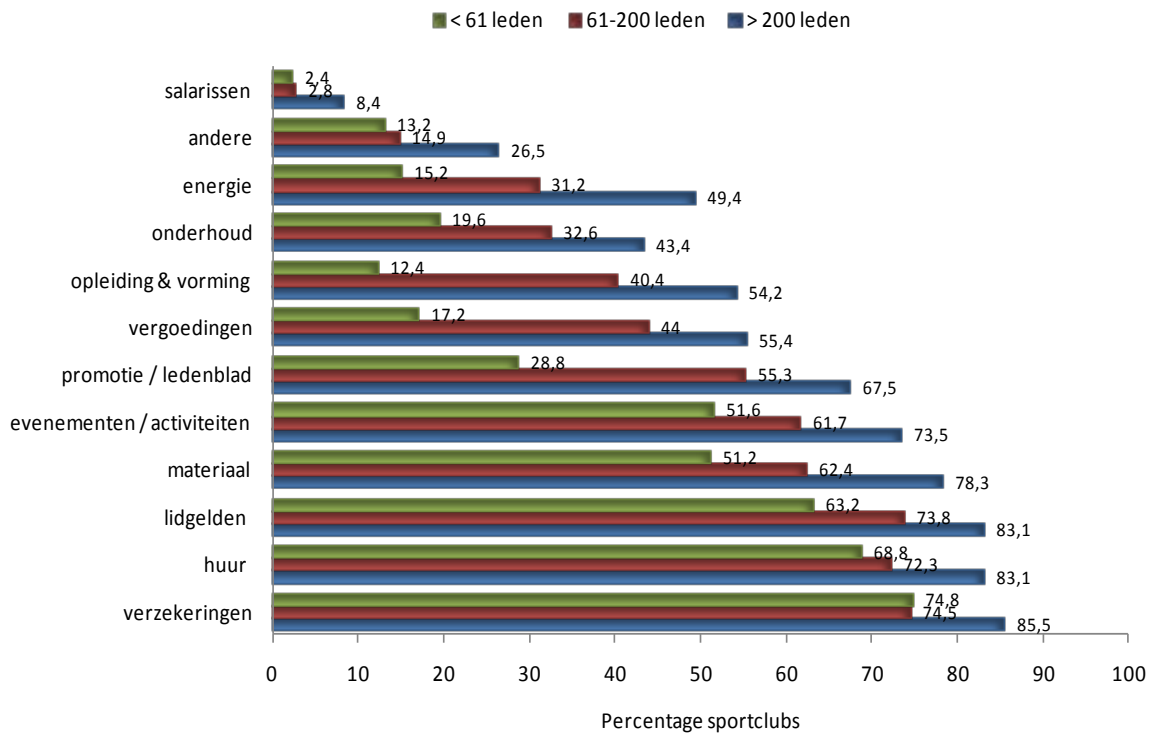
vergoedingen. Vrijwel een kwart heeft kosten voor opleiding en vorming (28% van de clubs), het onderhoud van (sport)accommodatie (28% van de clubs) of energie (26% van de clubs). Een absolute minderheid van de bevroegde clubs brengt uitgaven verbonden aan de uitbetaling van salarissen in rekening (4% van de clubs).

Figuur 6.5 Uitgavenposten van de sportclubs (N=479)

2.1.2 Naar omvang ledenbestand

Naar analogie met de inkomstenbronnen speelt ook voor de uitgavenposten een effect van de grootte van de sportclubs. Het aandeel grote sportclub (minimaal 200 leden) dat uitgaven heeft voor de verschillende uitgavenposten ligt systematisch hoger dan het aandeel binnen de middelgrote clubs (61-200 leden). Dit laatste aandeel ligt op haar beurt, met uitzondering voor uitgaven aan verzekeringen en salarissen, hoger dan het aandeel van de kleine clubs (maximaal 60 leden) voor de onderscheiden uitgavenposten (zie figuur 6.6).

Figuur 6.6 Uitgavenposten van de sportclubs naar omvang van het ledenbestand (N=474)

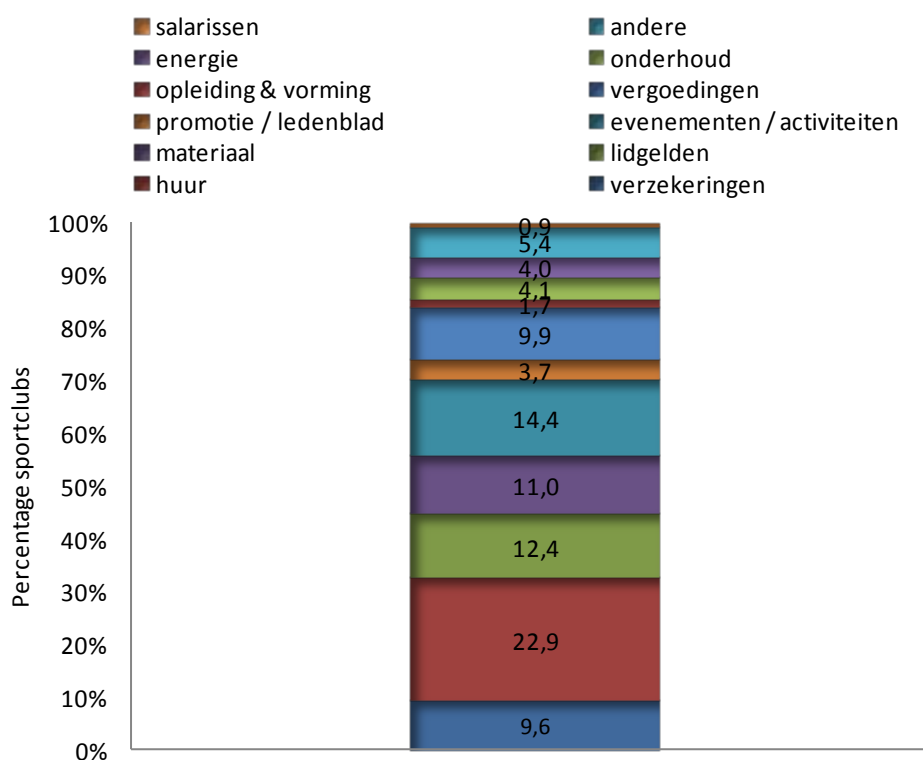
2.2 Aandeel van de uitgavenposten

2.2.1 Globaal

In figuur 6.7 wordt het aandeel van de verschillende uitgavenposten in de totale uitgaven van de sportclub grafisch weergegeven. Clubs besteden gemiddeld 23 procent van hun uitgaven aan de huur van (sport)accommodatie. De organisatie van evenementen en activiteiten, de aankoop van sport- en spelmateriaal, en de lidgelden die betaald worden aan bonden en federaties vertegenwoordigen respectievelijk 14 procent, 12 procent en 11 procent van de totale uitgaven.

Verzekeringen en vergoedingen vertegenwoordigen ieder gemiddeld ongeveer tien procent van de uitgaven van sportclubs. Naar analogie met de verdeling van de inkomstenbronnen is het ook hier interessant om een vergelijking te maken met de verschillende uitgavenposten van de clubs. Zo heeft drie kwart van de clubs kosten voor verzekeringen. Deze vertegenwoordigen gemiddeld evenwel slechts tien procent van de uitgaven. Kosten voor de huur van (sport)accommodatie komen daarentegen niet enkel voor bij het merendeel van de sportclubs, maar vormen bovendien, gemiddeld genomen, ook de grootste uitgavenpost.

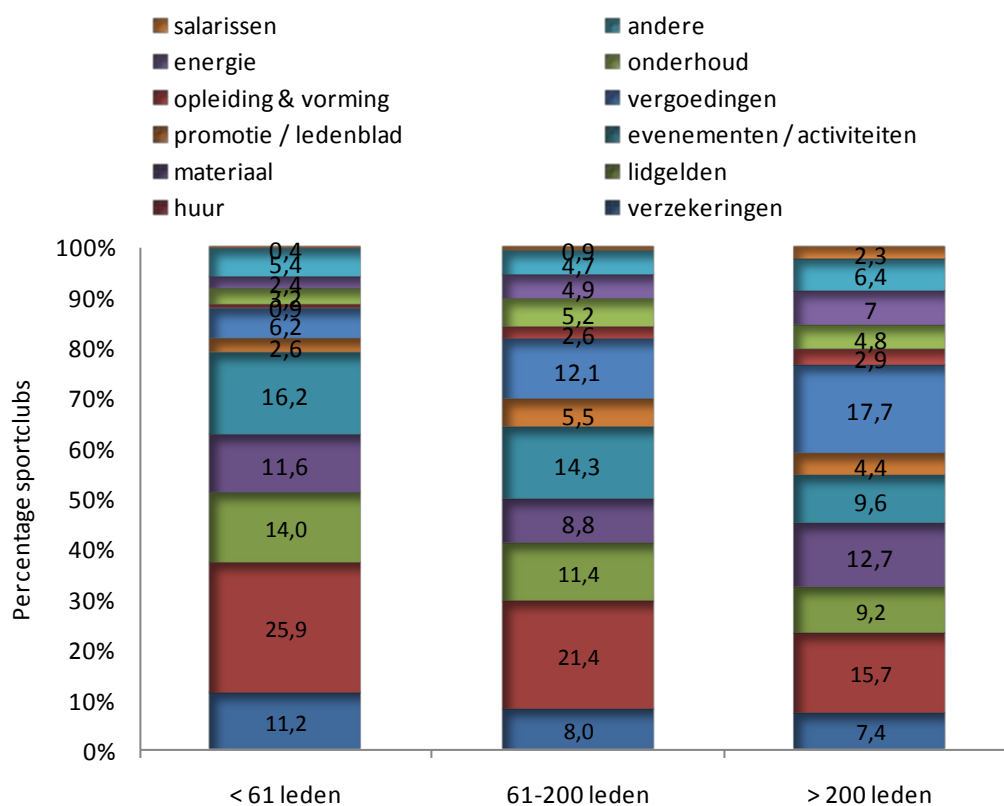
Figuur 6.7 Aandeel van de uitgavenposten in de totale uitgaven van de sportclubs (N=377)

2.2.2 Naar omvang ledenbestand

Naar omvang van het ledenbestand van de bevroegde clubs zijn er verschillen voorwat betreft het aandeel van de verschillende uitgavenposten. De huur van (sport)accommodatie maakt een kwart uit van de totale kosten van deze clubs. Voor de middelgrote en de grote clubs is dit respectievelijk 21 procent en 16 procent. Voor clubs met maximaal 60 leden wegen de betaling van lidgelden aan bonden en federaties, de aankoop van materiaal en de organisatie van evenementen en activiteiten verhoudingsgewijs zwaarder op het budget. Voor grote clubs daarentegen vormt de vergoeding van trainers, vrijwilligers, etc. de grootste uitgavenpost (18%). De huur van (sport)accommodaties (16%) en de aankoop van sport- en spelmateriaal (13%) vormen respectievelijk de tweede en derde voornaamste uitgavenpost. Middelgrote clubs tenslotte besteden één vijfde van hun uitgaven aan de huur van (sport)accommodatie, gevolgd door de organisatie van evenementen en activiteiten (14%) en de vergoeding van trainers, vrijwilligers, etc. (zie figuur 6.8).

Figuur 6.8 Aandeel van de inkomstenbronnen in het totale inkomen van de sportclubs naar omvang van het ledenbestand (N=373)

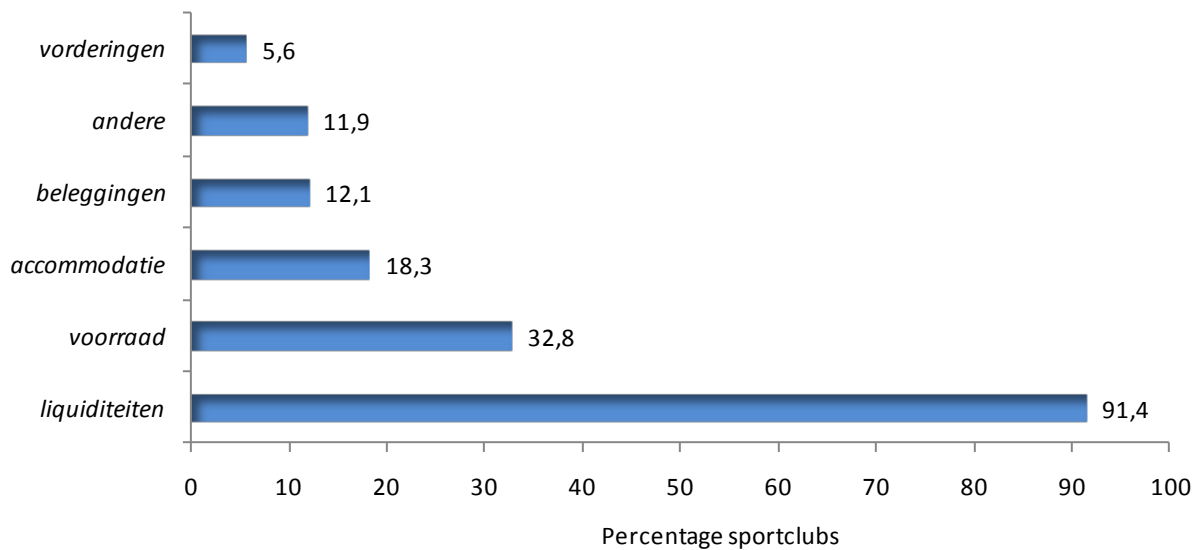

3. Bezittingen

3.1 Globaal

385 clubs in de het Vlaamse Sportclubpanel 2009 (VSP09) gaven aan over bezittingen te beschikken. In figuur 6.8 wordt voor deze clubs de verdeling voor een aantal groepen van bezittingen weergegeven. Het overgrote deel van deze clubs beschikt over liquiditeiten (91%), een derde heeft voorraden (bv. kantine, sportkleding, etc.) en één vijfde bezit één of meerdere (sport)accommodaties. Twaalf procent van de clubs met bezittingen geeft aan geld te beleggen, zes procent heeft vorderingen (cf. nog niet betaalde inkomsten) en 12 procent geeft aan over andere bezittingen te beschikken. Dit heeft voornamelijk betrekking op sportmateriaal.

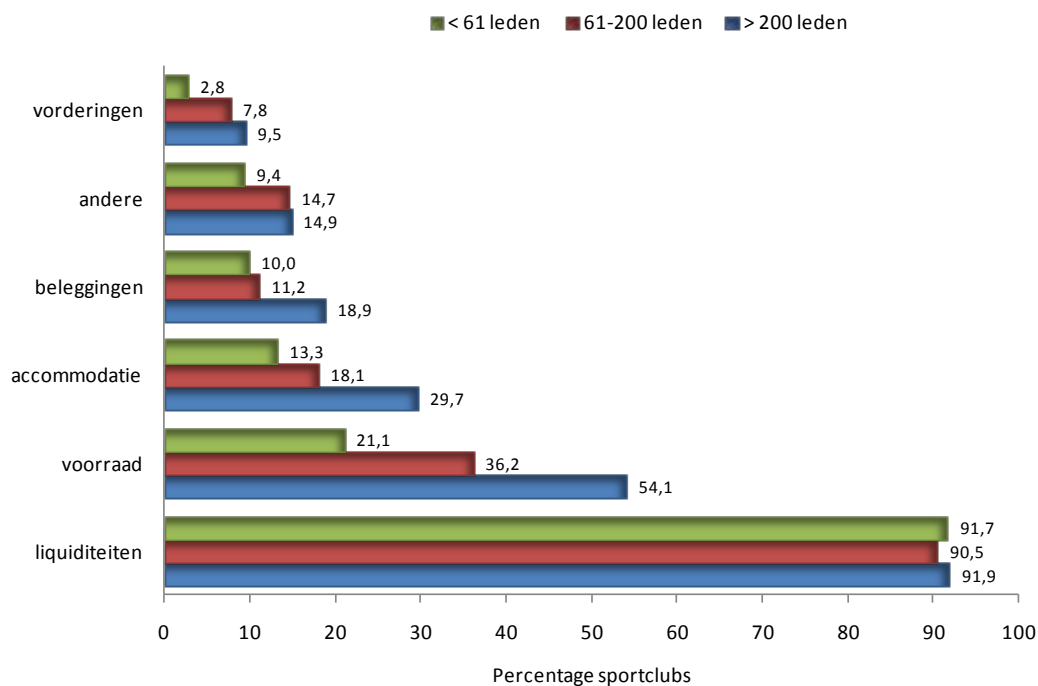
Figuur 6.9 Aard van de bezittingen voor sportclubs met bezittingen (N=372)

3.2 Naar omvang ledenbestand

Uit figuur 6.10 blijkt dat er een aantal verschillen zijn in functie van de grootte van de club voor wat betreft de aard van de bezittingen. Zo beschikt iets meer dan de helft van de clubs met meer dan 200 leden over voorraden. Voor de middelgrote en de kleine clubs is dit respectievelijk 36 en 21 procent. Een gelijkaardig verschil vinden we terug voor het beschikken over accommodatie: drie op tien van de grote, 18 procent van de middelgrote en 13 procent van de kleine clubs beschikt over eigen accommodatie.

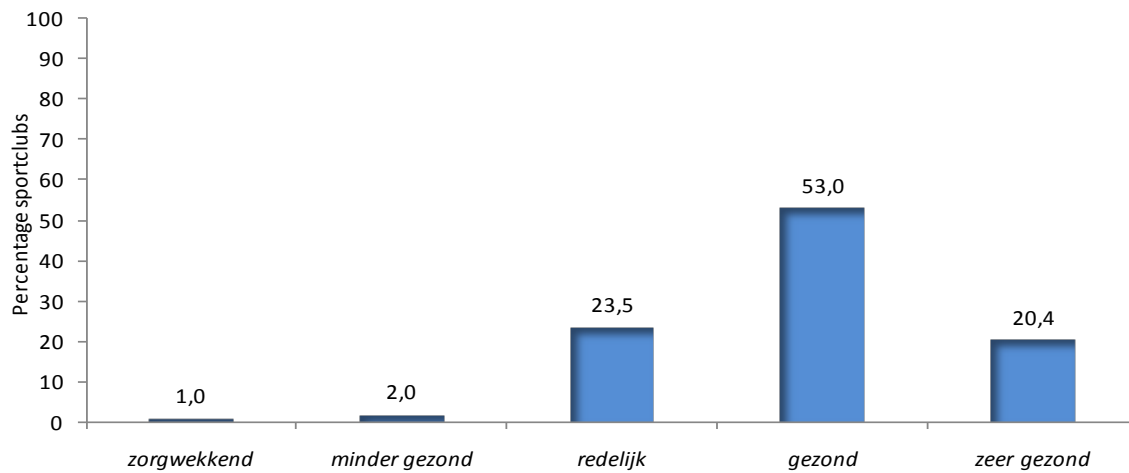
Figuur 6.10 Aard van de bezittingen voor sportclubs met bezittingen naar omvang van het ledenbestand (N=370)

4. Financiële toestand

Aan de sportclubs werd ook gevraagd om zelf een inschatting te maken van de eigen financiële situatie. Drie kwart van de bevraagde clubs schat de eigen situatie positief in. Bijna een kwart omschrijft de toestand als redelijk. Drie procent van de clubs vindt de eigen financiële situatie ongezond. Vijf respondenten omschreven de financiële situatie van hun club als zorgwekkend. Er werd geen effect gevonden in functie van de omvang van het ledenbestand.

We kunnen deze zelfinschatting aftoetsen aan de inkomsten en uitgaven die door de clubs gerapporteerd werden. Tien procent van de clubs heeft op basis van deze berekening een negatieve financiële situatie en ongeveer 40 procent van de clubs draait break-even.

Figuur 6.11 *Inschatting van de financiële toestand door sportclubs (N=489)*

5. Besluit

In dit hoofdstuk stond de financiële situatie van de sportclubs in het Vlaamse Sportclubpanel 2009 (VSP09) centraal. Het merendeel van de clubs is positief over de eigen financiële situatie. Een absolute minderheid is van mening dat de toestand ongezond of zorgwekkend is. Lidgelden en gemeentelijke subsidies komen het meest voor als inkomstenbron. De helft van de clubs kan rekenen op sponsoring. Dit geldt in sterkere mate voor grote clubs in vergelijking met middelgrote en kleine clubs. Wanneer gekeken wordt naar het aandeel van de verschillende inkomsten in de totale inkomsten van de clubs blijkt dat de sportclubs in sterke mate afhankelijk zijn van hun lidgelden. Subsidies daarentegen vertegenwoordigen slechts een minderheid van de totale inkomsten. Verzekeringen, de huur van (sport)accommodatie en lidgelden (bonden en federaties) zijn de meest voorkomende uitgavenposten. Wanneer gekeken wordt naar hun aandeel blijkt dat de huur van accommodatie het zwaarst weegt, gevolgd door de aankoop van sport- en spelmateriaal en de lidgelden die betaald worden aan bonden en federaties. Ook hier is er een effect van de grootte van de sportclubs. Tenslotte werd ook gevraagd aan de clubs die over bezittingen beschikken om dit te detailleren. Liquide middelen komen het meest voor, gevolgd door voorraden en (sport)accommodaties.

In het volgende hoofdstuk wordt toelichting gegeven bij de samenwerking van sportclubs met andere sportclubs, fitnesscentra, scholen en sportdiensten.

HOOFDSTUK 7

SAMENWERKINGSVERBANDEN

De samenwerking van sportclubs met andere sportclubs, fitnesscentra, scholen en sportdiensten vormt de kern van dit zevende en laatste hoofdstuk. Meer bepaald wordt nagegaan in welke mate sportclubs samenwerken met deze actoren, hoe een eventuele samenwerking vorm krijgt en wat de houding is van sportclubs ten aanzien van samenwerkingsverbanden.

1. Samenwerkingsverbanden

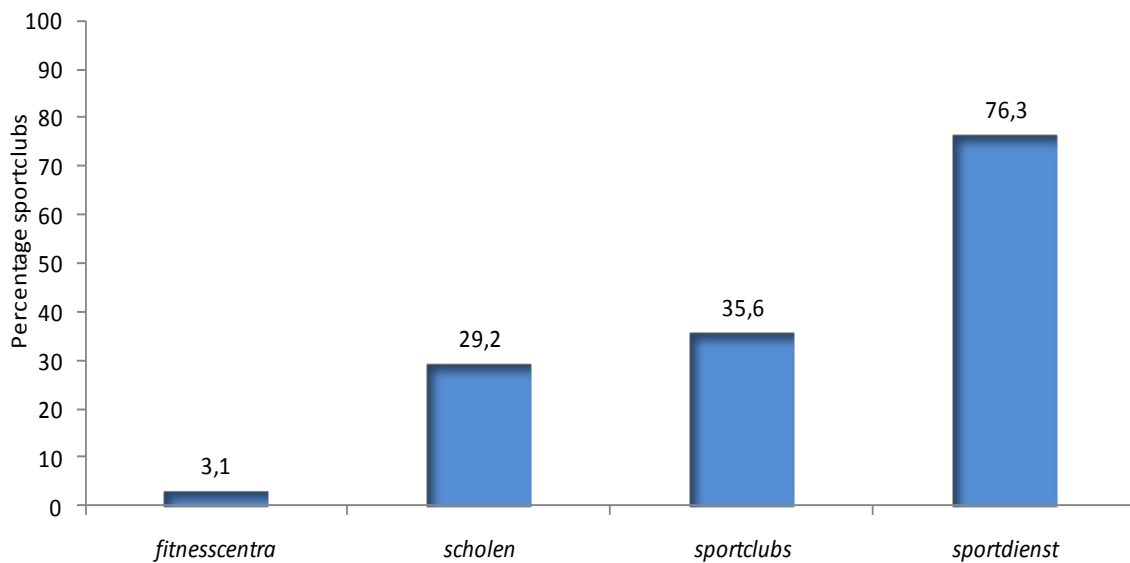
1.1 Globaal

Het overgrote deel van de bevroegde sportclubs (82%) is aangesloten bij een sportfederatie. Ruim 90 procent is bovendien ook aangesloten bij de gemeentelijke of de stedelijke sportdienst. Naast samenwerking met deze laatste actor, wordt in wat volgt ook dieper ingegaan op samenwerkingsverbanden met andere sportactoren (andere sportclubs en fitnesscentra) en scholen.

Ruim acht op tien van de sportclubs (85%) geeft aan op één of andere manier samen te werken met een of meerdere van deze organisaties. Samenwerking met fitnesscentra is het minst populair (zie figuur 7.1). Slechts drie procent van de bevroegde sportclubs werkt samen met een fitnesscentrum.

Het meest frequent wordt samengewerkt met de gemeentelijke sportdienst (76%). Ongeveer een derde van de clubs geeft respectievelijk aan een samenwerkingsverband te hebben met een andere sportclub (36%) of een of meerdere scholen (29%).

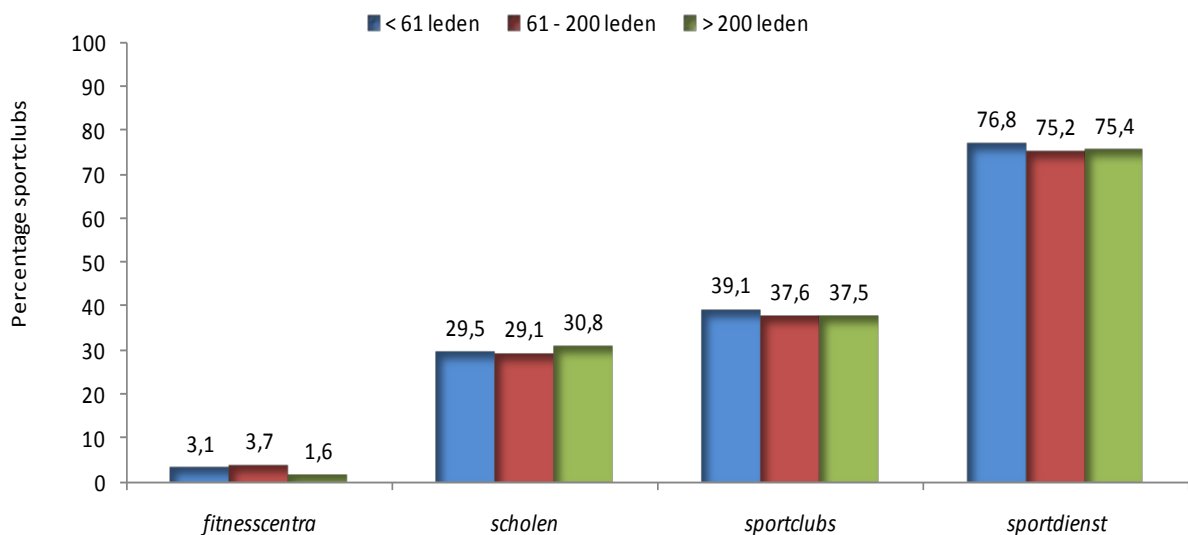
Figuur 7.1 Samenwerkingsverbanden van sportclubs met andere (sport)actoren (N=487)

1.2 Naar omvang ledenbestand

Het al dan niet samenwerken met andere (sport) organisaties en instanties is niet afhankelijk van de grootte van de sportclub (zie figuur 7.2).

Figuur 7.2 Samenwerkingsverbanden van sportclubs met andere (sport)actoren naar omvang van het ledenbestand (N=367)

2. Aard van de samenwerkingsverbanden

2.1 Samenwerking met fitnesscentra

Slechts drie procent van de bevroegde sportclubs werkt samen met een fitnesscentrum. Tabel 7.1 geeft een overzicht van de verschillende samenwerkingsvormen voor de clubs die een samenwerkingsverband hebben met fitnesscentra. Gezien het kleine aantal clubs dat een samenwerkingsverband heeft met een fitnesscentrum (N=15) worden in de tabel geen percentages opgenomen.

Tabel 7.1 Aard van de samenwerking met fitnesscentra (N=15)

	N
Gebruik van het fitnesscentrum door de sportclub	12
Voordelige tarieven voor de leden van de sportclub	7
Begeleiding van clubsporters door fitnessbegeleiders	5
Gezamenlijk opzetten van initiatieven	1
Andere	1

Ondanks de kleine aantallen toont bovenstaande tabel aan dat er veelal sprake is van een eerder eenzijdige samenwerking. Zo kunnen sportclubs gebruik maken van het fitnesscentrum, worden er voordelige tariefformules aangeboden voor leden van sportclubs en worden clubsporters begeleid door fitnessbegeleiders.

2.2 Samenwerking met scholen

Bijna een derde van de sportclubs (29%) werkt samen met scholen in de buurt. Voornamelijk wordt aan ledenwerving gedaan (55%), wordt er samengewerkt in het kader van de jaarlijkse sportdag (47%) en/of wordt (sport)accommodatie ter beschikking gesteld (37%). Elf procent van de bevroegde sportclubs heeft een samenwerking voor het opzetten van sportkampen en 14 procent tenslotte werkt op een andere, dan de hierboven vernoemde vormen, samen met één of meerdere scholen in de buurt. Dit laatste heeft meestal betrekking op het aanbieden van sportinitiaties.

Tabel 7.2 Aard van de samenwerking met scholen (N=141)

	N	% ja
Ledenwerving in scholen	78	55,3
Organisatie van de jaarlijkse sportdag	66	46,8
Beschikbaar stellen van (sport)accommodatie	52	36,9
Andere	21	14,9
Opzetten van sportkampen	16	11,3

2.3 Samenwerking met sportclubs

Andere sportclubs zijn voor 36 procent van de bevroegde sportclubs een partner waarmee men samenwerkt. Deze samenwerking heeft voornamelijk betrekking op het gezamenlijk opzetten van evenementen (58%), het uitwisselen van ervaringen (55%) en het beschikbaar stellen van sportinfrastructuur (42%). Een derde van de sportclubs wisselt onderling trainers en/of begeleiders uit en een kwart van de bevroegde clubs zet samen met andere sportclubs gezamenlijke promotieactiviteiten op. Gezamenlijk organiseren van vormingsmomenten (15%) en samenaankoop van materiaal (13%) komen in mindere mate voor.

Tabel 7.3 Aard van de samenwerking met sportclubs (N=172)

	N	% ja
Gezamenlijk opzetten van evenementen	100	58,1
Uitwisselen van ervaringen	94	54,7
Beschikbaar stellen van sportinfrastructuur	72	41,9
Uitwisselen van trainers / begeleiders	55	32,0
Gezamenlijke promotie	40	23,3
Gezamenlijke vormingsmomenten voor vrijwilligers	26	15,1
Gezamenlijk aankopen van materiaal	23	13,4
Andere	12	7,0

2.4 Samenwerking met de gemeentelijke sportdienst

Zoals eerder aangegeven werken sportclubs het meest samen met de gemeentelijke sportdienst (76%). Twee op drie van de sportclubs die samenwerken met de sportdienst maakt gebruik van de gemeentelijke promotiekanalen. Vier op tien van de sportclubs wisselt ervaringen uit met de gemeentelijke sportdienst en/of adviseert het gemeentelijk sportbeleid (cf. sportraad). Het opzetten van gezamenlijke activiteiten en de administratieve ondersteuning door de sportdienst zijn ieder goed voor een derde van de sportclubs met een samenwerkingsverband. In mindere mate worden gezamenlijk sportkampen opgezet (11%) en worden trainers, begeleiders en/of vrijwilligers opgeleid (11%).

Tabel 7.4 Aard van de samenwerking met de gemeentelijke sportdienst (N=367)

	N	% ja
Promotie van de sportclub via gemeentelijke promotiekanalen	235	64,0
Uitwisselen van ervaringen / advisering gemeentelijk sportbeleid	146	39,8
Opzetten van gezamenlijke activiteiten	123	33,5
Administratieve ondersteuning vanuit de gemeente	114	31,1
Opzetten van sportkampen	42	11,4
Opleiden van trainers / begeleiders / vrijwilligers	41	11,2
Andere	36	9,8

3. Houding t.a.v. samenwerking

3.1 Globaal

De voorzitters of secretarissen van de deelnemende sportclubs kregen zes stellingen voorgelegd met betrekking tot samenwerking en concurrentie tussen de verschillende sectoren uit het sportlandschap: middenveld (andere sportclubs), overheid (gemeentelijke sportdienst, Vlaamse overheid) en markt (fitnesscentra). Er werd gevraagd om telkens aan te geven op een vijfpuntenschaal (1='helemaal niet akkoord', 5='helemaal akkoord') in welke mate men het eens of oneens was met de geformuleerde stellingen. In tabel 7.5 worden per stelling telkens de gemiddelde scores weergegeven.

Tabel 7.5 *Houding van sportclubs ten aanzien van samenwerking en concurrentie, in percentages op een vijfpuntenschaal (N=478)*

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Noch akkoord, noch niet akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord
De sportclub is vragende partij om samenwerkingsakkoorden op te zetten met andere sportclubs.	14,0	22,0	37,9	20,6	5,5
De sportclub is vragende partij om samenwerkingsakkoorden op te zetten met commerciële organisaties zoals bijvoorbeeld fitnesscentra.	31,8	35,6	23,7	6,4	2,6
De Vlaamse overheid doet voldoende om sportclubs te ondersteunen.	16,2	33,5	37,3	13,1	0,0
De sportclub heeft een goede samenwerking met de gemeentelijke sportdienst.	1,9	5,0	22,4	50,8	19,9
De sportclub zou graag meer ondersteuning krijgen van de federatie.	3,8	11,5	34,4	38,7	11,5
De sportclub ondervindt concurrentie van andere sportclubs.	14,5	28,4	25,4	23,5	8,2
De sportclub ondervindt concurrentie van commerciële sportaanbieders zoals bijvoorbeeld fitnesscentra.	33,1	43,2	16,1	4,9	2,8

Een kwart van de sportclubs geeft aan vragende partij te zijn om samenwerkingsverbanden op te zetten met andere sportclubs. Anderzijds heeft iets meer dan een derde hiertoe geen ambitie. Dit geldt in sterkere mate ook voor een eventuele samenwerking met commerciële sportaanbieders zoals bijvoorbeeld fitnesscentra. Twee derde van de bevraagde clubs is geen vragende partij voor een mogelijke samenwerking, negen procent is dat wel. De idee dat de concurrentie die sportclubs percipiëren van andere sportaanbieders hiervoor een verklaring zou kunnen bieden wordt niet bevestigd. Respectievelijk een derde en acht procent van de sportclubs geeft aan concurrentie te ondervinden van andere sportclubs en fitnesscentra.

Zeven op tien van de bevroegde centra geeft aan een goede samenwerking te hebben met de gemeentelijke sportdienst. Anderzijds vindt de helft van de clubs dat de overheid onvoldoende doet om hen te ondersteunen en zou een zelfde aandeel graag meer ondersteuning krijgen van haar federatie.

Tabel 7.6 *Houding van sportclubs ten aanzien van samenwerking en concurrentie, in gemiddelde waarden op een vijfpuntenschaal (N=478)*

	Gemiddelde schaalscore
De sportclub is vragende partij om samenwerkingsakkoorden op te zetten met andere sportclubs.	2,8
De sportclub is vragende partij om samenwerkingsakkoorden op te zetten met commerciële organisaties zoals bijvoorbeeld fitnesscentra.	2,1
De Vlaamse overheid doet voldoende om sportclubs te ondersteunen.	2,5
De sportclub heeft een goede samenwerking met de gemeentelijke sportdienst.	3,8
De sportclub zou graag meer ondersteuning krijgen van de federatie.	3,4
De sportclub ondervindt concurrentie van andere sportclubs.	2,8
De sportclub ondervindt concurrentie van commerciële sportaanbieders zoals bijvoorbeeld fitnesscentra.	2,0

3.2 Naar omvang ledenbestand

In tabel 7.7 worden de gemiddelde waarden voor de verschillende stellingen afgezet in functie van de grootte van de sportclubs. Uit de tabel blijkt dat er vrijwel geen verschillen zijn. Bovendien werden eveneens geen verschillen gevonden in functie van het oprichtingsjaar (cijfers niet opgenomen in de tabel).

Tabel 7.7 *Houding van sportclubs ten aanzien van samenwerking en concurrentie naar omvang van het ledenbestand, in gemiddelde waarden op een vijfpuntenschaal (N=356)*

	Klein (< 61 leden)	Middelgroot (61 – 200 leden)	Groot (>200 leden)	Signif.
De sportclub is vragende partij om samenwerkingsakkoorden op te zetten met andere sportclubs.	2,8	2,9	2,8	NS
De sportclub is vragende partij om samenwerkingsakkoorden op te zetten met commerciële organisaties zoals bijvoorbeeld fitnesscentra.	2,1	2,2	2,2	NS
De Vlaamse overheid doet voldoende om sportclubs te ondersteunen.	2,4	2,6	2,4	NS
De sportclub heeft een goede samenwerking met de gemeentelijke sportdienst.	3,8	3,9	3,8	NS
De sportclub zou graag meer ondersteuning krijgen van de federatie.	3,4	3,5	3,4	NS
De sportclub ondervindt concurrentie van andere sportclubs.	2,8	2,8	3,1	NS
De sportclub ondervindt concurrentie van commerciële sportaanbieders zoals bijvoorbeeld fitnesscentra.	2,0	2,0	2,2	NS

NS = niet significant

4. Besluit

In dit hoofdstuk stond de samenwerking van sportclubs met andere (sport)actoren centraal. Uit de resultaten blijkt dat 85 procent van de sportclubs aangeeft op een of andere manier samen te werken met een andere sportclub, een fitnesscentrum, de gemeentelijke sportdienst en/of een school. Samenwerkingsverbanden met de gemeentelijke sportdienst komen het meest voor. Er wordt minder frequent samengewerkt met andere sportclubs en scholen en samenwerkingsverbanden met fitnesscentra zijn een uitzondering. De sportclubs zijn bovendien ook geen vragende partij om samenwerkingsverbanden op te zetten met een fitnesscentrum.

Sportclubs werken voornamelijk samen met gemeentelijke sportdiensten voor wat betreft de promotie van hun activiteiten en het uitwisselen van ervaringen. Samenwerkingsverbanden met scholen zijn veelal gericht op het werven van leden en de organisatie van sportdagen en initiaties. Met andere sportclubs worden veelal gezamenlijke evenementen uitgewerkt, worden ervaringen uitgewisseld en wordt sportinfrastructuur ter beschikking gesteld.

In het volgende en laatste deel van dit rapport worden de voornaamste bevindingen van dit onderzoeksrapport summier weergegeven.

SYNTHESE

In dit laatste luik wordt een synthese gegeven van het voorliggende onderzoeksrapport. Op die manier krijgt men in een oogopslag de voornaamste bevindingen te zien.

1. Situering van de sportclubsector

Vanaf de laatste decennia van de vorige eeuw kleuren zowel publieke als private actoren, profit en non-profit spelers, als georganiseerde en niet-georganiseerde aanbieders en deelnemers het sportlandschap (Digel, 1995; Lera-López & Rapún-Gárate, 2007; Scheerder, 2007). De markt kent in dit landschap een groeiende rol, wat voornamelijk tot uiting komt in deelsegmenten zoals fitness en squash. Vandaag bekleden de traditionele sportclubs nog steeds een dominante positie in het sportlandschap, naast tal van initiatieven door de overheid en de groeiende impact van commerciële sportaanbieders.

Anno 2004 telde Vlaanderen bij benadering een kleine 25 000 sportclubs waarin ongeveer 1,5 miljoen clubsporters actief zijn (Scheerder, 2007; Van Lierde & Willems, 2006). Doorheen de tijd is er sprake van een stagnatie van het aantal clubsporters. Jongeren en mannen zijn in sterkere mate actief als clubsporter in vergelijking met volwassenen en vrouwen.

2. Opzet van het onderzoek

In de periode najaar 2008 - voorjaar 2009 werden 651 sportclubs uit Vlaanderen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bevraagd door middel van een online enquête. Het doel van de bevraging was een zicht geven op de activiteiten die sportclubs aanbieden, de wijze waarop ze zich organiseren en profileren, de samenstelling van hun ledenbestand en de inzet van vrijwilligers, etc. Kortom, een antwoord op de vraag 'Wat is het profiel van de Vlaamse sportclubs?'.

De gegevens voor het onderzoek werden verzameld door middel van een gestandaardiseerde vragenlijst die werd ontwikkeld op basis van literatuuronderzoek en voorafgaandelijk werd getest in een pilootstudie. Er werd geopteerd om de sportclubs te benaderen via een representatieve

steekproef van gemeentelijke sportdiensten voor wat betreft het socio-economisch profiel van de gemeente.

Gegeven het onderzoeksopzet en het ontbreken van administratieve gegevens was het niet mogelijk om de gerealiseerde steekproef te vergelijken met de populatie. Wel werd voor een aantal organisatorische kenmerken een vergelijking gemaakt met de bevindingen uit eerder onderzoek naar sportclubs in Vlaanderen. Op basis hiervan kon geconcludeerd worden dat de kenmerken van de sportclubs in het Vlaamse Sportclubpanel 2009 (VSP09) weinig tot niet afwijken van de bevindingen uit eerder onderzoek.

3. Voornaamste bevindingen

3.1 Organisatieprofiel

3.1.1 Vzw's en feitelijke verenigingen

De helft van alle clubs hebben een vzw-structuur en vier op tien is een feitelijke vereniging. Er is hierbij een duidelijke samenhang met de grootte van de sportclubs. Zes op tien van de kleine clubs is een feitelijke vereniging, terwijl dit binnen de groep van grote clubs slechts een minderheid vormt. Het overgrote deel van deze clubs is een vzw.

3.1.2 Voornamelijk kleinere clubs en clubs die solosporten aanbieden

Ongeveer de helft van de clubs in de VSP09 telt maximaal 60 leden. Bijna één op vijf telt anderzijds minimaal 200 leden. In vergelijking met bijvoorbeeld Nederland telt Vlaanderen opvallend meer kleine clubs. De helft van de clubs biedt sporten aan die individueel kunnen beoefend worden. Dit geldt in sterkere mate voor de grote clubs.

3.1.3 Voetbal en Oosterse vechtsport worden het meest aangeboden

De clubs in de VSP09 bieden een gevarieerde waaier aan sporten aan. Voetbal wordt het meest aangeboden, gevolgd door Oosterse vechtsport en volleybal. De top vijf wordt vervolledigd door wielrennen en zaalvoetbal. Vier op tien clubs aanzien zichzelf als een sportclub die enkel gericht is op recreatieve sportbeoefening. Bijna de helft van de clubs combineert recreatieve sportbeoefening met competitieve sportbeoefening.

3.2 Accommodatie

3.2.1 Bijna één op drie clubs bezit zelf over (sport)accommodaties

Grosso modo zijn kantines, sporthallen en grasvelden de meest gebruikte sportvoorzieningen. Dertig procent van de bevroegde clubs is zelf eigenaar van één of meerdere sportvoorzieningen of is

verantwoordelijk voor het dagelijkse beheer en onderhoud. Kantines en grasvelden komen hierbij het meest voor. Opmerkelijk is evenwel dat acht van de tien clubs die kunstgrasvelden gebruiken hier zelf ook eigenaar van zijn of instaan voor het beheer en het onderhoud ervan. Een vrijwel gelijk aandeel clubs die gebruik maken van een (boog)schietruimte zijn hiervan eigenaar of staat in voor het beheer en het onderhoud.

3.2.2 (Sport)accommodaties zijn in goede staat

Acht op tien sportclubs zijn tevreden over de staat waarin de (sport)accommodaties die ze gebruiken zich bevindt en twee derde geeft bovendien aan dat ze over voldoende (sport)accommodaties kunnen beschikken. Anderzijds geeft iets meer dan een kwart van de clubs aan dat hun werk geremd wordt door een tekort aan sportvoorzieningen. We merken op dat dit cijfer het gemiddelde weerspiegelt over alle mogelijke sporttakken heen. Zo is het niet ondenkbaar dat bijvoorbeeld clubs die sporttakken aanbieden die veel trainingsuren vergen minder positief kunnen zijn over de beschikbaarheid van de (sport)accommodatie.

Voor bijna de helft van de clubs vormt het onderhoud en/of de huur van (sport)accommodatie een zware financiële last. Dit geldt, niet geheel vreemd, in sterkere mate voor de clubs die zelf eigenaar zijn van hun (sport)accommodatie.

3.3 Ledenprofiel

3.3.1 Sportclubs bereiken alle leeftijden, maar vooral ook mannen

De bevraagde sportclubs tellen gemiddeld 66 procent mannen en 33 procent vrouwen in hun ledenbestand. Een kwart van de clubs heeft zelfs geen vrouwen in haar ledenbestand. Hierbij dient opgemerkt te worden dat een typische populaire mannensport zoals voetbal nadrukkelijk vertegenwoordigd is in de VSP09, wat een afspiegeling is van de realiteit.

Naar leeftijd is er daarentegen wel een grote variatie. Een op drie leden is jonger dan 18 jaar. Vrijwel eenzelfde aandeel is ouder dan 45 jaar. Zeven procent van alle leden is 65-plusser.

3.3.2 Focus op kansengroepen is beperkt

De clubs hebben eerder een beperkt aanbod dat specifiek gericht is naar kansengroepen zoals ouderen, allochtonen en personen met een handicap. Een op vijf clubs heeft een specifiek aanbod voor ouderen. Activiteiten voor allochtonen en/of personen met een handicap komen voor bij een absolute minderheid van de clubs. De idee zou kunnen zijn dat de overige clubs de voorkeur geven aan een inclusief beleid en bewust niet opteren voor een categoriale aanpak. Dit lijkt echter weinig waarschijnlijk.

3.3.3 Een derde van de clubs heeft een specifiek jeugdbeleid

Een derde van alle clubs in de VSP09 voert een jeugdbeleid. Grote clubs (57%) doen dit opvallend vaker dan kleine clubs (13%). Het jeugdsportbeleid komt voornamelijk tot uiting in de aanstelling van specifieke jeugdtrainers, een jeugdsportcoördinator of het voorzien van een specifieke bestuursfunctie met betrekking tot jeugdsport. Een op vier van de clubs met een jeugdsportbeleid heeft dit ook daadwerkelijk neergeschreven in een actieplan.

3.3.4 Voldoende leden, maar niet voor iedereen een groei

Zeven op tien sportclubs zegt over voldoende leden te beschikken en twaalf procent was zelfs genoodzaakt om een ledenstop in te voeren. Bijna een derde van de clubs heeft een groeiend ledenbestand en ongeveer de helft ziet een stabilisering van haar ledenaantal. Het merendeel van de clubs ziet bovendien de toekomst positief tegemoet. Negen op tien sportclubs verwachten voor de toekomst een stabilisering of een toename van hun ledenbestand.

3.3.5 Sportclubs beschikken ook over een extra-sportief aanbod

Het overgrote deel van de clubs biedt naast een regulier sportaanbod ook andere activiteiten en voorzieningen aan. De meest voorkomende activiteiten zijn onder meer ledenfeesten, nieuwjaarsrecepties, geldacties en allerhande kerst-, paas en sinterklaasfeesten.

3.4 Medewerkersprofiel

3.4.1 Ruim 400 000 engagements

Op basis van een extrapolatie voor Vlaanderen en de Vlaamse Gemeenschapscommissie werd het aantal medewerkers dat actief is in een sportclub geraamd op ruim 400 000. Parasportieve functies (vb. onderhoud, uitbating kantine) zijn hierbij het meest nadrukkelijk vertegenwoordigd, gevolgd door bestuursfuncties en sporttechnische functies.

3.4.2 Nog steeds een mannenaangelegenheid

Mannen blijken in vergelijking met vrouwen nog steeds sterker vertegenwoordigd zijn in het medewerkersbestand van de sportclubs. Dit geldt in sterke mate voor de sportbesturen die nog steeds de stempel dragen van een mannenbastion. Slecht een vijfde van de bestuursfuncties wordt ingenomen door een vrouw. Een op tien van de deelnemende sportclubs heeft een vrouw als voorzitter. Bovendien wordt slechts een kwart van de sporttechnische functies uitgeoefend door vrouwen. In de eerder typische ondersteunende taken (cf. parasportieve functies) zijn vrouwen iets nadrukkelijker vertegenwoordigd

3.4.3 Sterk geloof in de dynamiek van vrijwilligers

De sportclubs geloven in sterke mate in de dynamiek van hun vrijwilligers en een minderheid is van mening dat de inzet van professionelen hun club ten goede zou komen. Dit komt evenwel niet onmiddellijk tot uiting in de ondersteuning die geboden wordt aan de vrijwilligers. Slechts een derde van de clubs investeert in opleidingen voor haar vrijwilligers en één op vier vergoedt opleidingen of bijscholingen die gevolgd worden door vrijwilligers en die bovendien relevant zijn voor de club. Grote clubs maken hier in vergelijking met kleine clubs in sterkere mate werk van.

We stellen wel vast dat sportclubs een onderscheid maken tussen hun medewerkers wat betreft het betalen van vergoedingen. Zo krijgen sporttechnische begeleiders eerder een vergoeding en wordt binnen deze groep bovendien een onderscheid gemaakt in termen van kwalificaties. In die zin zou het investeren in een diploma aanzien kunnen worden als een persoonlijke investering door de trainer die vervolgens kan resulteren in een hogere vergoeding. De subsidiëring die sportclubs ontvangen, in het kader van het decreet op het lokale Sport voor Allen-beleid, is bovendien ook afhankelijk van het aandeel gediplomeerde trainers.

3.4.4 Eerder weinig problemen wat betreft het rekruteren van vrijwilligers

Een minderheid van de sportclubs signaleert een tekort aan vrijwilligers. Anderzijds geeft ongeveer de helft aan dat bijkomende vrijwilligers welkom zijn. Dit geldt in sterkere mate voor de grote sportclubs. Vier op tien van deze sportclubs geven aan ooit problemen ondervonden te hebben met het vinden van vrijwilligers. Dit geldt voor 30 procent van alle clubs. Deze cijfers lijken in tegenspraak te zijn met signalen die regelmatig hoorbaar zijn vanuit het werkveld. We merken evenwel op dat in de VSP09 een staalkaart werd genomen van alle mogelijk sportclubs (inclusief socio-culturele sportverenigingen). Wanneer we specifiek zouden focussen op bijvoorbeeld de eerder traditionele georganiseerde jeugdsportclubs zou dit plaatje er wellicht anders uitzien.

3.5 Financiële situatie

3.5.1 Sterke afhankelijkheid van zelfgegenereerde inkomsten

De deelnemende clubs zijn sterk afhankelijk van de middelen die ze zelf genereren. Dit wijst op een sterke mate van zelfredzaamheid. Twee vijfde van de totale inkomsten afkomstig van lidgelden. Dit wordt in niet onbelangrijke mate verder aangevuld met inkomsten uit allerlei geldacties, evenementen, inkomsten uit kantineverkoop en/of wedstrijden, etc. Directe financiële subsidies van (lokale) overheden vormen een inkomstenbron voor het merendeel van de clubs, maar hebben eerder een beperkt aandeel in de totale inkomsten. Anderzijds mag hier zeker het belang van indirecte overheidssubsidiëring (vb. ter beschikking stellen van infrastructuur, onderhoud van accommodatie, etc.) zeker niet over het hoofd gezien worden.

3.5.2 Huur van (sport)accommodatie weegt het zwaarst op het budget

Verzekeringen, de huur van (sport)accommodatie en lidgelden (bonden en federaties) zijn de meest voorkomende uitgavenposten. Wanneer gekeken wordt naar hun aandeel blijkt dat de huur van accommodatie het zwaarst weegt, gevolgd door de aankoop van sport- en spelmateriaal en de lidgelden die betaald worden aan bonden en federaties. Dit geldt in sterkere mate voor grote clubs in vergelijking met kleine en middelgrote clubs.

3.5.3 Clubs zijn optimistisch over de eigen financiële toestand

Het overgrote deel van de clubs is uitgesproken positief over de eigen financiële toestand. Een kwart geeft aan dat hun financiële toestand niet gunstig is, maar wel aanvaardbaar. Een absolute minderheid geeft anderzijds aan over (zeer) ongunstige papieren te beschikken.

3.6 Samenwerking

3.6.1 Samenwerking voornamelijk met sportdiensten

Ruim acht op tien fitnesscentra geven aan op één of andere manier samen te werken met andere sportclubs, een fitnesscentrum, de gemeentelijke sportdienst of een school. Samenwerking met sportdiensten zijn hierbij het meest voorkomend, gevolgd door samenwerking met andere sportclubs en scholen. Samenwerkingsverbanden met fitnesscentra zijn eerder uitzonderlijk.

Sportclubs werken voornamelijk samen met sportdiensten voor de promotie van hun activiteiten via de gemeentelijke promotiekanalen. In wat mindere mate worden gezamenlijke activiteiten opgezet of worden sportclubs administratief ondersteund. Samenwerking met andere sportclubs heeft voornamelijk betrekking op het gezamenlijk aanbieden van activiteiten, het uitwisselen van ervaringen en het beschikbaar stellen van sportinfrastructuur. Dit laatste geldt ook voor de samenwerkingsverbanden met scholen aangevuld met de organisatie van de jaarlijkse sportdag en het actief werven van nieuwe leden.

3.6.2 Beperkte vraag tot samenwerking

Een kwart van de sportclubs geeft aan vragende partij te zijn voor het opzetten van samenwerkingsakkoorden met andere sportclubs. Ongeveer één op drie geeft bovendien aan concurrentie te ondervinden van andere sportclubs. De clubs zijn geen vragende partij om samenwerkingsverbanden op te zetten met fitnesscentra en beschouwen deze ook niet als concurrenten.

BIBLIOGRAFISCHE REFERENTIELIJST

- Anthonissen, A. (1998). Vitaliseringsprocessen binnen sportverenigingen. In J. Steenbergen, A. Buisman, P. De Knop & J. Lucassen (Eds.). *Waarden en normen in de sport* (pp. 239-259). Houten/Diegem: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Breuer C. & Wicker P. (2008). *Sportclubs in Germany. Analysis of the situation of sports clubs in Germany* (Sports development report 2007/2008). Köln: Deutsche Sporthochschule.
- Breuer, C. & Wicker, P. (2009). Sports clubs in Germany. In C. Breuer (Ed.). Sport development report 2007/2008. Analysis of the sports clubs' situation in Germany (Abbreviated version). (pp. 5-50). Cologne: Sportverlag Strauß.
- De Haan, J. & Breedveld, K. (2000). *Trends en determinanten in de sport. Eerste resultaten uit het AVO 1999* (Werkdocument 68). Den Haag: Sociaal & Cultureel Planbureau.
- De Knop, P. & Hyong, J. (1998). *De functies en betekenissen van sport*. Tilburg: Tilburg University Press.
- De Knop, P., Laporte, W., Musch, E., Taks, M., Van Hoecke, J., De Martelaer, K., De Vylder, M., Haentjens, J., Harthoorn, S. & Theeboom, M. (1999). *Onderzoek ter bevordering van de kwaliteitszorg in de Vlaamse sportverenigingen. Voorbereiding tot het opstellen van een meetinstrument* (Onderzoek in opdracht van het Commissariaat-generaal voor de Bevordering van de Lichamelijke Ontwikkeling, de Sport & de Openluchtrecreatie). Brussel: Interuniversitair Onderzoekscentrum voor Sportbeleid.
- De Knop, P., Laporte, W., Van Meerbeek, R. & Vanreusel, B. (1991). *Fysieke fitheid en sportbeoefening van de Vlaamse jeugd. Analyse van de georganiseerde sport in Vlaanderen* (Volume 2). Brussel: Interuniversitair Onderzoekscentrum voor Sportbeleid.
- De Knop, P., Redig, G., Scheerder, J. & Wittock, H. (2006). Het nieuwe decreet op het lokale sportbeleid. In: P. De Knop, J. Scheerder & H. Ponnet (Eds.). *Sportbeleid in Vlaanderen. Trends, visies, cases en cijfers* (Volume 1). (pp. 201-202). Brussel: Publicatiefonds Vlaamse Trainersschool.
- De Knop, P., Van Hoecke, J., De Martelaer, K., Theeboom, M., Van Heddegem, L. & Wylleman, P. (2000). *Kwaliteitszorg in de sportclub. Jeugdwerking* (Monografie voor Lichamelijke Opvoeding 37). Gent: Publicatiefonds voor Lichamelijke Opvoeding.
- De Knop, P., Van Meerbeek, R., Vanreusel, B., Laporte, W., Theeboom, M., Wittock, H. & De Martelaer, K. (1996). Sports clubs in crisis? The Flemish situation. *European Journal for Sport Management*, 2, 36-52.
- Dexia (2007). *Sociaaleconomische typologie van de gemeenten*. Aflaadbaar document: <http://www.dexia.be/nl/Professional/PublicFinance/oursector/publications/specialstudy/>
- Digel, H. (1995). *Sport in a changing society. Sociological essays*. Schorndorf: Hofmann.
- Grant Thornton International (2009). *Privately held businesses: the lifeblood of the global economy. International Business Report 2009 – Global overview*. S.l.: Grant Thornton International.

- Gratton, C. & Kokolakis, T. (1997). *Economic impact of sport in England 1995*. London: Sports Council.
- Gratton, C. & Taylor, P. (2000). *Economics of sport and recreation*. London: Spon Press.
- Heinemann, K. (1998). Sport Clubs Management. In D. Soucie (Ed.). *Research in sport management. Implications for sport administrators*. Schorndorf: Hofmann.
- Heinemann, K. & Schubert, M. (1994). *Der Sportverein. Ergebnisse einer repräsentativen Untersuchung*. Schorndorf: Hofmann.
- Houlihan, B. (2001). *Sport, policy and politics. A comparative analysis*. London: Routledge.
- Houlihan, B. (2006). Government objectives and sport. In: W. Andreff & S. Szymanski (Eds.). *Handbook on the economics of sport* (pp. 254-259). Cheltenham: Edward Elgar.
- Koski, P., & Heikkala, J. (1998). Professionalization and organizations of mixed rationales. The case of Finnish national sport organizations. *European Journal for Sport Management*, 5(1), 7-29.
- Laporte, W., Bollaert, L., De Knop, P., Taks, M., Verhoeven, M., Duysters, A. & Van Bunder, D. (1997). *Het vrijwilligerswerk in een veranderende sportwereld. Een empirische studie inzake de ontwikkeling van professionele deskundigheid*. Brussel: Interuniversitair Onderzoekscentrum voor Sportbeleid.
- Lera-López, F. & Rapún-Gárate, M. (2007). The demand for sport. Sport consumption and participation models. *Journal of Sport Management*, 21, 103-122.
- Lucassen, J., van Bottenburg, M. & Van Hoecke, J. (2007). *Sneller hoger sterker beter. Kwaliteitsmanagement in de sport*. Nieuwegein/'s-Hertogenbosch: Arko Sports Media/W.J.H. Mulier Instituut.
- Martens, L. (1997). *Strategisch plan voor sportend Vlaanderen*. Brussel: Kabinet van de Vlaamse minister van Cultuur, Gezin & Welzijn.
- Scheerder, J. (2004). *Spelen op het middenveld. Vrijtijdsport als ontspanning, ontplooiing en ontmoeting* (Cultuursociologische Essays 4). Tielt: Lannoo.
- Scheerder, J. (2007). *Tofsport in Vlaanderen. Groei, omvang en segmentatie van de Vlaamse recreatiesportmarkt*. Antwerpen: F&G Partners.
- Scheerder, J. (2009). Local running. Ontwikkeling en potentiële groei van de loopsportparticipatie in Vlaanderen. In J. Scheerder & F. Boen (Eds.). *Vlaanderen loopt! Sociaal-wetenschappelijk onderzoek naar de loopsportmarkt*. (pp. 79-123). Gent: Academia Press.
- Scheerder, J., De Knop, P., Vanreusel, B. & De Bosscher, V. (2006). Sportbeleid in Vlaanderen. Een sociaal-historisch overzicht. In: P. De Knop, J. Scheerder & H. Ponnet (Eds.). *Sportbeleid in Vlaanderen. Trends, visies, cases en cijfers* (Volume 1). (pp. 25-37). Brussel: Publicatiefonds Vlaamse Trainersschool.
- Scheerder, J. & Pauwels, G. (2002). *Vlaanderen sportief gepeild! Resultaten voor de APS-survey 1999* (Stativaria 26). Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap/Administratie Planning & Statistiek.
- Scheerder, J. & Vanreusel, B. (2004). Generaties en hun sportieve kansen. De sportparticipatie van volwassen mannen en vrouwen geboren tussen 1910 en 1970. *Vrijtijdstudies* 22(1): 17-34.
- Scheerder, J. & Vanreusel, B. (2009). Over gulzige instituties en lichte gemeenschappen. Het Vlaams Sport voor Allen-beleid in een stroomversnelling. (pp. 30-53). In H. Wittock & T. Van Steendam (Eds.). *Sport verruimd. 5 jaar Vlaams sportbeleid (2004-2009)*. Kessel-Lo: Van der Poorten.

- Scheerder J. & Van Tuyckom C. (2006). Sportparticipatie in de Europese Unie. Vlaanderen vergeleken met het Europa van de 25. In P. De Knop, J. Scheerder, H. Ponnet (Eds.). *Sportbeleid in Vlaanderen. Studies* (Volume 2). (pp. 87-96). Brussel: Publicatiefonds Vlaamse Trainersschool.
- Scheerder, J. & Vermeersch, A. (2009). Sport en beleid in Europees perspectief. Een inleidend kader. In: J. Scheerder, C. Van Tuyckom & A. Vermeersch (Eds.). *Europa in beweging. Sport vanuit Europees perspectief* (Management & Bestuur in Sport 1). (pp. 3-50). 2de uitgave. Gent: Academia Press.
- Scheerder, J. & Vos, S., m.m.v. Pluym, K. (2009a). *Sportbeleidsplanning in Vlaanderen. Een inhoudelijke en financiële analyse* (Beleid & Management in Sport 1). Leuven: K.U.Leuven/Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement.
- Scheerder, J. & Vos, S. (2009b). Lokale sportbeleidsplanning in Vlaanderen gewikt en gewogen. Een financiële analyse. *Vlaams Tijdschrift voor Sportbeheer*, 209, 19-31.
- Scheerder, J. & Vos, S. (2009c). *Sportbestuur en sportbegeleiding in mannen- en vrouwenhanden. Een gelijkspel?* (Presentatie op de 2de Studiedag van het Steunpunt Cultuur, Jeugd & Sport 'Gender in beweging'; Hendrik Consciencegebouw; Brussel, 26 november 2009).
- Scheerder, J., Zintz, T. & Delheye, P. (in press). The organisation of sports in Belgium. Between public, economic and social profit. In C. Sobry (Ed.). *Sport structures in Europe*. Paris: Ministry of Youth and Sport.
- van Bottenburg, M., Rijnen B. & van Sterkenburg J. (2005). *Sports participation in the European Union. Trends and differences*. Nieuwegein: Arko Sports Media.
- Van Hoecke, J., De Knop, P. & Schoukens, H. (2009). A decade of quality and performance management in Flemish organized sport. *International Journal of Sport Management and Marketing*, 6(3), 308-329.
- Van Lierde, A. & Willems, T. (2006). Hoe goed zit het met de Vlaamse sportclubs?. In P. De Knop, J. Scheerder & H. Ponnet (Eds.). *Sportbeleid in Vlaanderen. Studies* (Volume 2). (pp. 127-135). Brussels: BLOSO.
- van Kalmthout J., de Jong, M. & Lucassen, J. (2009). *Verenigingsmonitor 2008. De stand van zaken bij sportverenigingen*. Nieuwegein / 's Hertogenbosch: Arko Sports Media / W.J.H. Mulier instituut.
- van Kalmthout J. & Lucassen J. (2008). *Verenigingsmonitor 2007. De stand van zaken bij sportverenigingen in het perspectief van modernisering*. Nieuwegein / 's Hertogenbosch: Arko Sports Media / W.J.H. Mulier instituut.
- van Kalmthout J., Lucassen J. & Janssens J. (2006). *Sportverenigingen 2000-2005. Stabiele sportverbanden in turbulente tijden*. Nieuwegein / 's Hertogenbosch: Arko Sports Media / W.J.H. Mulier instituut.
- Van Meerbeek, R. (1977). *Structurele analyse van de sportclubs in Vlaanderen*. Leuven: K.U.Leuven/Instituut voor Lichamelijke Opleiding.
- Van Meerbeek, R. (1986). *Onderzoek naar optimalisatie-modellen voor sportclubtypes in Vlaanderen*. Leuven: K.U.Leuven.
- Van Poppel, M. (2009). *Cijferboek lokaal sportbeleid 2008-2010*. Brussel: Vlaamse overheid/Departement Cultuur, Jeugd, Sport & Media.

- Verhoeven, M., Laporte, W., De Knop, P., Bollaert, L., Taks, M. & Vincke, J. (1999). In search of macro-, meso-, and micro sociological antecedents of conflict in voluntary sport federations and clubs with the Flemish situation as case study. *European Journal for Sport Management*, 6, Special Issue 1999 on the topic "Volunteers and professionals in sport organisations", 62-77.
- Vlaamse overheid (2001). Decreet van 13 juli 2001 houdende de regeling van de erkenning en subsidiëring van de Vlaamse sportfederaties, de koepelorganisatie en de organisaties voor de sportieve vrijetijdsbesteding. *Belgisch Staatsblad*, publicatiedatum 14 september 2001.
- Vlaamse overheid (2007). Decreet van 9 maart 2007 houdende de subsidiëring van gemeente- en provinciebesturen en de Vlaamse Gemeenschapscommissie voor het voeren van een Sport voor Allen-beleid. *Belgisch Staatsblad*, publicatiedatum 4 mei 2007.
- Vlaamse sportfederatie (2009). *Dynamoproject. Managementondersteuning voor sportclubs*. Gent: Vlaamse Sportfederatie.
- Vos, S. & Scheerder, J. (2009). *'t Stad sport. Onderzoek naar de sportdeelname en sportbehoeften in de stad Antwerpen* (Beleid & Management in Sport 2). Leuven: K.U.Leuven/Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement.

OVER DE AUTEURS

Jeroen Scheerder studeerde lichamelijke opvoeding, marketing en sociale en culturele antropologie. Hij is docent sportbeleid en sportmanagement aan de Faculteit Bewegings- & Revalidatiewetenschappen van de K.U.Leuven en was van 2005 tot 2007 gastprofessor sportsociologie aan de Faculteit Politieke & Sociale Wetenschappen van de Universiteit Gent. Hij doceert overheidsbeleid en organisatie van de sport, sportbeleid en -management en management van sportaccommodaties en sportevenementen. Hij is gastdocent aan de *Deutsche Sporthochschule Köln*, de *Lithuanian Academy of Physical Education*, de *University of Jyväskylä* en in de opleiding *Expert Class in Professioneel Sportmanagement* van de Academie voor Sport, Beleid & Management (Nederland) en de Vrije Universiteit Brussel. Hij verricht sociaalwetenschappelijk onderzoek m.b.t. het (marketing)beleid van private en publieke sportactoren enerzijds en participatie- en consumptiepatronen van vrijetijdssport anderzijds. Hij publiceerde onder andere in de *International Review for the Sociology of Sport*, de *European Journal of Sport & Society*, de *European Physical Education Review*, de *European Sport Management Quarterly* en *Sport, Education & Society*. Hij is auteur van *Tofsport in Vlaanderen* (F&G Partners, 2007), *Spelen op het middenveld* (Lannoo, 2004) en *30 jaar breedtesport in Vlaanderen* (PVLO, 2002), en is (co-)editor van *Wedijver in een internationale arena: Sport, bestuur en macht* (Academia Press, 2009), *Europa in beweging: Sport vanuit Europees perspectief* (Academia Press, 2007 en 2009), *Vlaanderen loopt!* (Academia Press, 2009), *Sportbeleid in Vlaanderen* (BLOSO/VTS, 2006) en *Sportsociologie: Het spel en de spelers* (Elsevier, 2002 en 2006). Daarnaast voerde hij studies uit in opdracht van het Agentschap BLOSO, het Agentschap Sociaal-Cultureel Werk voor Jeugd & Volwassenen, de Europese Commissie, de Koning Boudewijnstichting, de stad Antwerpen, de Studiedienst van de Vlaamse Regering, Tofsport Vlaanderen, het Vlaams Instituut voor Sportbeheer & Recreatiebeleid (ISB) en een aantal Vlaamse sportfederaties. Hij is een van de promotoren van het wetenschappelijk steunpunt Cultuur, Jeugd & Sport dat beleidsrelevant onderzoek verricht met de steun van de Vlaamse overheid.

Steven Vos is sociaal psycholoog van opleiding en begon zijn loopbaan aan het Hoger Instituut voor de Arbeid (K.U.Leuven). Als senior onderzoeker deed hij voornamelijk onderzoek naar de impact en de effectiviteit van beleidsmaatregelen ter bevordering van de integratie van kansengroepen op de arbeidsmarkt. Nadien was hij gedurende drie jaar als onderzoekscoördinator bij Toegankelijkheidsbureau vzw en Enter, het Vlaams Expertisecentrum Toegankelijkheid, verantwoordelijke voor het opzetten, uitwerken en opvolgen van beleidsgerichte projecten met betrekking tot de toegankelijkheid van de dagdagelijkse leefomgeving. Daarnaast had hij een actieve rol in diverse Europese projecten en netwerken (One-Stop-Shop for Accessible Tourism in Europe, European Network for Accessible Tourism, DFA@eInclusion, EIDD Design for All Europe, ...). Sedert 2008 is hij als doctoraatsbursaal verbonden aan de Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement van het Departement Humane Kinesiologie (K.U.Leuven). Binnen het Steunpunt Cultuur, Jeugd & Sport werkt hij, met steun van de Vlaamse overheid, aan een doctoraatsproject over het samenspel tussen overheid, markt en middenveld in het Vlaamse breedtesportlandschap, de economische betekenis hiervan en de relatie met sportconsumptie en sportparticipatie.

Diane Breesch promoveerde aan de Solvay Business School van de Vrije Universiteit Brussel tot Doctor in de Toegepaste Economische Wetenschappen (Handelsingenieur). Zij is als hoofddocente accountancy en auditing in hoofddorde verbonden aan de faculteit Economische, Sociale en Politieke Wetenschappen & Solvay Business School van de Vrije Universiteit Brussel, waar ze onder meer jaarrekeninganalyse, auditing en bedrijfsfinanciering doceert. Zij doceert eveneens als gastprofessor aan diverse binnen- en buitenlandse instellingen waaronder *Management Training Seminars* aan de Universiteit van Warchau (Polen). Haar onderzoek in dit vakgebied concentreert zich rond diverse topics inzake auditkwaliteit en jaarrekeningenbeleid. Zij (co-)publiceert rond deze materie geregeld artikels in Belgische en internationale wetenschappelijke en vaktijdschriften (o.a. *International Journal of Accounting*, *ICFAI Journal of Audit Practice* en *International Journal of Managerial and Financial Accounting*). Zij is ook co-auteur van de handboeken: *Inleiding tot het algemeen boekhouden* (Die Keure, 2009) en *Jaarrekeninganalyse en auditing* (Die Keure, 2007 2^e druk en 2005 1^e druk). Zij is tevens bedrijfsrevisor met ervaring in zowel grote (PwC) als middelgrote auditkantoren (PKF België) en zetelt in diverse werkgroepen van de Commissie voor Boekhoudkundige normen. Daarnaast is zij verbonden aan de vakgroep 'Sportbeleid en Management' van de faculteit Lichamelijke opvoeding en Kinesitherapie van de Vrije Universiteit Brussel waar ze 'financieel management en economische aspecten van de sport' doceert. Als co-promotor is zij betrokken bij onderzoeksprojecten rond professionalisering van sportclubs en begeleidt ze binnen het Wetenschappelijk Steunpunt Cultuur, Jeugd & Sport de onderzoekslijnen *Sport voor allen: socio-economische aspecten en semi-agorale arbeid in de sport*.

Stefan Késenne is doctor in de economische wetenschappen (K.U.Leuven, 1978). Hij is verbonden als gewoon hoogleraar aan de Universiteit Antwerpen en als deeltijds hoogleraar aan de K.U.Leuven. Zijn voornaamste onderzoeksdomein gedurende het voorbije decennium is de economie van de sport, waarover hij internationaal heeft gepubliceerd. Hij is vicepresident van de *International Association of Sport Economists* (IASE) en lid van de Scientific Committee van de *International Center for Sports Studies* (CIES) in Neuchâtel (Zwitserland). Hij is lid van de editorial board van de *Journal of Sport Economics* (USA) en van de *European Sports Management Quarterly* (UK), en is auteur van onder meer *The economic theory of professional team sports* (E. Elgar, 2007).

Jo Van Hoecke is doctor in de lichamelijke opvoeding (sportmanagement) en docent sportmanagement en -marketing in de vakgroep 'Sportbeleid en Management' (SBMA) van de Vrije Universiteit Brussel. Zijn onderzoeksinteresse gaat voornamelijk uit naar kwaliteitsmanagement binnen de georganiseerde sport, alsook naar de professionalisering van sportclubs en jeugdopleidingen in het bijzonder. Daarnaast is hij tevens zaakvoerder van Double PASS bvba, een spin-off van de Vrije Universiteit Brussel gespecialiseerd in kwaliteitsmanagement in de georganiseerde sport. In het kader van zijn doctoraat ontwikkelde hij IKGym; een kwaliteitssysteem dat vandaag nog steeds wordt toegepast in de Vlaamse en Nederlandse gymnastiekclubs. In 2005 werd dit project bekroond met de 'Best Practice Award in Sport and Recreation Management'. Naast het IKSport-instrument, vormde dit tevens de basis voor het PASS model. Dit sportspecifieke kwaliteitsmodel voor de evaluatie van jeugdopleidingen wordt voornamelijk toegepast in teamsporten, zowel in binnen- als buitenland (o.a. Duitsland en Finland). Anderzijds wil hij via Dubbelpas vzw ook in Vlaanderen een gerichte en professionele ondersteuning bieden aan de jeugdsportcoördinatoren (PRO²JSC). Hij is tenslotte auteur van enkele boeken rond kwaliteitsmanagement in de sport: *'Kwaliteitszorg in de sportclub: jeugdwerking'* (PVLO, 2000), *'Scoren met jeugd: succesvol runnen van een jeugdopleiding'* (F&G Partners, 2005), *'Sneller Hoger Sterker Beter: kwaliteitsmanagement in de sport'* (Arko Sports Media/W.J.H. Mulier Instituut, 2007).

Bart Vanreusel is gewoon hoogleraar aan de K.U.Leuven, Faculteit Bewegings- en Revalidatiewetenschappen. Hij leidt het Departement Humane Kinesiologie en is voorzitter van de Vlaamse Sportraad en was voormalig secretaris van de *International Sociology of Sport Association* (ISSA). Hij behaalde een doctoraat in de lichamelijke opvoeding aan de K.U.Leuven en een master's degree in sport studies aan de University of Massachusetts (Amherst, USA). Zijn onderzoek is gericht op de socio-culturele studies van de mens in beweging.

